

Desanka Stojić

PRVA ŽENSKA PARTIZANSKA ČETA

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCIMA

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU

REPUBLIČKA KONFERENCIJA SSRN HRVATSKE
KONFERENCIJA ZA DRUŠTVENI POLOŽAJ ŽENE
I PORODICE, ZAGREB

HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU

Redakcija

LJERKA BEGIĆ, NEDA DRAKULIC, BEŠKA FRNTIĆ,
KATICA MESAROŠ, MILICA POSAVEC,
dr ĐURO ZATEZALO

Odgovorni urednik

Dr ĐURO ZATEZALO

Štampa

Štamparski zavod »Ognjen Priča« Zagreb

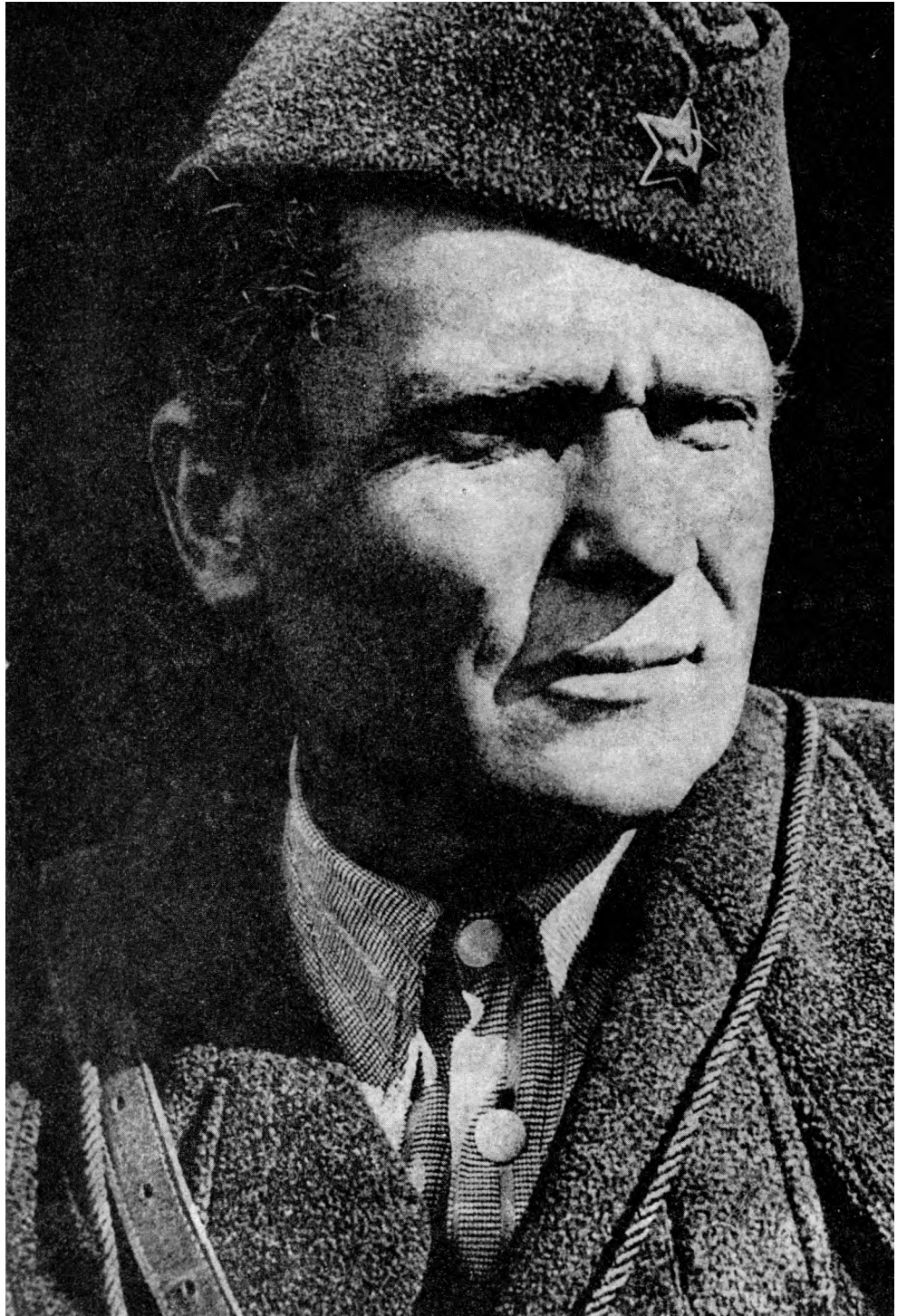
Desanka Stojić

PRVA ŽENSKA PARTIZANSKA ČETA

KARLOVAC, 1987.

*Knjigu izdajemo u čast
50-godišnjice dolaska Josipa Bro^a Tita
na čelo Komunističke partije Jugoslavije,
50-godišnjice osnivanja Komunističke
partije Hrvatske i
45-godišnjice Prve zemaljski konferencije
AFZ Jugoslavije*

Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito

Predgovor

Monografiju Prve ženske partizanske čete čitao sam s velikim interesom.

Literarno i historijski u ovoj knjizi obrađene su, kao rijetko gdje, ondašnje prilike — geneza Ženske čete.

Ovo štivo je satkano od ratnih događaja i biografskih podataka pripadnica Čete, ali i iz imena naših drugarica koje su, na teritoriju Like iz pokreta ličkih žena, emanirale Prvu žensku četu.

Lika je bila strateško-politički prostor, gdje je naša Partija već davno prije rata ugradila svoju Revoluciju, svoje ljude, svoje Ličane — Marka Oreškovića, Radu Končara i brojne druge...

Tako je i Prva ženska partizanska četa izrasla iz borbenog raspoloženja u Lici, kao rezultat revolucionarnog poleta ličke omladine, služeći kao putokaz u formiranju ostalih ženskih četa, a knjiga o njoj je historijsko-politički vrijedna i danas, jer analizira psihologiju i osobenost žene u NOB-u, njene patnje, stradanja i vjeru u novo vrijeme.

Da kažem još nešto: Ono što nam autorica daje u ovom spisu nije samo fotografija, dokumentacija, historiografija i slično. To nije samo goli

prilog historije Prve ženske partizanske čete — nabranje datuma, ljudi, zbivanja i drugo.

Drugarica Stojić je dala u svom djelu široku panoramu na kojoj se razvijala naša revolucija, a koju su tamo, u ličkim krajevima, čvrsto uzele u ruke naše žene, majke, njihova djeca-muškarčići i djevojčice.

Autorica nam ističe značenje žene u NOB-u — možda najbolje ovim riječima:

»Omladinke Like odazvale su se pozivu Partije i SKOJ-a, spremne da pođu teškim, ali slavnim putovima borbe za slobodu i bolje sutra. Bile su svjesne da će svojim učešćem u prvim borbenim redovima najviše pridonijeti i borbi za emancipaciju žena, za njihov bolji i pravedniji život.«.

Vrijednost njenog pisanja jest baš to, kako su Tito — naša Partija i oslobodilački rat — udahnuli dušu Revolucije i digli na noge baš one koji su čekali svoje vrijeme.

S literarne i estetske strane to je tekst izvanrednih dosega i emocija, da ne govorim o političkim kriterijima.

Sve je to autorica uspješno ispreplela. To, naravno, može samo onaj tko zna i tko to nosi u srcu — samo taj može sve to predložiti mladim generacijama.

A to je u ovoj knjizi najvrednije!

U Zagrebu, 30. 10. 1986.

Jakov BLAŽEVIĆ

Uvod

Osvješćavanje i oslobađanje ličke žene teklo je uporedo s osuvremenjivanjem ličkog sela. Taj put bi se mogao okarakterizirati kao vrlo postepen.

Sve do prvog svjetskog rata lička žena se bez pogovora brinula o djeci i kući, plela je i tkala, vezla. U doba velike ekonomske krize, kad muškarci masovno odlaze na rad u zapadne zemlje i rudnike Jugoslavije, žena se bavi i poljoprivrednim poslovima te uzgojem stoke. Kako je lička zemlja škrta, a onovremeno oruđe primitivno, tako su sitna gospodarstva u prosjeku bila na granici bijede i žena se morala nadljudski dovinjavati da bi prehranila mnoga dječja usta.

Dakle, najelementarniji opstanak bila je velika briga ličkog stanovništva toga vremena, pa se rijetko pohađala osnovna škola, jer su i djeca bila potrebna kao pripomoć u poljoprivredi i stočarstvu. Stoga je u Lici evidentiran ogroman postotak nepismenog stanovništva, što su ga u većem dijelu sačinjavale djevojke i žene.

Iako će se to stanje iz temelja promijeniti tek

s NOB-om, začetak promjene je u periodu između dva rata. Nakon oktobarske revolucije i formiranja KPJ napredne ideje pomalo prodiru i u ličko selo. No, tek s osnivanjem partijskih i skojevskih organizacija dolazi do političkog buđenja ličkog sela. U tom periodu i žene se počinju zanimati za obrazovanje, djecu upisuju u škole, a one pohađaju razne analfabetske i domaćinske tečajeve. Sa sviješću da se zemlja može lakše i brže obrađivati interesiraju se za moderan način obrade, tako i za higijenske mjere, zdravlje i ishranu djece i odraslih.

Sva ta saznanja usvajaju zajedno s ostalim progresivnim idejama i stavovima, s kojima ih upoznaje napredna omladina. Komunistički orijentirani studenti, učitelji i srednjoškolci u tome im pomažu i opskrbljuju ih s progresivnom literaturom.

Aktivnost članova KPJ i SKOJ-a bila je vrlo uticajna na području Like od 1936. godine nadalje. No, pošto je KPJ bila u ilegali, svoje djelovanje na mase provodila je preko legalne organizacije »Seljačko kolo« koje je formirano u okviru Samostalne demokratske stranke u svrhu prosvjećivanja sela.

Do 1938. godine, dakle, godinu dana od početka formiranja društva, osnovani su u mnogim selima Like ogranci »Seljačkog kola«, među kojima i nekoliko ogranaka s aktivnim ženskim omladinskim sekcijama.

Te su ženske sekcije radile u mnogim mjestima širom Like, kao na primjer: Babin Potok, Končarev Kraj, Trnavac, Turjanski, Čuić Krčevina, Jerzerce, Visuć, Divoselo i drugdje.

U nekim selima kotara Gospić, Perušić i Otočac, KPJ je na žensku omladinu djelovala preko organizacije »Seljačka sloga«. Ženske sekcije okupljale su iz dana u dan sve više članica u organiziranom političkom radu. Žene su vrlo predano sakupljale pomoć u hrani i odjeći za španske dobrovoljce, te zajedno s muškom omladinom održavale priredbe revolucionarnog karaktera po okolnim selima i gradovima, isticale crvene zastave povodom Prvog maja i proslave oktobarske revolucije.

Na sastancima tih naprednih grupa čitala se napredna literatura socijalne tematike, kao i publikacije: »Žena danas«, »Seljačka misao«, »Naša brazda«, »Ženski svijet« itd.

Cilj ovih organizacija, pod uticajem Partije i SKOJ-a, bio je razvijanje bratstva i jedinstva, širenje borbe protiv nacionalizma i šovinizma te upozoravanje na opasnost od fašizma i rata. Tako je Partija u neprekidnom političkom djelovanju među masama vršila pripreme za predstojeće dane.

O radu ženskih sekcija iz sela Babin Potok i Končarev Kraj najbolje govore zapisnici Naranče Končar i pisma Lucije Borjan sa sastanaka sekcije, a koji su pohranjeni u arhivu Muzeja naroda i narodnosti Jugoslavije u Beogradu.

Rad i omasovljenje ženskih sekcija dobij a na širini nakon Prve okružne konferencije KPH za Liku jula 1940. na Plitvicama, kao i nakon Pete zemaljske konferencije KPJ, održane oktobra 1940. u Zagrebu. Tom prilikom su određeni i primarni zahtjevi u odnosu na žene, koji su ušli u Program KPJ, što su se naročito progresivno odrazili na rad i omasovljenje ženskih ličkih sekcija.

Žene Like su u to vrijeme prolazile teško razdoblje, ali prvi puta se oslobađaju svih stega što su ih tradicijom stekle. To će dokazati u danima koji su upravo nadolazili, strašni dani okupacije i proglašenje tzv. Nezavisne Države Hrvatske, dani pokolja i stradanja.

Taj period narod je doživio kao krajnje rasulo. Svakodnevne opasnosti, neredi, izgoni i pokolji ostavili su dubok trag u svakom čovjeku, a odrasli su uz to preživljavali i patnje djece. Strah, neizvjesnost i nesigurnost čitala se s lica ljudi, jer su divljanja, teror i nasilja ustaša iz dana u dan poprimala sve stravičnije razmjere. Narod je ostao sam u košmaru koji do tada nije poznavao, bez ičije zaštite i pomoći. No, nikako ne sasvim sam.

Ubrzo je uslijedio Proglas KPJ i poziv na ustanak. Saznanje da se podiže ustanak pružilo je olakšanje i samopouzdanje masama. Muškarci se u velikom broju odazivaju i organiziraju u vojne jedinice, dok za žene još nije bilo mogućnosti zbog pomanjkanja oružja.

U partizane su, odmah po dizanju ustanka, pristizale mnoge omladinke i žene sa završenim srednjim medicinskim školama. Među prvima su bile: Slava Blažević, Desanka Marunić, Janja Hrženjak, Boja Tišma, Mica Žigić, Milica Šainović, dr Slava Očko i druge. One su dale veliki doprinos u organizaciji bolničkih tečajeva, prihvatilišta za ranjenike, ambulanti, kao i sanitetske službe u bolnici Bijeli potoci.

Borbeni polet ličke omladine

Nakon dizanja ustanka nastaje masovno političko previranje kod ličke omladine. Ona je dala bezrezervnu podršku općenarodnom pokretu. Skojevke, antifašistkinje te omladinke iz predratnih ženskih sekcija mnogo su pridonijele da narod brže usvoji ciljeve NOB-a, kao i u raskrinkavanju politike okupatora i domaćih izdajica.

Skojevke su organizirale omladinke i žene u radu na raznovrsnim zadacima: sakupljanju hrane, obuće, odjeće, oružja i raznog drugog materijala za potrebe prvih partizanskih jedinica. Organizirale su skloništa i prihvatilišta, opskrbljivale ranjenike. Skojevke su bile inicijatori u formiranju omladinskih radnih četa, koje su otimala ljetinu ispred neprijatelja, kopale rovove, dizale pruge i prenosile ranjenike.

Koristio se svaki skup i sastanak da bi se popularizirao NOB, pa tako i lička prela:

*»Drugarice, hajdemo na prelo
Partizanim' praviti odijelo ...«*

Lička prela dobivaju pomalo drugi izgled. Nisu to više neozbiljni sastanci momaka i djevojaka u zabavne svrhe. Ozbiljna su vremena dala svoj pečat i prelima. Djevojke pletu više nego prije. Pletu čarape, maje i rukavice ..

»To je za naše drugove partizane, što se probijaju šumama i planinama po snijegu za našu slobodu. Rade tako djevojke, rade žene, i starice rade. I pjesme su drukčije nego prije. Pomalo nestaju stare bećarske pjesme i niču nove o partizanima i narodnoj borbi. To postaju svakodnevne teme razgovora na prelima i sastancima ...«

(Članak iz »Vjesnika« br. 9, od pros. 1941. god.)

Mnoge su omladinke već u jesen 1941. inzistirale na uključenju u operativne jedinice, ali im iz opravdanih razloga to nije omogućeno. Tek početkom 1941. godine pet djevojaka iz Bruvna, kotar Gračac odlazi u bataljon »Gavrilo Princip«, kasnije »Bićo Kesić« i to: Grozdana Krajnović, Sava Radaković, Zorka Japundžić, Sokica Pokrajac i Soka Kolundžić. Nešto ranije nekolicina djevojaka stupila je i u bataljon »Marko Orešković«.

Tako su i u ostale ličke odrede u 1941. godini dolazile omladinke. Među prvim djevojkama koje su se borile s puškom u ruci bila je poznata omladinka Jela Končar iz Končareva Kraja, koja je kasnije, prilikom borbe na Tušiloviću, teško ranjena na bunkeru i od zadobijenih rana umrla.

Već početkom 1942. nezaustavljiv je odaziv, kako muške tako i ženske ličke omladine, u partizanske jedinice u kojima se kovalo borbeno jedinstvo srpske i hrvatske omladine, što je bila najbolja garancija naše pobjede. To je bio jedini put osujećenja planova okupatora i izdajničke politike vrhova građanskih stranaka, a narod se time spasio četničke kame i ustaškog noža.

U to vrijeme štabovi NOP odreda i skojevska rukovodstva na terenu formiraju veći broj muških omladinskih četa, i s njima organiziraju vojno-političku obuku radi popune svojih jedinica s novim borcima iz redova omladine.

»OMLADINSKI BORAC«, organ SMG za Hrvatsku, br. 3, juni 1942. godine, pod naslovom SKOJ KAO ORGANIZATOR OMLADINSKIH ČETA, ističe slijedeće:

»Da bi doprinio što više narodnooslobodilačkoj borbi i olakšao rad naših komandi, SKOJ je dao inicijativu za stvaranje omladinskih četa. SKOJ je izvršio mobilizaciju omladine za te čete i svrstao veliki broj omladine u njih. On je primio na sebe organizaciju smještaja i ishrane. Preduzeo je političko odgajanje i uniformiranje tih četa.

Njegovi rukovodioci neumorno rade na političkom i kulturnom odgajanju omladine u duhu narodno-oslobodilačke borbe .. .«

U to vrijeme ženska je omladina sve energičnija u traženju da se odobri formiranje ženskih omladinskih četa. Uvidjevši njen borbeni polet OK SKOJ-a daje inicijativu, pa je više dogovora o tome pitanju vođeno s OK KPH za Liku i ličkom grupom NOP odreda. Na sprovođenju inicijative OK SKOJ-a inzistirao je i Okružni odbor AFŽ-a na čelu s Katom Pejnović.

Iako je, zbog opravdanih razloga, u prvo vrijeme bilo dosta otpora, borbeno je raspoloženje ženske ličke omladine prisililo vojno-političko rukovodstvo Like da odobri formiranje ženskih omladinskih partizanskih četa.

Odluka OK SKOJ-a za Liku

Zbog takvog borbenog raspoloženja ženske omladine Okružni komitet SKOJ-a, u suglasnosti s Okružnim komitetom KPH za Liku i Štabom Grupe NOP odreda za Liku, na svom sastanku u selu Krbavici, polovinom juna 1942. godine, donosi odluku o formiranju PRVE ŽENSKE LIČKE PARTIZANSKE ČETE. Skojevska rukovodstva na terenu preuzela su obavezu u prikupljanju kandidata za četu.

U četu se javio daleko veći broj omladinki nego što je četa mogla primiti. Omladinke Like oda-

zvale su se pozivu Partije i SKOJ-a, spremne da pođu teškim, ali slavnim putevima borbe za slobodu i bolje sutra. Bile su svjesne da će svojim učešćem u prvim borbenim redovima najviše pridonijeti i borbi za emancipaciju žena, za njihov bolji i pravedniji život.

Zbog poteškoća u smještaju i bojazni kako će se ženska omladina snaći u prvim borbenim redovima, u četu su primljene 74 omladinke i jedna žena. Nekolicina od primljenih bile su već u sastavu partizanskih jedinica koje su ih uputile na vojno-političku obuku.

Tako je 25. augusta 1942. u selu Trnavcu, nedaleko Korenice, formirana PRVA ŽENSKA LIČKA PARTIZANSKA ČETA. Koliko je poznato to je prva ženska vojna formacija u svijetu, do tada jedinstven primjer u NOP-u Jugoslavije. Nije slučajno da je to ustaničko selo — Trnavac — bilo određeno za formiranje i domaćina obuke Prve ženske omladinske čete, jer je i ranije imalo svoju naprednu političku prošlost. Neposredno prije rata u njemu je formirana partijska i skojevska organizacija. One su politički djelovale na mase preko ogranka »Seljačkog kola« pripremajući ih za nadolazeće dane.

Prva ženska četa bila je sastavljena pretežno od skojevki koje su u nju došle već idejno-politički orijentirane, jer su bile pod uticajem komunista — naprednih ljudi iz svoje bliže okoline.

Za političkog komesara čete postavljena je Na-

ranča Končar, dotadašnji član Okružnog komiteta SKOJ-a za Liku, koja je prisustvovala i sjednici Komiteta na kojoj je donesena odluka o formiranju čete. Po naredbi Štaba Grupe NOP odreda za Liku, Štab 2. NOP odreda uputio je nastavnike iz vojnoborbene obuke — Đuru Radovanca, do tada zamjenika komandanta bataljona »Krbava« i vodnika Iliju Vukmirovića, komandira voda u bataljonu »Mičo Radaković«, za vojno podučavanje partizanki. Povodom formiranja Ženske partizanske čete neprijateljska propaganda služila se najpogrdnijim klevetama i lažima, kako bi spriječila politički uticaj Ženske partizanske čete na masovni odlazak omladine u jedinice Narodnooslobodilačke vojske.

Da bih potvrdila autentičnost formiranja, nastanka i brojnog stanja Prve ženske partizanske čete, poslužit ću se samo nekim dokumentima koji se čuvaju u Vojnoistorijskom institutu u Beogradu. Tako u Operativnom izvještaju Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 6. septembra 1942. piše: »Pri 2. odredu obrazovana je 1. ženska četa, ali o organizaciji te čete, njenom brojnom stanju i ostalom nismo dobili nikakav izvještaj. Naređeno je da se taj izvještaj što prije dortavi«. Međutim, u napomeni istog dokumenta se već kaže: »Komandir čete je Đuro Radovanac, a politički komesar Naranča Končar. Sastav čete činile su omladinke koje su dobrovoljno stupile u partizanske redove.«

U izvještaju Grupe odreda za Liku upućenom Prvoj operativnoj zoni 12. septembra 1942. navodi se da je formirana Prva ženska omladinska četa na sektoru Ličke grupe i da u svom sastavu ima 75 partizanki.

I u hronologiji oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945 zapisano je da je 25. augusta 1942. u selu Trnavcu kod Korenice, po naređenju Štaba Grupe NOP odreda za Liku, formirana Prva ženska četa od 75 najborbenijih seljanki i učenica iz Like, te da je poslije vojno-političkog kursa četa rasformirana, a partizanke su raspoređene u bataljone 2. brigade Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske.

Vojno-politička obuka

Četa je bila smještena u Osnovnoj školi sela Trnavca. Djevojke su spavale u zgradi koja je pripadala školi, a u kojoj je bilo dosta sijena. Do tog vremena selo Trnavac nije stradalo od neprijatelja pa je bilo u mogućnosti da prihvati četnu. Narodnooslobodilački odbor bio je stalno u kontaktu s četom, starajući se o redovitoj dopremi hrane i vode kada bi je ponestalo u školskom bunaru.

Četa je već 24. augusta 1942. bila na okupu pa su u toku dana izvršene sve potrebne pripreme

oko smještaja i ishrane. Djevojke su bile uniformirane u odijela skrojena od talijanskih ćebadi i obojenog domaćeg platna. Sve su imale kape partizanke s petokrakom zvijezdom. Bile su ošišane na mušku frizuru zbog lakšeg održavanja higijene. Njih nekoliko vrlo su teško podnijele skraćivanje dugačkih pletenica. Bile su stare od 15 do 25 godina. Samo nekoliko njih bilo je iznad dvadeset godina starosti. Sava Miljanović je bila jedina žena u četi. Prosjek starosti bio je 18 godina.

Nakon izvršenih priprema slijedećeg dana, 25. augusta 1942. godine, otpočela je obuka s četom. Prije toga sastavljen je plan rada koji se u toku obuke dopunjavao. Izvršena je smotra i održan sastanak, a zatim je četa položila partizansku zakletvu. Izvršena je djelomična podjela rada u četi. Organizaciju nastave gađanja i naoružanja izvodio je Đuro Radovanac, dok je Ilija Vukmirović bio zadužen za strojnu obuku. Naranča Končar je organizirala politički rad s djevojkama, dok su kulturno-prosvjetni rad preuzele drugarice koje su imale poneki razred gimnazije.

O provođenju vojne obuke s četom navodim nekoliko podataka o kojima piše Đuro Radovanac na str. 532—536. u Zborniku 10 Historijskog arhiva u Karlovcu.

Odmah poslije ustajanja bila je obavezna fiskultura, zatim umivanje i doručak. Prije podne izvodilo se strojno pravilo, a poslije podne nastava gađanja, naoružanja te politički i kulturno-prosvjet-

ni rad. Za izvođenje nastave raspolagalo se jednom puškom, pištoljem i manevarskom bombom, tako da su se omladinke upoznale s glavnim karakteristikama svakoga ovog oružja. Iz nastave gađanja, kojoj je dat poseban prioritet s obzirom na njenu važnost, četa je upoznata s najosnovnijim elementima iz teorije gađanja kao što su nišanje i okidanje.

U vojnoj obuci pošlo se od jedinačne obuke na taj način što su vodovi i desetine bili postrojeni u dvije vrste — okrenute licem jedna nasuprot drugoj, a zatim im je objašnjena i praktično pokazana svaka radnja iz strojnog pravila. Nakon toga su omladinke jedna drugoj naizmjenično komandovale i izvršavale određene radnje. Ova jedinačna obuka trajala je pet do šest dana. Po završenoj prethodnoj obuci određeni su komandiri vodova, politički delegati i desetari između drugarica iz sastava čete. U obzir su došle one koje su zapažene u bržem usvajanju vojne obuke i bile energičnije. Tako su za komandire vodova postavljene: Sofija Drakulić, Danica Mirić i Milica Obradović, a za političke delegate vodova Nena Lazić, Desanka Stojić i Kata Radaković. Također su postavljeni i desetari, koji po pitanju obuke nisu puno izostajali iza komandira vodova. Pošto je određen četni kadar, prešlo se na desetičnu obuku koja je trajala nešto duže zbog uvježbavanja složenijih borbenih radnji.

Prelaskom na vodnu obuku uvježbavane su sve

složenije borbene radnje. Ovom obukom uvježbavano je niz radnji koje su se mogle postaviti u raznim situacijama, bilo da ih se izvršava samostalno ili u sastavu čete. Komandiri vodova su se izvanredno analizirali u svim tim situacijama. Brzo su donosili odluke i izdavali naređenja pravom vojnom terminologijom, što svakako treba istaći. Bilo bi nepravедno ne istaći i desetare, koji su uspješno komandovali desetinama, jer od njihovog uspješnog rukovođenja zavisio je i uspjeh voda kao cjeline.

Prelaskom na četnu obuku pristupilo se uvježbavanju još složenijih borbenih radnji s četom kao cjelinom. Na kraju se prešlo na taktičnu obuku: četa u napadu i odbrani, nastupanju te odstupanju i drugo. Ivođena je vježba — jedan vod u odbrani, a dva voda u napadu. Ukoliko je dolazilo do izvjesnih propusta, vježba se uvijek ponavljala sve dotle dok se pravilo ne izvede tačno. Poslije svake praktične vježbe redovno je s četom održana analiza vježbe. Cilj je bio da se konstatiraju svi uočeni nedostaci i skrene na njih pažnja, kao i to da se istakne sve ono što je bilo dobro. Na ovim sastancima bilo je bučne diskusije s obzirom da je u četi postojalo takmičenje po vodovima i desetinama. Ta velika želja da se bude najbolji u vodu, odnosno četi, dovodila je du bučnih diskusija. Dežurstvo, kao i stražarska i požarna služba, besprijekorno su funkcionirali.

Pri izvođenju obuke potrebno je bilo do kraj-

nosti biti pažljiv prema pojedinim osjetljivijim omladinkama. Vodilo se strogo računa o njihovom ponosu i dostojanstvu. Bilo ih je sramežljivih, posebno onda kada je trebalo da izvedu neku komandu, tako da se svaki neuspjeh u tome vrlo neprijatno odražavao na njih. Međutim, hladnokrvnim i strpljivim radom uspjelo se da i ovaj nedostatak bude kod njih u dobroj mjeri otklonjen.

S obzirom na kratkoću vremena, koje je dato za obuku, sve je učinjeno da se rad ne bi ometao, jer je svaki čas bio planiran i dragocjen za savlađivanje gradiva. Četa je uz vrlo naporan rad u potpunosti izvršila svoj zadatak. Bilo je slučajeva da su neke drugarice uslijed dnevnog opterećenja čak i u snu komandovale, što je bio dokaz dnevnih naprezanja.

Iako je prioritet dat vojnoj obuci, nije zapostavljen niti političko-kulturni te prosvjetni rad. Održavana su politička predavanja, iznošene informacije o našoj zemlji i o svijetu. Redovno su dobivani dnevni izvještaji o borbama u Lici, kao i o borbama koje su se vodile u drugim dijelovima Jugoslavije. Politički rad je organizirala Naranča Končar, politički komesar čete. Svaki slobodan čas korišten je za opismenjavanje, što je bilo za svaku pohvalu. Četa je izdavala zidne novine koje su redovito izlazile s vrlo aktivnim sadržajem i s puno humora.

Kako su gotovo sve omladinke bile skojevke

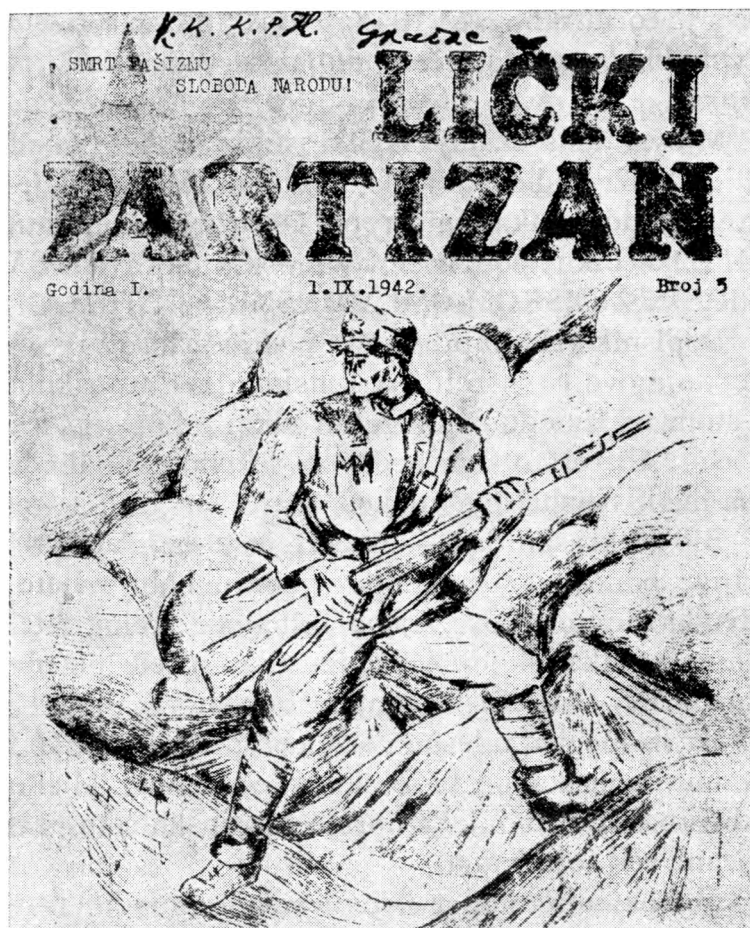
— to je Naranča Končar, zajedno sa sekretarom skojevske organizacije Desankom Stojić, redovito održavala skojevske sastanke. Na tim sastancima se obično raspravljalo o radu i ponašanju, kako za vrijeme obuke, tako i van nje. Na dnevnom redu češće je bila tačka — kritika i samokritika. Bilo je tu i tamo izvjesnog pretjerivanja u kritici, što se može objasniti velikom željom da se obuka što bolje savlada.

Po završetku obuke, 26. septembra 1942. godine, četa je predata Štabu Grupe NOP odreda za Liku u Šalamuniću, gdje se tada nalazio. On je četu uputio na raspored u 2. ličku udarnu brigadu, koja se trebala uskoro vratiti iz zapadne Like. Komandir čete Đuro Radovanac vratio se u svoj bataljon »Krbavu«, a s četom je ostala komesar Naranča Končar i vodnik Ilija Vukmirović.

Ratna štampa o Prvoj ženskoj omladinskoj četi

Uvidjevši koliki moralno-politički uticaj vrši Prva ženska četa na mase, ratna partizanska štampa dala joj je veoma širok publicitet, a time povećala njen politički značaj u podizanju svijesti i borbennog poleta.

Tako je »Lički partizan« broj 5. od 1. IX 1942. godine, unutar naslova »PRVA KONFERENCIJA SKOJ-a ZA LIKU, objavio slijedeće:

»LIČKI PARTIZAN« br. 5. od 1. 9. 1942.

... Naročito je očit rad omladine u našoj vojsci. U našim partizanskim bataljonima ima ponajviše omladinaca, koji su često vodnici, delegati, komandiri, komandanti i politički komesari. Uz to da-

nas je formirano oko 10 omladinskih četa i jedna omladinska ženska četa, koja se već nalazi na kursu.«

Mjesec dana kasnije »Lički partizan« broj 6. od 1. X 1942. godine objavio je članak Mladena Berovića, dopisnika Agitpropa Okružnog komiteta KPH za Liku, pod naslovom »MOJ SUSRET SA PRVON ŽENSKOM OMLADINSKOM ČETOM«.

Dopisnik vrlo impresivno opisuje prirodu i svoje dojmove o susretu sa ženskom omladinskom četom te, između ostalog, navodi:

»... Ali to što sam nedavno doživio ostavilo je na mene neizbrisive utiske.

Bio je krasan dan — makar je jesen. Jabuke i šljive ponovo su cvjetale . . . pravo bablje ljeto. Svuda vidim otkose sijena i stogove zrelog žita. Jata čvoraka — jesenjih vjesnika — lete po obzorju kao crni oblaci gonjeni burom.

Bacim pogled udesno na zelena polja i ugledam jednu dugu kolonu kako se kreće ritmički. Mislio sam to je sigurno neka nova omladinska četa partizana tek formirana.

Ali, najednom se zaori pjesma iz mladih ženskih grla i zaleprša veselo i snažno:

*»Drugarice, hajte u borbu s nama,
jer sloboda neće doći sama!*

*Drugarice, hajmo s drugovima,
jer sloboda mila nam je svima!«.*

Pohrlim im u susret sav radostan da ću imati prilike razgovarati s našim prvim partizankama o kojima se već toliko mnogo govori.

— Smrt fašizmu, drugarice!

— Sloboda narodu! — zaori se gromko iz njihovih mladih grla.

Kažem političkom komesaru čete drugarici N. (Naranči) da sam iz Agitpropa, da bih rado govorio s drugaricama. Nato pada komanda:

— Četa voljno!

Savi se oko mene kolo drugarica kao kita poljskog cvijeća. Plamte oči vatrom mladosti i borbenosti, rumene se od sUnca preplanula lica. Sve svježije, mlade i snažne«.

Tom prilikom dopisnik intervjuira 7 drugarica Prve ženske omladinske čete, koje su dale iskaze prožete poletom i vjerom u slobodu — svjesne da se ona samo borbom može izvojevati i da za nju žrtve nisu uzaludne. Četiri od sedam intervjuiranih nisu dočelake slobodu za koju su se zdušno borile, ali su zato njihovi iskazi ostali vjerna slika tog doba.

Pri intervjuiran ju drugarica Ženske omladinske čete dopisnik se poslužio skraćenicama pa je stoga potrebno dati objašnjenje s punim imenima, prema redoslijedu datih iskaza.

Prvu je intervjuirao Drakulić Sofiju — Koku, vodnika Prvog voda u ženskoj četi:

»Kako si ti stupila u omladinsku čet?«, pitam drugaricu K., »šta ti je dalo podstreka?«

»Mržnja protiv okupatora i njegovih pomagača ustaša i četnika«, govorila je ona vrlo ozbiljno. »Nisam bila zadovoljna radom u pozadini, težila sam uvijek za borbom. I da bih dala oduška svom raspoloženju, hoću da se s puškom borim protiv porobljivača naše zemlje . . .«.

Nakon toga razgovarao je s partizankom Kolundžić Bosiljkom-Lolom:

»Pričaj nam ti, drugarice, o svom životu«, oslovim partizanku B.

»Drugovi i drugarice iz naše masovne organizacije Saveza mlade generacije govorili su mi o našoj svetoj narodnooslobodilačkoj borbi, o uzrocima koji su doveli do nje. To je bila moja prva politička škola. Ja sam se silno oduševila. Išla sam s drugovima u borbu. Čula sam kako im kugle fijuču oko glava. Zavoljela sam borbu i čim sam čula da se osniva Ženska omladinska četa prijavila sam se . . .«

Tko ti je ostao kod kuće, jesu li ti sprečavali da ideš u partizane?»

»Ne!« — klikne ona s ponosom. »Kod kuće imam majku, malu sestru i dva brata. Jedan od njih već se javio u partizane, a ima svega 16 godina. Jedan mi je brat poginuo nedavno na Udbini. Vidjela sam ga mrtva.«

»A kako narod u vašem kraju gleda na odlazanje žena u partizane?»

»Ko nije za borbu i za partizane, taj ne treba da živi!

— Tako narod govori u našem kraju, a majka mi je rekla na rastanku: »Hajde, kćeri, ali dobro se drži. Blago meni što vas opremani tim putem, a ne kao ona Božica Jovu u četnike. Vi se borite s puškom, a ja ću raditi u pozadini...«

»Pričaj mi ti, drugarice, nešto o sebi?«, obratim se drugarici N. iz Mogorića. (Odnosi se na Nenu Lazić koja je poginula 14. XI 1942. u borbi kod Slunja).

»Mržnja protiv okupatora i ustaša, a osobito četnika, izdajica srpskog naroda i saveznika ustaških koji su klali naš narod«, siječe ona riječima, a oči joj sijevaju. »Borba protiv njih to mi je danas jedina želja ...«

»Kako se slažeš s drugaricama?«

»Odlično! Volim ih više nego sestru. Ovo je neko posebno drugarstvo, drugačije od onog prije. Sve smo prožete jednom mišlju — težnjom za oslobođenje našeg naroda. Svima nam je ista sudbina. Svi naši životi pretopili su se u jedno tijelo i jednu dušu.«

Potom je dopisnik razgovarao s Desankom Stojić, sekretarom SKOJ-evske organizacije Ženske omladinske čete:

»Upravim zatim slična pitanja drugarici D. iz sela Jošana.«

»... Potiče me na borbu prolivena krv nevinog naroda, svijest i mržnja protiv svih izdajica i krvoloka. Osjećam samo jednu želju da se borim.

Mislim da ne bih bila dostojna da dočekam slobodu, ako i ja ne bih nešto pridonijela».

Zatim je dopisnik razgovarao s Bosiljkom Marčetić.

Partizanka M. iz Zrmanje, kotar Gračac, pripovijeda:

»Ja sam iz neoslobođenog kraja. Okupator i četnici tamo vrše užasan teror nad našim narodom. Nisam više mogla to gledati. Odmah sam stupila u našu Žensku omladinsku čet. Hoću da se borim protiv okupatora, ustaša i četnika koje osobito mrzim. Oni su mučili moju majku. I ja sam bila šest nedjelja u zatvoru kod četnika. Govorila sam s popom Đujićem i rekla sam mu u oči da ga mrzim.«

»Kako izgleda taj sramni izdajnik?»

»Kao vrag sa četiri roga.« (Svi se od srca smijemo).

»A gdje se četnici nalaze?»

»Na Otriću u žici.«

»A što četnici rade u žici?»

»Idu u pljačku. Samo piju, žderu i viču: Eviva Musolini!»

»A tko je uz njih u vašem kraju?»

»Samo kukavice!«, uzvikne s prezirom. »Misle da će ih spasiti fašistički avioni i topovi. Osjećam da bih se protiv njih borila i golih šaka. Nemam riječi da izrazim mržnju protiv njih.« Tu zastane stisnuvši šake.

U nastavku slijedi razgovor s Milicom — Mi-

kom Vejnović, koja je kao bataljonski rukovodilac SKOJ-a poginula 25. maja 1944. prilikom desanta na Drvar.

»Nastavljam razgovor s partizankom M. iz sela Vrela, kotar Korenica.

Kako si se ti priključila četi?»

»Brat mi je pričao o ciljevima borbe. On je bio ranjen u borbi. . . Kad su ustaše i okupator palili kuće i vršili pokolje, moje je srce kipjelo mržnjom i osvetom. Jedva sam dočekala ovaj čas. Nisam mogla dozvoliti da moje drugarice odlaze, a da ja ostanem u podazini. ..«

»Pitam je dalje:

Mlada si, je li ti žao poginuti?»

»Kada sinovi i sestre sretne zemlje Rusije na hiljade ginu za svoju slobodu, i nije im žao, zašto da ja žalim svoj život? Strašnije je ostati rob nego poginuti za slobodu svog naroda!«, kazala je u neodoljivom zanosu, a oči su joj plamtjele.

Svoj intervju dopisnik završava razgovorom s Narančom Končar, komesarom Prve ženske omladinske čete.

»I na koncu razgovaram s drugaricom N. polit, komesarom čete.«

»U naš kraj dolazio je Rade Končar. Njegov lik, njegove plamene riječi, sve me je to uzbuđivalo, otvaralo mi oči. Narod je dolazio da sluša Radu koji je dizao klonuli duh, hrabrio u teškim časovima ustaških pokolja. Ja sam se odlučila za borbu.

Kad kam god radila na terenu, znala sam da je taj rad vrlo važan, ali uvijek mi je bila želja da idem tamo gdje je opasnost, gdje je borba. Smatrala sam da ću svome narodu više pomoći ako se s puškom borim.«

»Kako si zadovoljna sa svojim partizankama?«

»Moral je visok. One hrabrošću i velikim požrtvovanjem snose sve teškoće.

U četi ima najviše seljanki, zatim nekoliko intelektualki, većinom gimnazijalke. Na kursu osim učenja vojničkoj vještini učilo se također o ciljevima narodnooslobodilačke borbe, a drugarice koje nisu znale ni čitati ni pisati prošle su analfabetski tečaj. Sve mi s nestrpljenjem očekujemo prvi okršaj s neprijateljem. To nam je vruća želja. Vjerujem da ćemo opravdati povjerenje koje drugovi u nas polažu ...«

Oprostim se našim borbenim pozdravom.

Četa kreće.

Opet se ori pjesma:

*»Izdajice, jađena vam majka,
Platit ćete Končara i Marka« ...*

Ulazak čete u sastav 2. ličke brigade

Sjećam se dobro dana dolaska na mjesto formiranja, augusta 1942. godine. Bio je lijep sunčan dan. Sa svih strana Like, puteljcima niz padine

planinskih masiva, stizale su u Trnavac pjevajući djevojke u grupama. Prešle su uvale i jezera kako bi 25. augusta stigle na svoje prvo ratno zborište. Većina ih je bila ispod 20 godina starosti. Seljačke marame su zamijenile titovkama, napustile školske klupe i svoja polja da bi na poziv Partije i SKOJ-a krenule u obranu zemlje. Bile su veoma mlade, osjetljive i prerano sazrele, jer su osjetile sav užas života pod tuđinskom okupacijom, preživljavajući obiteljske tragedije u krvavim ustaškim, četničkim i talijanskim represalijama. Na mjesto formiranja došlo je mnogo više djevojaka nego što je četa, zbog ograničenog broja, mogla primiti. Mnoge su bez odobrenja napustile skojevsku organizaciju, općinske i kotarske komitete i došle u Trnavac, pa su se plačući vraćale kućama.

Formiranje Ženske omladinske čete kod izvjesnog dijela naroda i boraca izazvalo je čuđenje i nevjericu. Zar bi žene mogle biti vojnici? To je oduvijek bio muški posao. Na pravo žene za borbu teško se privikavala većina seljaka patrijarhalno odgojenih. Po njima je žena trebala ostati u kući, uz djecu i da obavlja kućne i poljoprivredne poslove.

Nakon formiranja položile su zakletvu i otpočele s vojno-političkom obukom, jer ju je trebalo završiti u toku mjesec dana. Djevojke su ozbiljno shvatile borbenu obuku i vojnu disciplinu. Za to vrijeme su nam neprijateljski avioni bombardira-

njem i mitraljiranjem često ometali nastavu i vježbe na terenu.

Tako je došao i kraj obuke. Krenule smo u Šalamunić na raspored u Štab Grupe NOP odreda za Liku. Tamo nam je rečeno da ćemo ući u sastav 2. ličke udarne brigade, koja se tada nalazila na borbenom zadatku u zapadnoj Lici. Četa se vratila u Trnavac da sačeka naredbu vojnog rukovodstva. Za to vrijeme vodnik Ilija Vukmirović izveo je s djevojkama u Trnavcu, kod brda Živulje, manevarsko gađanje iz puške. Tih dana održala se i ratna vježba s Drugom ženskom omladinskom četom, koja je tada već bila formirana i nalazila se na obuci nedaleko od Trnavca u selu Turjanskom.

Saznale smo da se 2. brigada vratila iz zapadne Like i da se nalazi na kratkom odmoru u okolnim selima Korenice. Međutim, od rukovodstva ne stiže nikakvo naređenje. Prolaze dani, nestrpljive smo.

Saznajemo da kod nekih vojnih rukovodilaca postoji bojazan i kolebanje da možda nisu preurali s tom odlukom — masovnim odlaskom žena u vojsku. To je za nas bio užasan šok i uvreda zbog nepovjerenja. Bilo nam je strašno. Kako se sada vratiti u svoja sela ošišane, da nam se rugaju i podsmjehuju? Odlučile smo se dokazati, iako smo bile svjesne da neće biti lako i da je vojnički život težak, ali je potreba za borbom do oslobođenja bila jača od svega.

Zahtijevamo od komesara čete da nas vodi u Korenicu u Štab 2. ličke brigade. Krećemo puteljcima preko Mrsinja i 13. oktobra stižemo u Korenicu. Komesar i vodnik odlaze u Štab brigade na dogovor dok smo čekale u stroju. Minute su bile duge kao sat. Nervozne smo i napete zbog bojazni da nas brigada ne prihvati.

Nakon pola sata komesar se vraća s Jakovom Blaževićem i komesarom brigade Pepom Babićem. Saopćava nam da je donesena odluka i da ulazimo u sastav 2. ličke udarne brigade. Oduševljenju nema kraja.

Zatim nam je govorio Jakov Blažević, sekretar OK KPH za Liku. Govori nam o teškoćama puta na koji smo krenule i kakve trebamo biti. U svom govoru izlaže sažeto ono najvažnije, jer za duži razgovor nije bilo vremena. Pažljivo slušamo svaku njegovu riječ i dajemo obećanje da ćemo opravdati povjerenje koje nam je ukazala Partija i SKOJ.

Pozdravljamo se borbenim pozdravom s drugom Jakovom i krećemo u stroju za brigadom. Prolazimo kroz Korenicu i ostala sela. Ispraćaju nas brižne oči u kojima se vidi čuđenje i sažaljenje. Čule smo primjedbe: »Sve će izginuti, rano moja, i razboljeti se. Težak je vojnički život i za muškarce, a kamoli za ženu«. Istog dana u suton pristijemo brigadu na jezerima. Tu ćemo prenoćiti, a sutradan krećemo na Kordun na borbeni zadatak.

Dorđe J. Orlović u svojim sjećanjima piše:

»... Pored ostale popune, na Plitvicama 13. oktobra uveče, na prvom konaku marša za Kordun, u sastav brigade ušla je kompletna Prva ženska četa...«

Druga lička brigada bila je sastavljena od seljaka, s vrlo malo radnika i intelektualaca. Teško je u glavama nekih momaka prodiralo shvaćanje

o ženi borcu s puškom u ruci. Smatrali su da je ženi mjesto u pozadini. Govorili su: »Samo će nam smetati«. Bilo je i iskrenog sažaljevanja da nećemo izdržati sve teškoće koje nas čekaju. Izvjesnu podršku imale smo od rukovodećeg kadra, naročito političkog. Bodrile smo se uzajamno i čekale prve borbe. Trebalo se dokazati, a bilo je to teško i krvavo dokazivanje.

Zbog masovnog odaziva ženske omladine u jedinice NOV, a po uzoru na Prvu žensku četetu, u Lici su, od 10. septembra do 15. oktobra, formirane još četiri ženske omladinske partizanske čete. Pokroviteljstvo i organizaciju četa preuzela su skojevska rukovodstva na terenu i štabovi ličkih NOP odreda, koji su u dogovoru sa Štabom NOP odreda za Liku obezbijedili nastavnike iz vojne obuke.

Čete su bile formirane isključivo na vojničkom principu — podijeljene na desetine i vodove. Dužnosti vodnika, delegata i desetara vršile su same omladinke.

Druga ženska omladinska četa

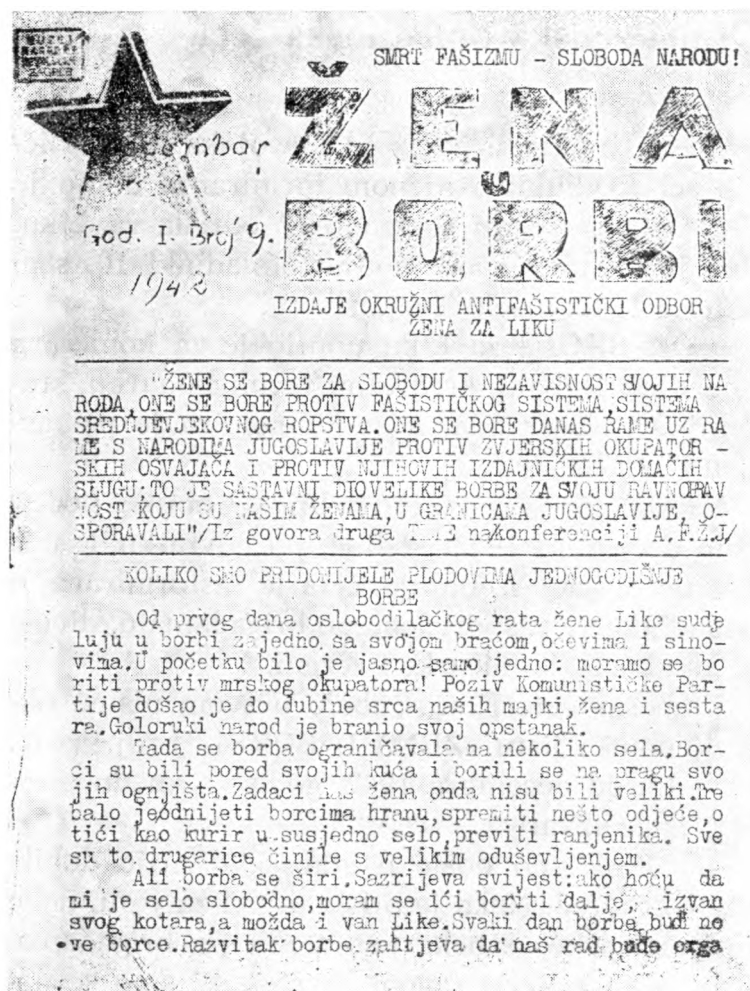
Ova četa je organizirana od djevojaka iz svih ličkih sela. Odluku o njenom formiranju donio je OK SKOJ-a i Štab Grupe NOP odreda za Liku. Ona je formirana od stotinu omladinki 10. septembra 1942. u selu Turjanskom.

OK SKOJ-a za Liku uputio je za komesara čete Katu Bubalo, predratnu revolucionarku, studenticu iz Beograda, a za komandira je postavljen Luka Čanak.

Nakon završene vojno-političke obuke početkom decembra 1942. godine, po povratku 1. i 2. udarne brigade iz Banije, četa je rasformirana, a omladinke su raspoređene po brigadama 6. divizije kao borci, bolničarke i vezisti.

Komesar čete Kata Bubalo u svom pismu objavljenom u listu »ŽENA U BORBI« broj 9. str. 14. i 15. od decembra 1942. godine, između ostalog, izvještava:

»... Kad smo došle u štab 6. divizije dobile smo raspored. Neka je otišla u vod za vezu, neke za bolničarke, a neke kao borci po brigadama. Drug komandir je raspoređivao i mi smo se dobrovoljno javljale. Bilo je dosta muke pri odabiranju za bolničarke, jer je svaka htjela da bude borac s puškom u ruci. Nas je sve vukla samo jedna želja i misao: dobiti pušku i tući se s neprijateljem. Sve smo mi čule o našim drugarica-

»ŽENA U BORBI« br. 9. od decembra 1942.

Kako se bore ličke partizanke

... iz dopisa jedne partizanke,

"Ja se ponosim time što stojim na čelu Armije u kojoj ima ogroman broj žena." / Tito/

...Baš u to vrijeme fašistička banda počela je paliti Perjasicu. Nestrpljivo su čekali partizani, a još nestrpljivije partizanke čas kad će se boriti na fašističke palitke. Spustila se noć. Čula se zvuka motorizirane i topot fašističke konjice. Na komandu partizani i partizanke jurnuše na fašističke bande. Topkovi kuče. Padala mitralješka vatra obasipa iz njih neke naše bore. Ne možeš otvoriti oči.
"Drugarice skloni se! Eto tenka na 20 koraka. Opasno je. Nećeš se izvući iz mitralješke vatre".

"Druže komandiru, svaka ne pogadja! Moramo osvojiti bar jedan tenk."

Drugovi skaču na tenkove. Drugarice ne znostaju. Osvjetlen je jedan tenk, topovi, mitraljezi, kamioni i mnogo toga. U toj borbi jedna drugarica je ubila četiri fašista.

Narod sauševljeno dočekuje partizane, koji su osvojili popaljene kuće. Stare bake grille naše partizanke. One su njihov ponos.

Na Tušiloviću je druga bitka u kojoj učestvuju naše partizanke. Hrabro jurišaju sa partizanima na utvrđene bunkere. U jurišu na bunkere među prvima je bila Serdar Anka. Tu je ranjena i Jola Končar. Drugarice to ne zbijaju. One se bore još hrabrije.

Na Rakovici - ustaškom gnijezdu - žestoka borba. Drugarice partizanke se već bore kao stari borci. Zorka Gajić tako teško ranjena, noć da padne živa u ruke ustaških razbojnika. Kad su joj se približili zadnjim snagama ubili dvojicu ustaških pasa, a jednoga ranjave.

U Petrovom selu one se takmiče sa najhrabrijim partizanima. Hvataju žive ustaše.

Oslobađaju se Petrovo selo, Bihac, Vaganac, mjesto za mjestom. Svaka borba znači novi uspjeh naših partizanki...

- 0 -

S ponosom bilježimo ženama - borcima naših junackih brigada riječi drugo Tite koje im je uputio sa I. Zemaljske Konferencije A.F.Z. Jugoslavije:

"JA MOGU KAZATI DA SU ŽENE U TOJ BORBI PO SVOJIM HEROIZMU, PO SVOJOM IZDRŽLJIVOSTI, BILE I JESU U PRVIM REDOVIMA I SVIM NARODIMA JUGOSLAVIJE ČINI ČAST ŠTO IMAJU TAKVE KOBRE." / Tito/

ma iz Prve ženske čete. One su se pokazale kao dobri i neustrašivi borci. Mi treba da postanemo takve i još bolje, govorele smo među sobom. Moramo dokazati svima da smo sposobne da se borimo kao i naši drugovi...»

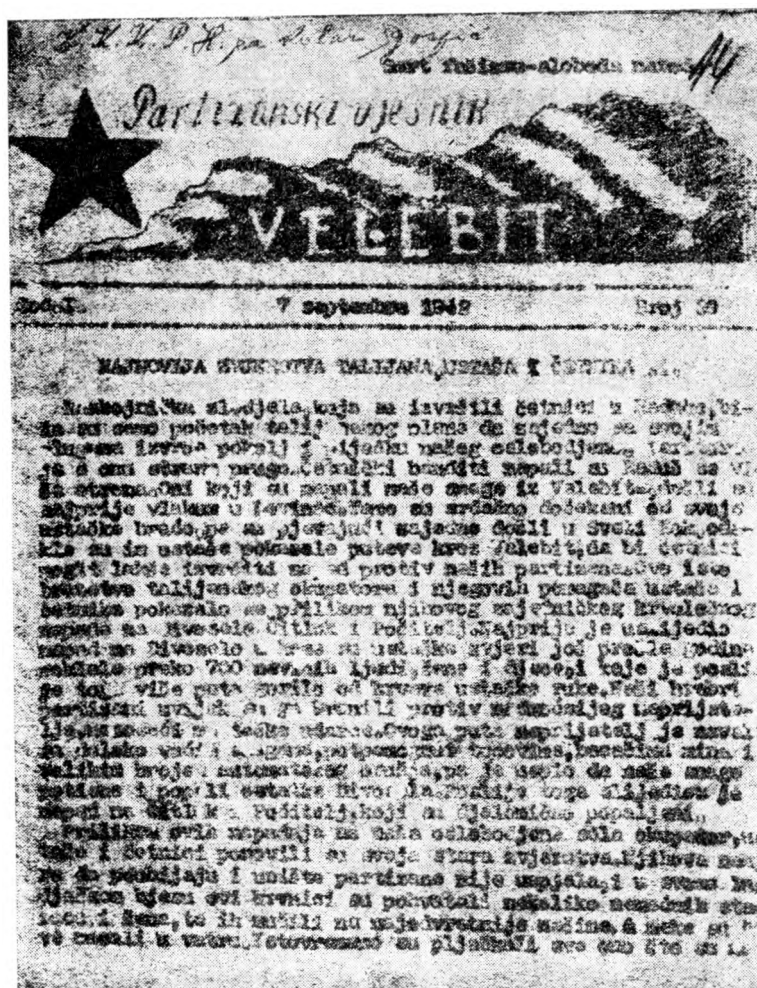
Ženska omladinska četa odreda „Velebit“

Štab 1. NOP odreda »Velebit« i KK SKOJ-a Gospić, formirali su sa svog terena, 15. septembra 1942. u selu Zavode kod Pavlovca, Žensku omladinsku četvu od 40 omladinki. Za komesara čete postavljena je Anđa Obradović iz Divosela, a Štab NOP odreda »Velebit« uputio je za komandira Branka Rudića, koji je početkom 1944. poginuo u Bosni.

Partizanski vjesnik »VELEBIT« od 7. septembra 1942. objavio je članak VAŽNOST STVARANJA PRVE OMLADINSKE ŽENSKE ČETE U LIČI, na teritoriju 1. ličkog NOP odreda u kome se, između ostalog, navodi:

»... Stvaranje Prve ženske čete treba da posluži kao uzor i podstrek našim ženama i omladinkama za što prije organizovanje ženske čete na sektoru našeg 1. odreda ...«

Objava ovog članka u pomenutom listu pozitivno se odrazila na masovni odaziv ženske omla-

Partizanski vjesnik »VELEBIT« od 7. septembra 1942.

dine, koja je uglavnom pristizala iz sela kotara Gospić.

Nakon dvomjesečne obuke ova četa je polovinom novembra 1942. godine, u začelju bataljona »Božidara Adžije« u sastavu 4. ličkog NOP odreda, krenula za Kordun i 18. novembra 1942. stigla na Veljun. Nakon par dana četa je rasformirana, a djevojke su raspoređene po bataljonima i u četu za vezu 1. ličke udarne brigade, u čiji sastav je ušao i 4. lički NOP odred. Omladinke ove čete pokazale su se kao neustrašivi borci na borbenom putu 6. proleTERSke divizije.

Ženska omladinska četa 3. NOP odreda

Štab 3. ličkog odreda i KK SKOJ-a D. Lapac formirali su, 20. oktobra 1942. u selu Kestenovcu nedaleko Lapca, Žensku omladinsku četu od 76 omladinki. Četa je uglavnom organizirana s terena kotara D. Lapac, a nekolicina djevojaka je došla iz nekih sela kotara Gračac.

Štab 3. NOP odreda uputio je za komesara čete Miću Medića, a za komandira Dušana Majstorića.

U to vrijeme list »PARTIZANSKA ZVIJEZDA« od septembra 1942. godine, broj 14., str. 12, unutar naslova MEĐU DRUGARICAMA — PARTIZANIMA izveštava:

»Po ugledu na druge odredbe i naš odred formirao je Žensku četvu. One još nisu učestvovala u borbama. Vježbaju se u istom rukovanju oružjem, u političkom izgrađivanju . . .«

U dopisu KK SKOJ-a D. Lapac — OK SKOJ-u za Liku navodi se:

«...Redovno obilazimo i Žensku četvu kojoj smo isto dali pomoć u ishrani i prikupljanju plah-ta za šivanje odijela.

Dostavljamo vam spisak Ženske čete, koji smo mi primili preko naše kancelarije, dočim se brojno stanje povećalo na 76 drugarica.

SF — SN!

D. Lapac 5. X 1942.

Drugarskipozdrav
Kotarski rukovodilac SKOJ-a
S. Štikovac, v.r.«

Nakon dvomjesečne vojnopolitičke obuke četa je oko 10. decembra 1942. predata na raspored Štabu 6. divizije u selu Omsici kod Gračaca. Tu je četa rasformirana, a omladinke su raspoređene po brigadama u jedinice veze i saniteta, a neke i za borbe.

Ženska omladinska četa 4. NOP odreda

Prilikom napada Talijana na Kosin, početkom oktobra 1942. godine, grupa djevojaka iz tog mjesta nosila je za bolnicu ranjenike 2."brigade i 4.

ličkog NOP odreda. Spustivši se u Krbavsku dolinu, ranjenike je preuzela bunička omladina.

Kako je borba još trajala, a narod izbjegao iz Kosinja, ove se djevojke nisu mogle vratiti u svoje rodno mjesto. Upućene su u selo Turjanski. Tu je po odluci OK SKOJ-a i 4. ličkog NOP odreda formirana Ženska četa. Sastavu čete u Turjanskom priključila se nekolicina omladinki iz Otočca, Škara i Brloga jer zbog ograničenog broja nisu mogle biti primljene u Drugu žensku omladinsku četetu, koja se tada nalazila na obuci u istom selu.

Četa od 40 omladinki formirana je 15. oktobra 1942. godine. Štab 4. ličkog odreda preuzeo je organizaciju čete i uputio nastavnike za vojnu obuku. Dok se četa okupljala, dužnost komandira vršio je Grga Lulić. S obzirom da je isti morao otići na drugu dužnost, Štab 4. NOP odreda uputio je za komandira čete Živka Vukmanovića iz bataljona »Božidar Adžija«. OK SKOJ-a za Liku postavio je za komesara čete Mandu Hećimović (Kučišec) iz Perušića, člana KK SKOJ-a Perušić. U svom sjećanju komandir čete Živko Vukmanović, između ostalog, navodi:

«... Pored obuke u izučavanju strojnih radnji: gađanja, stražarske službe i borbene obuke, dao sam inicijativno da drugarice u slobodno vrijeme i kad god postoje uslovi izučavaju Morzeovu azbuku, jer je tada bilo u toku formiranje jedinica za vezu po brigadama, a predviđajući da će neka

od djevojaka ići i u ove jedinice. Ova problematika mi je bila dobro poznata jer sam to učio prije rata.

Drugarica Manda je s četom izvodila političku nastavu (političke informacije), zidne novine i drugo. U stvari, ja sam se uglavnom bavio vojnom obukom, a Manda je rješavala sva druga pitanja: oko reda, discipline, ponašanja i svih drugih problema ...»

Nakon završene vojno-političke obuke četa je ušla u sastav 4. ličkog NOP odreda, s kojim je u začelju bataljona »Matija Gubec« krenula 15. novembra za Kordun i nakon nekoliko dana stigla na Veljun. Četa je do prve borbene akcije na Lovinac, Medak i Raduč, koncem decembra 1942. godine, ostala u bataljonu »Matija Gubec«, a nakon toga omladinke su raspoređene po jedinicama 6. divizije.

Prvo borbeno krštenje

Dok su ostale ženske čete nastavile s obukom, Prva četa se uključila u sastav 2. ličke udarne brigade, te je na začelju njene kolone kretala za Kordun gdje je brigada upućena po borbenom zadatku 1. operativne zone Hrvatske. Nakon nekoliko dana napornog marša stižemo u Veljun gdje smo i prenoćili. Tu smo u vodovima raspoređene

u bataljone i dobile nešto oružja. Napomenuli su nam da bombe ne smijemo upotrijebiti, već da ih sačuvamo za krajnji čas.

Vjetar je s okolnih brežuljaka donosio miris paleža. Talijani harače po Kordunu — ubijaju, pale i pljačkaju. Stiže naredba za pokret. Spuštamo se puteljcima prema Korani, preko koje se prebacujemo i nastavljamo kretanje u pravcu Poloja. Na pomolu su događaji koje još nismo doživjele. U sutonu se provlačimo kroz njive pokrivene bujadima i približujemo se neprijateljskom položaju. U selu osvijetljenom od plamena zapaljenih kuća čuje se dreka Talijana, rika krava i kokodakanje kokošiju. »Talijani se bezbrižno časte, prisjest će im gozba.«, reče jedan borac. Stiže kurir koji prenosi naređenje Štaba brigade o planu napada.

Noć je 17. oktobra 1942. pomalo spuštala svoja krila i zavila okolicu sela u mistični polumrak. U svakom od nas uzvitlala se još snažnije sva ona mržnja i bijes prema zlikovcima, koji su nanijeli nevinom narodu strahovite patnje i stradanja. Nestrpljivo čekamo čas kad ćemo najuriti te fašističke žabare, te »junake« nad nevinom djecom i ženama, da im plaćimo za sve ono što su učinili.

Pala je naredba za juriš. Sručili smo se zajedno s drugovima na palikuće i ubice. Nastala je užasna pometnja — borba prsa o prsa. U trku hvatamo konjicu i skidamo oficire s konja. Otimamo oružje i naoružavamo se, jer su mnoge ušle

u borbu goloruke. S vremena na vrijeme dočekujemo grupe pješadije, koja je bježala prema Perjasici. Hvatamo talijanske vojnike koji su se razbježali po šumi.

Uspaničeni Talijani bježe u svoje vučje brloge — glavom bez obzira. Da bi se spasili, skrivaju se u krošnje hrastova, odakle ih skidamo. Kukaju: »Mia, mama, ima malo bambino!« Misle na svoju djecu, a našu ubijaju i spaljuju u kućama.

Partizanske ženske čete ne zaostaju iza svojih suboraca. Junačke primjere pokazuju: Bosiljka Lola Kulundžić, Zorka Gajić, Bosiljka Marčetić, Jeka Radaković, Nena Lazić, Anđa Serdar i druge. Mica Bjelobaba, vidjevši mrtvog brata koji je poginuo na tenku, ubija talijanskog oficira na konju. No, gotovo se nijedna ne može posebno izdvojiti.

»Ne samo jedna, već sve drugarice bez razlike pokazale su u ovoj velikoj bici da su i vješte oružju i vrlo hrabre.«, navodi »Udarnik«, glasilo 2. partizanske udarne brigade.

U osvit dana ukaza se stravična slika sela. Zgarišta, leševi djece, žena i staraca. Bolno je bilo slušati plač preživjelih, koji su izgubili svoje najbliže. Svuda se osjetila zločinačka ruka neprijatelja.

No, u borbi je poginulo i dosta Talijana, koji su se, bježeći ispred naših, opskrbili kokošima opljačkanima od ubogog stanovništva. Oni koji su pogodeni pri bijegu čvrsto su umirući stisnuli ne-

»UDARNIK« izdan povodom 3-godišnjice 2. brigade
6. proleterske divizije augusta 1945.

ŽENE BORCI U II BRIGADI

Pamtimo mi progonstvo, pokolje i neizdržive patnje našeg naroda. Pamtimo mi sve ono, što je pre četiri godine stavilo naše narode pred sudobonosnu prekretnicu — ili započeti s novim životom ili utopiti se, nestati. Naša zemlja plesla vekovnih patnji i robovanjem, napovo da je stenjala i krvirila pod krutom okupacijom nasilnih zavojevača — fašista i njihovih bednih slugu. Nastali su teški časovi za naš narod koji je goloruk čekao svoju smrt, bez zaštite i neposredne pomoći. Prisiljen da spasi svoj goli život, bežao je u sretu neprohodnih šuma, da tamo, pod teškim okolnostima, brani svoja osnovna prava. Što nam kaže pesnik: «Oro gnezdo vrh timora vije, jer slobode u ravnicu nije». Al ogorčenim sinovima i kćerima Like nije bilo opstanka na domaćim ognjištima. Naprotiv, pod parolom K.P.J. «Sve na ustanak», digli su se, kao planinski vuci na branik slobode i nezavisnosti. Išli su u redove boraca sretni i ponosni i ako je na svakom koraku pretila opasnost. Odivažnim rečima govorili su: «Mi na život ne polažemo kad je u pitanju opstanak čitavog naroda». To isto govorile su i žene Like, majke i sestre tih boraca. Bile su to odvažne reči — reči koje su govorile da je život naroda sastavljen od života pojedinaca. Sjajno je oertana Lička žena u rečitanju «Lika gori», gde kaže: «Ako već moram otići sa ovog sveta, samom ću ići i neman prokleta». Tu se oertava nepokolebljivost u borbi za narodno oslobođenje. Žene nisu čekale da im se sloboda donese na tanjiru.

Kao odgovor na sve to formirana je Prva lička omladinska četa. Formiranje ove čete bio je najlepší dan u istoriji žena Like. Tu nam je prvi put data mogućnost da se, pored ostalih, i sa puškom u ruci borimo za oslobođenje svog naroda. Pokazale smo da smo u stanju, ako je potrebno i život dati za slobodu. Tim su pobijene sve laži — klevete i potcenjivanja od strane neprijatelja koje su pronošene o ženama.

Neprijatelj je pokušavao na sve načine da uspaniči naše redove i da odvoji ženu od vojske. Najzad pokušavao je, da nas tobože žali, govoreći kako ćemo izginuti. Odgovor nam je bio: «Volimo i časno poginuti, nego kukavički živeti». To je bio odvažni odgovor svesnih i probuđenih žena.

Svršavajući vojno-politički kurs čekale smo nestrpljivo na dan, kada ćemo skupa, sa drugovima, jurišati na bunkere i boriti se protiv okrutnog neprijatelja našeg naroda. I napokon došlo je i to.

Dolaskom II brigade iz Zapadne Like stupa naša ženska četa u redove, slavom ovenčane II brigade. Putovali smo nekoliko dana za Kordun, gde je neprijatelj vršio ofanzivu, namjeravajući da spali oslobođenu teritoriju Korduna. Sa namjerom da ga osujetimo u njegovom planu, ponosno što smo uvrštene u redove najpopularnije vojske išle smo neumorno s pesmom:

»Drugarice, ko bi reko lani,

Da bi cure bile partizani«.

Došli smo napokon u blizinu brda, sa kojih se video dim iz pogorelih kuća Perjasice. Mrzja nam steže srca i kao da nas je nešto vuklo da skočimo do tih fašističkih gadova i da im platimo za sva zlodela, koja su učinili nad našim narodom. Dobile smo puške i raspoređene smo bile u bataljone naše II brigade.

Stiže naređenje za pokret. Prebacujemo se preko reke i primičemo se neprijatelju. U srcima našim odvija se nešto veličanstveno. Na pomolu su događaji koje još nismo doživeli.

Privlačimo se kroz njive pokrivene papratom, a u svakom zastoju pregledamo pušku koja nam je tako draga. Čuje se tiha pesma:

»Majko mila, imaš me jedinu,

Ja ti odoh nosit karabinu«.

Čisto ne verujem sama sebi da li su to zbilja oni momenti koji smo davno želeli da je to opsema.

suđenu hranu, pa se njivama pružao zaista čudan prizor: žive kokoši lepršaju iz ruku mrtvih crno-košuljaša. Ne zove naš narod uzalud Talijane košarima.

Narod Korduna u borbama je gledao oslobodi-
oce. Glasilo »ŽENA U BORBI« broj 9. od decem-
bra 1942. godine, pod naslovom KAKO SE BO-
RE LIČKE PARTIZANKE iznosi: »Narod odušev-
ljeno dočekuje partizane, koji su osvetili popa-
ljene kuće, stare bake grle naše partizanke. One
su njihov ponos«.

Prvo borbeno krštenje prošlo je neočekivano
povoljno. Pohvaljene smo pred strojem. Priznato
nam je da smo i mi pridonijele uspjehu brigade
u polojskoj borbi. Raspršile su se sve sumnje i
nevjerice.

Tako je u listu »ŽENA U BORBI«, u novembar-
skom broju 7—8, u članku OMLADINKE U BOR-
BI, objavljeno:

»Kad je organizirana Ženska omladinska četa,
među mnogim drugovima, našim partizanima, vla-
dalo je mišljenje da će vojne jedinice omladinki
biti samo neki prirepak i da drugarice neće biti u
stanju podnijeti onaj napor koji od nas iziskuje
naša partizanska borba. Drugaricama je bilo te-
ško naslutiti primjedbe, ali su strpljivo prelazile
preko njih i dodavale:

— Druže, vidjet ćemo! ...

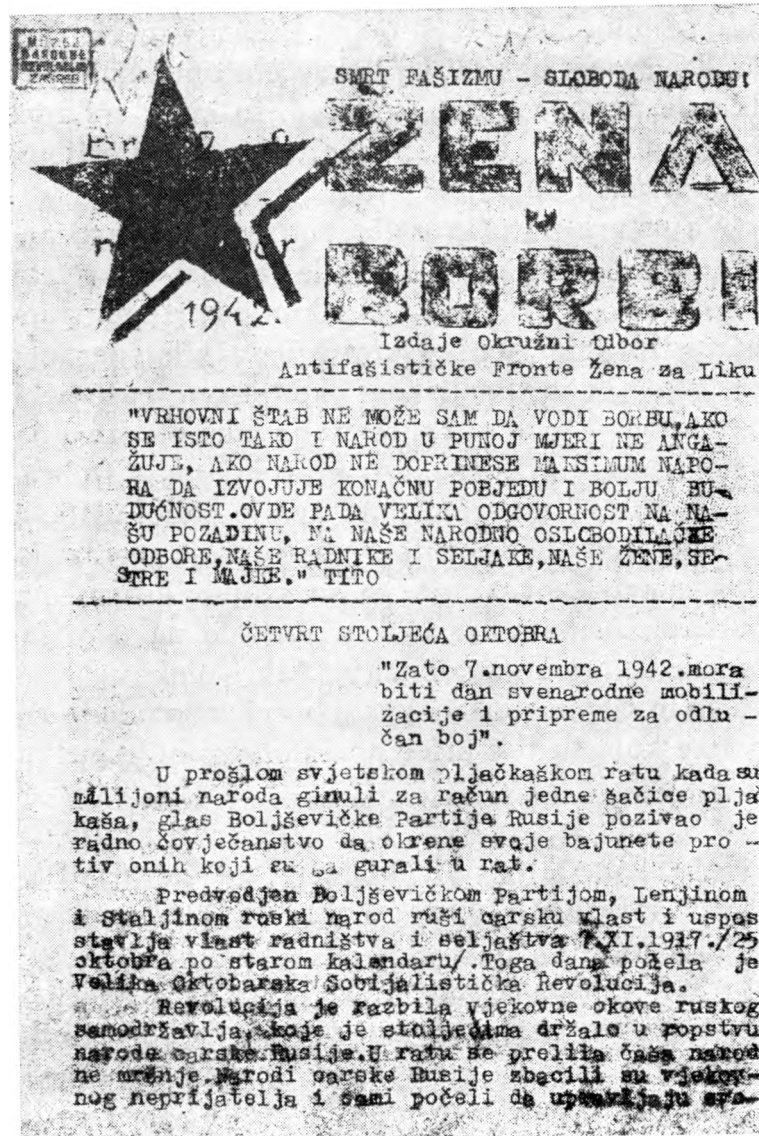
... Sa sumnjom se gledalo na borbenu vješti-
nu drugarica, međutim, sve te sumnje su se da-

nas rasplinule kao laka ljetna jutarnja magla. Naše drugarice, naša Prva lička četa omladinki dobila je pravo vatreno krštenje, sa svim vrstama neprijateljskog oružja: konjicom, artiljerijom, tenkovima i avionima.

Na našem putu kroz Kordun naša 2. partizanska udarna brigada, u čijem je sastavu bila i četa omladinki, sukobila se s jakim neprijateljskim motorizovanim, tenkovskim i pješачkim snagama te jakom neprijateljskom konjicom. Fašistički okupator — palikuća spremio je jaku ofenzivu na oslobođeni dio Korduna u pravcu: Donje Dubrave — Slunj i na svom putu sve je palio, ništio i pljačkao. Prisjelo mu je! U borbi koja se razvila mlade partizanke, zajedno sa svojim drugovima partizanima, neustrašivo su jurišale na neprijateljsku konjicu, kamione, pa čak i tenkove. Kao da su to davni, stari i iskusni borci, a ne mlade seljanke koje su tek jučer prvi puta primile pušku u ruku«.

O Prvoj ženskoj četi, kao i o njenoj akciji na Poloju, između ostalih, komentira i list »OMLADINSKI BORAC«, broj 2, oktobra 1942. godine, ovim riječima:

»... I njihova se najveća želja najzad ostvarila. SKOJ ih je mobilizirao i to njih 70 najborbenijih seljakinja, radnica i učenica iz čitave Like. Mobilizirao ih je i poslao na vojno-politički kurs, koji je sam SKOJ pripremio i kojim je on uz pomoć vojnih stručnjaka rukovodio.

»ŽENA U BORBI« br. 7—8 od novembra 1942.

to onemogućavamo.

Ako budemo brzo i organizirano radili na pripremanju zimske pomoći partizanima, omogućiti ćemo našim borcima, da sačuvaju svoje zdravlje i snagu i njihovu će udarci fašističkom okupatoru i ustaško četničkim banditima biti snažniji i žešći.

Zato je organiziranje zimske pomoći naša sveta dužnost prema narodno oslobodilačkoj borbi.

NE DOPUSTIMO DA NAŠA ROBA GNJIJE U SANDUCIMA, A DA NAM SE PARTIZANI MRZNU!

MAJKE OBUCITE SVOJU DJECU, SESTRE OBUCITE SVOJU BRAĆU, DA BI MOGLI IZDRŽATI ZIMSKU BORBU!

SVE SVOJE MOŽEMO OBRANITI, AKO NESEBIČNO OP - SKRBLIMO NAŠE JUNAKE U BORBI PROTIV OKUPATORA, ČET - NIČKIH I USTAŠKIH BANDITA!

OMLADINKE U BORBI

Nije prošlo dugo vremena od kako je formirana I. Lička Omladinska Četa. Unatoč težnja ogromnog broja omladinki za oružanom borbom, ipak se dugo za težalo sa formiranjima ženskih vojnih jedinica. Različitih razloga ima zbog kojih se tako postupilo, a jedan između njih jest i taj, da su naše drugarice imale vrlo mnogo posla u organizovanju pozadine, što je za našu narodno oslobodilačku borbu od jednake važnosti kao i sama oružana borba.

Kad je organizirana ženska Omladinska Četa među mnogim drugovima, našim partizanima, vladalo je mišljenje, da će vojne jedinice omladinki biti samo neki prirepak i da drugarice neće biti u stanju podnijeti onoga napora koji od nas iziskuje naša partizanska borba. Drugaricama je bilo teško slušati takove primjedbe, ali su strpljivo prelazile preko njih i dodavale:

-Druže, vidjećemo!

Odmah kod organiziranja čete pristupile su drugarice intenzivnom, vojničkom i političkom radu na svojoj izgradnji. Dosta je da ovdje spomenemo samo to, da je između 60 drugarica bilo 25 posve nepismenih, koje danas nakon mjesec i pol pišu tako lijepe i sadržajne članke u svojim džepnim novinama pa i nekim javnim listovima.

Svršivši vojno-politički kurs, omladinke su upućivane u okršaj. Dodijeljene su 2. ličkoj brigadi i ne sluteći ušle u borbu mnogo brže no što su i mislile.

Neprijatelj je neočekivano nadirao prema Korani. Brigada je stupila u djelovanje i s njom 70 omladinki. To je bila jedna od najvećih bitaka koje su do sada vodili hrvatski partizani. Omladinke u streljačkom stroju sa svojom braćom odjednom su se našle pred 7 neprijateljskih tenkova. Teren je bio dosta ravan. Nigdje se zakloniti od čeličnih mašina.

Omladinke se nisu zbunile. Zajedno sa svojim drugovima krenule su na juriš . . .

Bezbroj je primjera junaštva, samoprijedora i brzog snalaženja koje su pokazale omladinke Hrvatske u svojoj prvoj oružanoj borbi s okupatorom. Počevši od komandanata pa do komesara, svi se slažu da su omladinke sjajno položile ispit.

»Idu u prethodnicu kao muškarci«, veli jedan vodnik. »Kod mene su čak bodrile neke drugove«, dodaje jedan politički komesar.

Tako su omladinke osvjetlale obraz u velikoj bici kod Poloja i Perjasice. One imaju čast da su zajedno sa svojim drugovima izvojevale jednu od najvećih pobjeda Narodnooslobodilačke vojske u Hrvatskoj . . . «

Dokazivanje u narednim borbama

Ratni listovi sa svih strana naše zemlje Ženskoj četi poklonili su izuzetnu pažnju, naročito povodom učešća u borbama na Kordunu i Baniji.

»RIJEČ ŽENE«, glasilo AFŽ-a Korduna, oktobra 1942. godine, broj 3, u članku NAŠE BRIGADE, o tome pitanju izvještava slijedeće:

»... u borbama kod Perjasice i Tušilovića naročito su se istakle drugarice Ličanke. U 2. brigadi ima oko 70 drugarica, a Perjasica je mnogima bila prva akcija. Usprkos tome crne košulje su zapamtile ove naše junačke Ličanke . . .«

U istom broju lista »RIJEČ ŽENE« objavljen je članak JUNAČKE LIČKE PARTIZANKE JURIŠAJU NA TENK I ROVOVE, u kome se, između ostalog, navodi:

»U borbama s talijanskim fašističkim okupatorom kod Gornjeg Poloja, gdje je zaplijenjen veliki ratni plijen, istakle su se naše hrabre partizanke. S drugovima, ne prezajući od smrti, nalijetale su u talijanske redove i jurišale na tenkove ... Fašistički pljačkaši čudili su se poletu i hrabrosti ovih naših junakinja.

Nakon završene akcije kod Perjasice naše brigade krenule su dalje na put prema Tušiloviću. Neprijatelj se dobro utvrdio. Svuda bunker, bodljikava žica. Ništa ne smeta. Juriš na bunkere. Neprijatelj tuče iz topova, bacača mina. Sve se di-

»OMLADINSKI BORAC« br. 7. od oktobra 1942.

mi. Oganj i pakao. Ali, naši junački udarnici jurišaju na bunkere. Među njima su i drugarice. U jednom takvom jurišu na bunkere na Macutovom brdu jurišala je i Jela Končar iz Končareva Kraja. Nije dočekala konačni uspjeh ove akcije .. .«

Taj je članak objavljen kao posve identičan tekst i u listu »PRIMORKA« (Glasilo AFŽ-a Hrvatskog primorja, broj 1. decembra 1942. godine), a 0 borbenom poletu partizanki Prve ženske čete pisala je i »BORBA«, »VJESNIK« i drugi listovi.

Borba na ustaško-domobranski garnizon na Tušiloviću iziskivala je mnogo napora i vještina, naročito pri osvajanju bunkera na glavicama oko Tušilovića. To je bila druga borbena akcija partizanki Prve ženske čete, koja se po složenosti i žestini razlikovala od prethodne borbe. I u ovom sukobu partizanke su pokazale zamašnu hrabrost, moral i vojničku disciplinu. Tako je i njihovom zaslugom neprijateljsko uporište ubrzo osvojeno.

Nakon oslobođenja Tušilovića 2. lička brigada se vraća prema Lici, pa 29/30. oktobra 1942. napada ustaška uporišta na vanjskoj obrani Bihaća: Rakovicu, Jelov Klanac, Poljanak i Čatrnju. Tom prilikom na brdu iznad Čatrnje pogiba velika patriotkinja Zorka Gajić, prva poginula djevojka naše čete. Njena smrt sve nas je snažno potresla. Usprkos učestalim ustaškim napadima i teškom ranjavanju u obje noge neprestano se branila, ubivši u tom košmaru trojicu ustaša, a zadnjim je metkom sebi oduzela život.

**MUZEJ
NARODNA
REVOLUCIJE
ZAGREB**

Oktober 1942

[illegible]

Ogrozili su uspjesi koje je radni narod sela i grada tom revolucijom izvojevao. Milioni ljudi iscrpljenih izmorenih ratom, koga su vodili car i vlastela za ciljeve evropskih imperijalista, dobili su mir, radnici, koje su nekada knutom i batinom silili na rad za bijedne nadnice uzeli su vlast u svoje ruke i oslobodili se kapita lističkog izrabljivanja i najamnog ropstva. Seljaci su dobili zemlju i oslobodili se vlastelinskoga i velikoposjeđničkog izrabljivanja. Neruski narodi, kojima se u carskoj Rusiji postupalo kao s robovima, dobili su punu nacionalnu slobodu i mogućnost samostalnoga razvoja. Pomniena i zapostavljena ruska žena, a pogotovo žena ostalih potčinjenih naroda, zapostavljena u društvu postaje potpuno ravnopravna muškarcu i uzima aktivan učešće u svim društvenim poslovima i organizacijama.

58

-5-

aka, koja će bolje sprovesti organizaciju spremanja hrane u svojim selima i koje će više oplasti šarapa, rukavića i šalova za naše hrabre borce. Sprovedimo akciju oko ghrinjavanja one djece čiji su hranitelji pali u borbi za slobodu našega naroda.

U ovim velikim danima neka nas vežu misli i osjećaji za naše sestre herojske sovjetske žene i za cijeli sovjetski narod. Ne žalimo muke ni truda i pokažimo se dostojne ljubavi i povjerenja koje prema nama gaje sovjetski narodi i sovjetske žene.

NAŠE BRIGADE

Osnutkom naših Udarnih Brigada rastao je broj novih akcija i novih uspjeha. Naše brigade su se lako precivale s jednoga terena na drugi i stvorile se tamo gdje je trebalo napasti na neprijatelja i zadati mu najosjetljivije udarce. Uspješne akcije koje su izvršile naše brigade pokazale su da je lakše braniti naš oslobodeni teritorij ako se neprijatelj napadne na njegovom teritoriju, nego ga čekati i braniti se od ofenzive, koju je on nakanio povesti.

Kad su brigade krenule iz naših sela prema hrvatskim krajevima, nastalo je komešanje u narodu i bojažljiva pitanja: a tko će nas braniti ako neprijatelj naiđe? Međutim iskustvo je pokazalo obratno. Neprijatelj nije uspio da izvrši ofenzivu koju je zamislio, jer su mu te planove omele naše brigade. Gdje bi se pojavile naše brigade neprijatelj je u panici bježao ostavljajući bogat ratni plijen. Naša IV brigada imala je sjajne uspjehe u hrvatskim krajevima između Karlova i Zagreba. Tu je naša nijela teške udarce neprijatelju, koji je nakanio provesti ofenzivu na Kordun tako, da je neprijatelj sprečen u toj, a uper je sve svoje snage da sačuva svoje položaje u tome kraju.

Nadalje su naše brigade postigle sjajne uspjehe u Žumberku i Slavoniji i oko sebe okupile mase hrvatskoga naroda i povela ga u borbu protiv ustaša i okupatora.

Najnoviji uspjesi naših brigada u Perjasici i Tušiloviću, gdje su Talijani i ustaše uništeni, povećali su još većma popularnost naših brigada. Narod u njima vidi svoju snagu, svoje zaštitnike i branioce, svoje junake i

Borbe su se redale jedna za drugom: Ličko Petrovo Selo, Željava, Lađevac, prvi pa drugi napad na Slunj — gdje pogiba druga partizanka Ženske čete, mlada gospićka gimnazijalka Nena Lazić.

Omladinke se već bore kaoiskusni borci. Svo-

jom borbenošću i nadalje pozitivno djeluju na polet i entuzijazam drugova.

U listu »ŽENA U BORBI«, decembar 1942. godine, broj 9, u okviru članka, KAKO SE BORE LIČKE PARTIZANKE, navodi se:

»... Na Rakovici — ustaškom gnijezdu — žestoka borba. Drugarice partizanke se već bore kao stari borci,. ..

U Petrovom Selu one se takmiče s najhrabrijim partizanima. Hvataju žive ustaše.

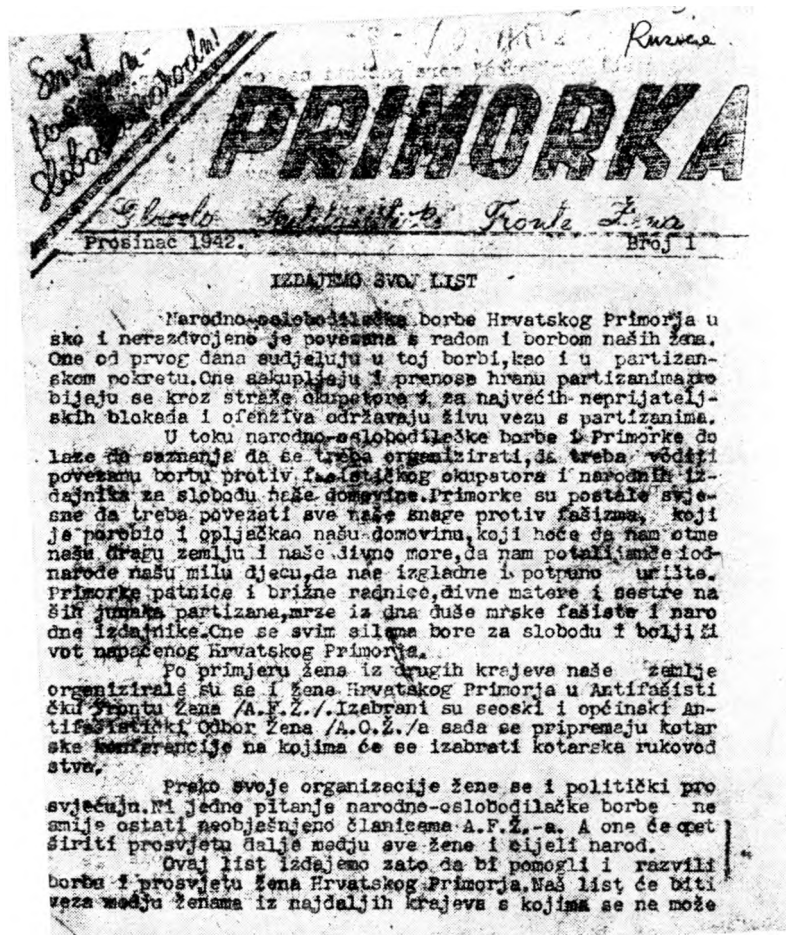
Oslobađa se Petrovo Selo, Bihać, Vaganac, mjesto za mjestom. Svaka borba znači novi uspjeh naših partizanki . . .«

U teškom vatrenom okršaju u Dvoru na Uni 27. XI 1942. ranjeno je šest partizanki Ženske čete.* Među ostalim izbačena je iz stroja i Bosiljka Marčetić, koja je oktobra 1943. poginula u selu Turovcu kao član Općinskog komiteta KP Otrić — Zrmanja.

Glasilo 6. divizije NOV Hrvatske »LIČKA DIVIZIJA«, januara 1943. godine, broj 1, donosi još nekoliko primjera smjelosti iz redova Prve ženske čete:

»... Ranjena drugarica Petrović Bosiljka ostaje i dalje kod svog teškog mitraljeza. Ona neće ni ranjena da ostavi svoje drugove i mitraljez . . .

* U Dvoru na Uni ranjena je Naranča Končar, komesar Ženske čete, Bosiljka Petrović, Mara Dukić, Milja Ugarak i teško ranjena Milica Obradović.

»PRIMORKA« br. 1. Od decembra 1942.

Sakupljaju hranu za njih. Sakupljaju robu za partizane, naročito za miljenike naroda hrabre proleterce. Jedan kotar izdao svoju "stazu". Spremili su dar za drugu Titu.

Ali žene se nijesu ograničile samo na tome. One su tražile i pušku. Formirana je ženska omladinska četa koja se vojnički priprema za akcije.

Žene organiziraju narod da prave skloništa za hranu i ljude, prilikom bombardiranja. Členice i odbornice A.P. Ž. su svedje prve na pomoći narodu kad to ustreba. Ali uza sav rad ne zaboravljaju da uče i da se politički izgrađuju.

Iz čitavog toka konferencije vidjelo se je da je uporan jedinstveni rad urodio bogatim plodom i donio ogromne uspjehe. Na vlastitim naporima žene su se podigle. One nijesu više robovi svoje kuće i muža. One su članice M.O O.-a i tako sudjeluju u narodnoj vlasti. Muževi konačno uvjđaju da im je život ljepši i bolji sa svjesnim ženama sa kojima mogu ravnopravno razgovarati. Oni ih i sami potiču na rad.

Pri kraju konferencije žene su svoje zaključke u cijele u razapuću i na kraju izabrale prvo okružno rukovodstvo A.P. Ž. za Liku.

Konferencija je završena sa burnim i oduševljenim poklicima i pjesmom. Žene su uvidjele svoju vrijednost i patile se svojim kričama da novim snagama prionu na rad i da još više pridignu svoju organizaciju.

Žene nam budu primjerom, svjesne žene Like, kako treba da i mi nastavimo radimo u svojem kraju na organizovanju i prosvjetli žena.

Ružica

o-o-o

JUNAČKE I LJUBE PARTIZANKI JURISAJU NA TENK I ROVOVE

U borbu s talijanskim fašističkim okupatorom kod Gomirja Polja, gdje je zaplijenjen veliki ratni plijen istakle su se naše hrabre partizanke. S drugovima ne prezašli od borbe. Partizanke su u talijanske redove i jurisale u prvom redu. Naročito istakle Saja i Mika Šakić u prvoj borbi.

Talijanski pljačkaši čudili su se poletu i hrabrosti ovih naših junakinja.

Nakon završene akcije kod Perjasice naše brigade

Želja i ljubav ranjene drugarice Danice Mirić da bude u svojoj jedinici bila je toliko jaka da se vratila među svoje drugove ne dočekavši da potpuno ozdravi. . . .

gremule su dalje na put prema Tušiloviću. Neprijatelj se do
bro utvrdio. Svuda bunkeri, bodljikava žica. Ništa ne smeta. Ju
riš na bunke. Neprijatelj tuče iz topova, baca mina. Sve se
lomi. Oganj i pakao. Ali naši junački udarnici jurišaju na bun
kere. Među njima su i drugarice. U jednom takvom jurišu na
bunkere na Macutovom Brdu jurišala je i drugarica Jela Kon
čar iz Končarova kraja. Nije dočekala konačni uspjeh ove ak
cije. Teško ranjena od bacača mina leži sada drugarica Jela
u bolnici i pripovijeda nam o ovoj akciji: "Bilo je teško za
uzeti ta utvrđenja, brisani prostor, a neprijatelj dobro u
tvrđen. Nije mi žao, što sam ranjena, kad smo postigli takva
ne uspjehe. Teško mi je samo da ne mogu dalje u akcije. Piši
drugarice mojoj staroj majci. Piši joj neka ne plače. Ja ću o
zdraviti" govori teškom mukom partizanka Jela.

Draga moja nana - govori mi u pero Jela - da vidiš
kako smo prašili Talijane i ustaše. Upamtite pogani gadovi
naše junačke brigade. Kuda naša brigada stupa, Talijane i u
staše stupa - završuje Jela.

Pokraj Jele leži ranjena drugarica Mika Mandić iz
Srbe. Lakše je ranjena u nogu u borbama kod Tušilovića.

18 godišnja Djuka se već šee i silom hoće iz bol
nice. - Otkuda si drugarice Djuko? - S Ljubova? Ja sam rođja
kirja Stevina i Stanišina - veli pomosno. / Stevo i Staniša Op
senića su popularni komandanti ličkih brigada. /

Samo što prije ozdraviti, samo što prije u borbu
je želja naših hrabrih drugarica.

o-o-o

*Drugarice slijedite primjer ovih hrabrih
partizanki i stupajte u redove na
ših brigada!*

Sin naše čete

Teški su oblaci najavljivali kišu i sve više se spuštali na opustjelo selo Čatrnju nedaleko Plitvičkih jezera.

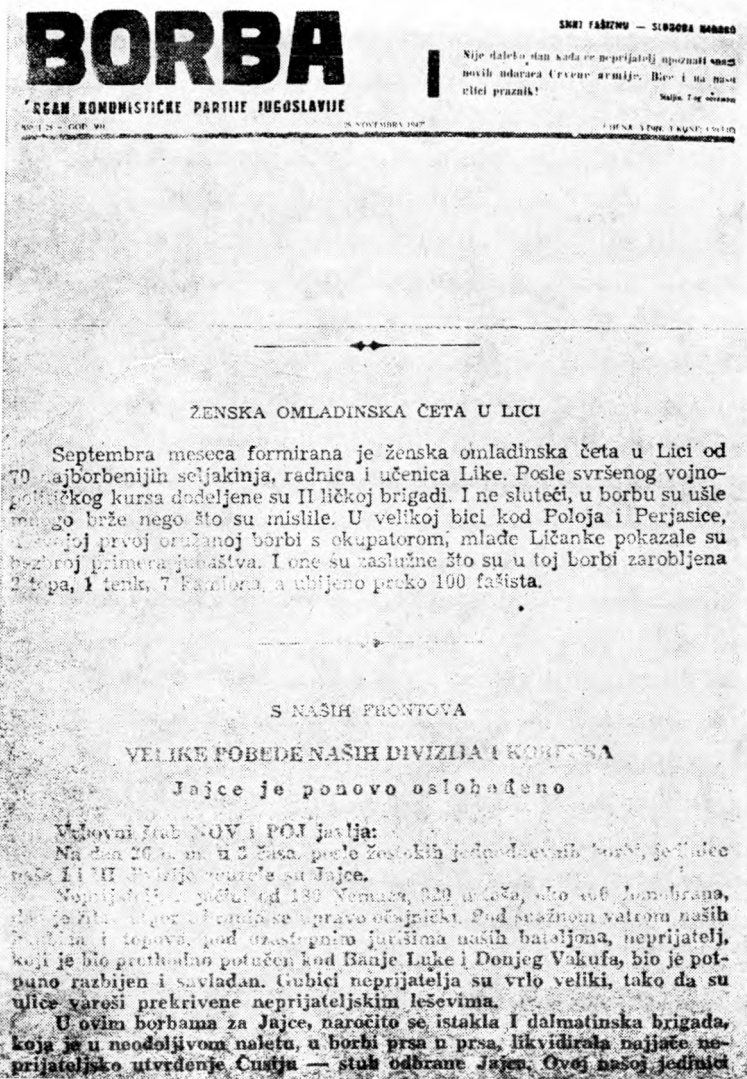
U koloni po jedan, borac iza borca, svaki sa svojim mislima i strepnjama, a opet jedinstveni, približavamo se zadnjem zaseoku ovog sela, u kome smo noć ranije napali ustaški garnizon. Borba je prošla. Povlačimo se prema Plitvicama, ali pod uticajem neprijateljske propagande izbjeglo je civilno stanovništvo i sklonilo se po obližnjim šumarcima.

Tamna i prohladna oktobarska noć. Sve više nas zaogrće u svoj tmurni ogrtač. Samo u daljini, bit će da je zadnja kuća, zapaljena ustaškim bacačem mina, dogorijevao je plamen. (Spomen na protekle okršaje). Ali, ne samo to. Isprva u nevjerici, zatim sve jasnije čuli smo plač, upravo vrisku djeteta, što je dopirala iz kuće koja je dogorijevala.

Odlučno sam istrčala iz kolone da bi spasila dijete, samo što brže jer su krici postojali sve grčovitiji.

»Pazi da to nije zasjeda!«, upozorio me vodnik.
»To je kuća jednog ustaše.«

No, ja sam već bila daleko, preletjevši uzbrdicu do kuće i, u zadnji čas, dok su već lizaji vatre zahvaćali biljčič i robicu šestomjesečne bebe, iz-

»BORBA« br. 28. od 25. novembra 1942.

vukoh je pred razjarenim požarom. Bilo je to muško dojenče od 6 mjeseci. Čim sam ga spasila, prestao je plakati. Još dugo me čvrsto držao svojim malini ručicama iz bojazni da ga ne ostavim.

Kad sam dostigla svoju čet, drugovi nisu znali da li da se smiju ili negoduju. Mnogi su se pitali što ću s djetetom i zaključili da ću čet zadati nemilu brigu. A zatim uslijediše šale: »Imamo jednog više u brojnom stanju i trebovanju«, čulo se sa svih strana. »Ne treba ti puška, imaš dijete, pa kad oslobodimo Jugoslaviju, bit ćeš komandant djece«, reče mi jedan borac. »Kako ćemo ga zvati?«, upita drugi. »Sin naše čete«, odgovori vodnik.

I tako ga prozvasmo SINOM ČETE.

Sinu čete je išlo u prilog što smo tri dana imali slobodno, za vrijeme logorovanja na Plitvičkim jezerima. Tako smo svaki čas poklanjali njemu. No, sigurno da ga je smetala kiša koja je svakodnevno padala, a bili smo bez ikakvog zaklona pa je noću, pripijen uz mene ispod šatorskog krila, češće plakao. Tada sam i ja znala krišom zaplakati, ne samo nad njegovom već i nad sudbinom ostale djece koja su patila u ratu.

Svi su borci nešto pridonijeli u »odgoju« Sina naše čete, za vrijeme njegovog čeličenja u partizanima. Tako mu je u mom odsustvu vodnik stavio oveći komad mesa u usta. Mali ga je isprva pokušao izbaciti, no meso mu se ipak spustilo dublje u grlo pa počeo grcati.

»Udavi mi dijete!«, jedva sam uspjela, sva ušpuhana od trčanja, progovoriti, izvlačeći mu ovčevinu iz usta.

»Jesmo rekli da je Sin naše čete? Neka onda jede meso kao pravi, šta će mu vodurina!« i ne trepnuvši odgovori vodnik.

Drugarice su mi u brizi oko dječaćića najviše pomagale. Iz svojih torbi vatile su sve što su imale da bi ga mogle u suho presvući. Kata Radaković i Danica Stojić zamjenjivale su me kad sam morala na stražu.

Najveći problem bila je ishrana djeteta. Stalno ista juha iz vojničkog kazana izazivala mu je želučane smetnje.

Pred kraj logorovanja počеше se vršiti pripreme za napad na Ličko Petrovo Selo, a s time je došao krajnji čas da riješim problem djeteta. Jedina nada je bila četni kuhar, ali on mi odgovori: »Neću ja čuvati to kopilče«.

Bilo je već kasno da ga nosim u Korenicu i gotovo u bezizlaznoj situaciji najednom ugledam jednog starca koji se preko Plitvica uputio prema Čatrnji. Tako je slučaj htio da sam mu pronašla djeda. Uz suze i plač djeteta rastala sam se sa Sinom čete.

Nakon oslobođenja, kad se naša jedinica našla na Kordunu nedaleko Čatrnje, spremila sam se u posjet Sinu čete. Čim sam prišla kući, odmah sam spazila snažna i čila dječaćića od tri godine, kako se u trku spušta niz stepenice i jurca dvorištem.

Pomislih: »To je, vjerojatno, taj koga sam u oktobru 1942. čeličila na Plitvičkim jezerima.«

Tada sam saznala koliko je ovaj slučaj pozitivno djelovao na razvoj NOP-a i širenje bratstva i jedinstva u tom selu, kao i u okolici.

Povratak za Liku

Nakon borbi na Dvoru na Uni, početkom decembra 1942. godine, 1. i 2. brigada se vraćaju za Liku. U prolazu kroz lička sela borci je gledalo s poštovanjem i divljenjem ličko stanovništvo. A kako i ne bi. Svaki od nas ličnim primjerom požrtvovanosti i predanosti ciljevima NOB-a bio je dostojan član svoje brigade. Tako su i stasile partizanke Prve ženske čete posebno primljene jer se o njihovom entuzijazmu, disciplini i političkoj svijesti, naročito o neustrašivosti, već pročulo i pisalo u mnogim ratnim publikacijama. Omladina je na sastancima i radnim akcijama pjevala pjesme o Prvoj ženskoj četi.

Nakon kratkog odmora slijedio je napad na neprijateljska uporišta: Lovinac, Medak, Raduč, Ričice i Smokrić, 25. decembra 1942. Pored već iskazanih partizanki Prve ženske čete u navedenim borbama učestvovala su i pripadnice ostalih žen-

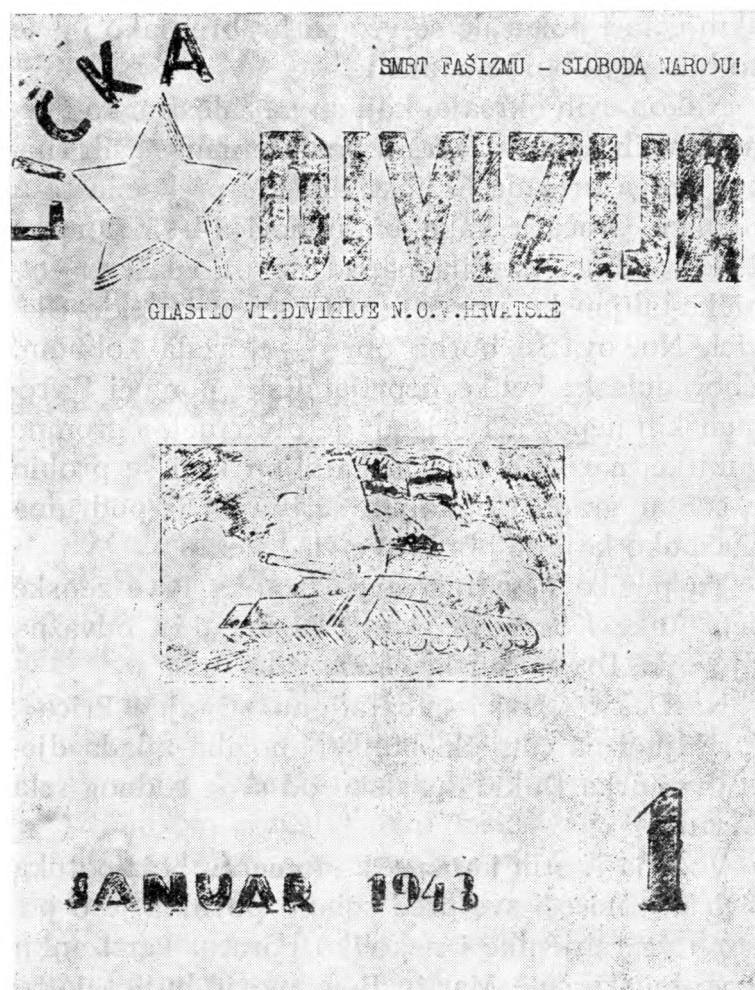
skih četa i pokazale se veoma hrabre, iako im je to bila prva borbena akcija.

Nakon ovih okršaja, koji su na žalost nakon petodnevnih napora završili povlačenjem naših snaga, Druga brigada 6. ličke divizije prebacila se u okolicu Gračaca kako bi, u noći 14/15 januara 1943. godine, izvršila napad na ozloglašeno četničko-talijansko uporište u Gračacu i Đekić Glavici. No, ova se borba ubrzo pokazala kobnom. Zbog dolaska velike neprijateljske pomoći i vremenskih nepogoda brigada je pretrpjela ogromne gubitke, naročito Udarni bataljon koji se probio u centar grada i opkoljen se branio iz podruma kuće oko koje se obruč sve više stezao.

Tu pogiba neustrašiva partizanka Prve ženske čete Anka Kosanović, kao i Olga Lukić, odvažna djevojka Druge ženske čete.

Na Đekić Glavici u bataljonu »Ognjen Priča«, jurišajući na četnički bunker, pogiba mlada djevojka Zorka Dukić nedaleko od svog rodnog sela Deringaja.

Vodena je stihija neprestano nadirala iz potoka i rječica noseći sve pred sobom povukla je u ponor teže ranjenike i nekoliko boraca. Partizanku Prve ženske čete Mariju Bogdanović bujica je izbacila nedaleko sela Kijana, gdje su je seljaci pronašli premrzlu u nesvjesnom stanju. U toj neizvjesnoj situaciji partizanke su davale moralni podstrek borcima, što je naročito došlo do izražaja u udarnom bataljonu, koji se u podrumu op-

»LIČKA DIVIZIJA« br. 1. od januara 1943.

ga. Baja je zasut zemljom i kmenjen od bombe, a čitavi rafali mitraljeza skoncentrisani su na njih i riju zemlju nekoliko metara od njihova tijela.

- Da te vučem Baja - pita ga Stevo tiho, misleći da je u najmanju ruku ranjen.

- Ne, ne, još sam cijel - odgovara Baja.

Stevo pokušava da se baci do rova, ali ga obaslu stotinu mitraljeskih zrna. On brzo padne.

- Da te vučem Stevo - pita Baja.

- Ne, ne, samo udri bombama - glasio je tihi odgovor.

- I opet je jadni Baja ostao bez bombe - ljutio se u šali kad se sastao s drugovima.

NAŠE PARTIZANKE

Žene koje su vještovima bile potcjenjivane kao manje vrijedne, sa zastarjelim predrasudama i navikama, da nas pune radosti i sreće dolaze u sastav naših brigada. Roditelji, svoje kćeri sa blagoslovom šalju u borbu, kao da idu na dosadašnja zborovanja. U narodno-oslobodilačkoj borbi kćeri našeg naroda postale su prave herojke. Plamen narodno-oslobodilačke borbe zagrijač je njihova srca, osvijetlio njihove duše i one su sa puno vjere u same sebe da se bore i ginu zajedno sa svojim drugovima. Iako bi kao telefonistkinje i bolničarke vršile razne dužnosti u vojsci, one su ih izbjegavale primiti, bojeći se da neće moći na ovim dužnostima dovoljno doprinijeti oslobodjenju svoga naroda.

Te mlade djevojke prezrle su život kad je u pitanju sloboda. Mnoge su od njih u toj svetoj borbi slavno pale. Bila Končar koja je svojim heroizmom nekoliko mjeseci zadivljavala svoje drugove, junački je pala, juriša jući na neprijateljska utvrđenja. Ranjena drugarica Zor

koljene kuće zadnjim snagama borio za opstanak.

Tu se istakla neustrašiva partizanka Prve ženske čete Anđa Serdar. Zamijenila je poginulog mitraljesca i kosila neprijateljske vojnike koji su jurili na dijelove Uarnog bataljona. I sve ostale su se, ne gubeći prisebnost, istakle u toj borbi, ukazujući pomoć ranjenicima, dizale borbeni moral — bodrile.

Posljedice četvrte neprijateljske ofenzive

Četvrta neprijateljska ofenziva nemilosrdno je harala po Lici, kao i po ostalim krajevima Jugoslavije, nanijevši velike gubitke slobodnom teritoriju. Po snijegu i hladnoći vodile su se oštre borbe sve do kraja februara 1943. Prodrijevši u unutrašnjost Like neprijatelj je već po drugi puta popalio skoro sva ustanička sela, a civilno je stanovništvo pretrpjelo ogromne strahote.

Braneći slobodnu teritoriju na svim položajima, borci su se nadljudski borili kako bi onemogućili plan neprijateljskih jedinica. Danonoćno, u najvećoj ciži zimi, pružali su grčeviti otpor neprijateljskim snagama, koje su sve više stezale obruč oko slobodne teritorije Like.

U toj užasnoj situaciji s djecom i zavežljajima na leđima narod je bježao kroz snježne namete,

sklanjajući se ispred neprijatelja u planinske masive Plješivice i Velebita.

Kolone izbjeglica iz Korduna i Banije bježeći ispred njemačkih snaga, koje su nadirale prema Bosni, preživljavale su strahovite patnje i stradanja. Takvu tragičnu situaciju pogoršavala je epidemija pjegavog i trbušnog tifusa, koje su izbjeglice prenosile na ličko stanovništvo. Iznemogli od gladi, hladnoće, napornog puta i tifusa, mnogi su svoje kosti ostavljali na stazama ličke vrleti.

Epidemija tifusa nije mimoišla ni vojne jedinice, a mnogi su zbog ranjavanja, smrzavanja i raznih drugih bolesti izbačeni iz stroja. Ginulo se. Smrt je bila naš svakodnevni pratilac.

Tako je iz istih razloga u četvrtoj neprijateljskoj ofenzivi izbačeno iz stroja skoro polovica pripadnica Prve ženske partizanske čete. Na položaju Ljubova poginule su hrabre omladinke: Pera Klačnja i Milka Lukić, pomoćnik komesara čete, a na Vrpilima u povlačenju prema Korenici i Sladić Ivančević Dušanka.

Mnoge su ranjene na položajima koje je držala brigada. Njih četiri: Milka Grković, Soka Ljubović, Danica Mirić i Milka Pokrajac su kao ranjenici prešle s Centralnom bolnicom ofenzive na Neretvi i Sutjesci, gdje su preboljele i tifus.

U četvrtoj neprijateljskoj ofenzivi poginula je Marica Dešić, junakinja iz Brušana, pripadnica Omladinske čete odreda »Velebit«. Kobnog januara 1943. izložila se pogibelji štiteći odstupnicu

svoje jedinice. Opkoljena na brdu iznad Ličkih Osredaka ubila je četničkog mitraljesca i vodnika, a kako se nije mogla izvući, posljednji je metak sačuvala za sebe.

»Drugovi, odstupajte, ja imam najviše municije, ja ću vas štititi dok se ne prebacite!« Tako je govorila drugarica Marija iz Brušana svojim drugovima u borbi s četničkim bandama na Dabinoj strani, piše list »ŽENA U BORBI«, broj 10—11, januar—februar 1943.

Poslije četvrte neprijateljske ofenzive u intervencijama naših jedinica aprila mjeseca 1943. na Perušičkoj kosi pogiba mlada visučka skojevka Dragica Cvjetičanin, a u napadu na Široku Kulu smiona omladinka Soka Priča i komesar Druge ženske čete velika patriotkinja Kata Bubalo.

U borbama duž sjeverne Dalmacije ranjena je nekolicina djevojaka pa i Danica Tepavac na Mokrom Polju. Netom po oslobođenju poginula je u saobraćajnoj nesreći. U istoj borbi teško je ranjena Jeka Čanković, delegat voda, i na putu za bolnicu ubrzo umrla.

„Nagari, neslani Jovane!“

U jeku četvrte neprijateljske ofenzive desio se jedan događaj koji se kao vic prepričavao do kraja rata. To je samo još jedan od dokaza da su naši borci imali duha i sklonosti za šalu, čak i kad je

strašna zima ledila sve ispred sebe, a jedini je ogrjev bila paklenska vatra neprijateljskog oružja.

Borac Sava Vranić uputio se s porukom Komande Prve čete prema Štabu bataljona »Ognjen Priča«. Od danonoćnog nespavanja, slabe ishrane i vidljivosti, posrtao je i upadao u namete kamenitog Ljubova. Neprobojna koprena ove februarske noći 1943. i snježni plašt urotili su se protiv Save. On je tek instinktivno kročio kroz bespuće i namete. Da bi zaštitio glavu od hladnoće, na titovku je navukao pletenu kapu od domaće vune.

Uza sve tegobe naredbu je izvršio. Vraćajući se u četu jak vjetar mu nanosi snježne pahuljice u oči, a studen ga već opijala. Pa ipak činilo se Savi da povratak nešto dugo traje. Upravo kad je to pomislio, ugleda improviziran bunker ozidan od kamena. Konačno je stigao. Brzo uđe da bi malo odahnuo i zaštitio se od hladnoće. Taman kada je htio pozdraviti prisutne, jedan će mu:

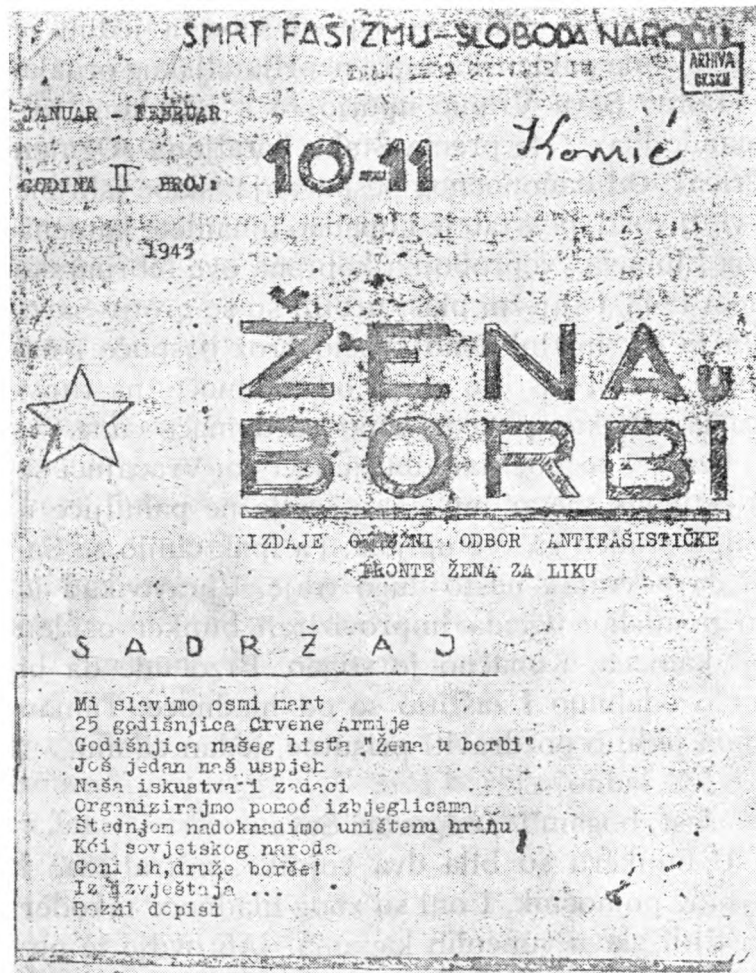
»Jel' ladno?«

»Jest, bogami!«, odgovori Sava.

U bunkeru su bila dva vojnika, mitraljezac i njegov pomoćnik. I oni su zbog hladnoće također zaštitili glavu vunanim kapama. »Ali ovdje je puno toplije«, pomisli Sava, »samo da mi je nešto pregristi«.

»Esi li gladan? Imamo kruva i slanine«, ponudi ga pomoćnik.

»Esam, bogami kao vuk«, zadovoljno će Sava, a zatim malo promisli pa upita: »A odakle vam?«

»ŽENA U BORBI« br. 10—11. januar-februar 1943.

Zato, drugarice, izračunaj prema zalihama kojima raspolažeš, koliko možeš krumpira, koliko komadića kruha dati svome djetetu, sebi, svojim ukućanima, da bi na taj način spriječila glad kao tešku posljedicu rata.

Svi mi dajemo u ovoj velikoj borbi sve što imamo i mi hoćemo i sve da dobijemo. I dobićemo sve za što smo se borili i za što se borimo, usprkos svim teškoćama.

/ "BORBA" br. 37 /

PARTIZANKA U BORBI

"Drugovi, otstupajte, ja imam najviše municije, ja ću vas štititi dok se ne prebacite!" Tako je govorila drugarica Marija iz Brušana svojim drugovima u borbi sa četničkim bandama na Dabinoj strani.

Ostala je u svom zaklonu braneći da razbojnici ne otstaju od otstupnicu našim drugovima. Kada je htjela da se prebaci bilo je prekasno. Jedan četnički vodnik skoči kao zvijer da ju uhvati živu, ali metak iz njezine puške pogodi ga pravo u čelo. Ostali razbojnici približavali su se. Otstupiti nije mogla. Prinese cijev puške pod vrat i oki će. Radije u smrt, nego u ruke razbojnika.

Tako je završila hrabra partizanka izvršivši junački svoj zadatak. Uvijek je Marija izvršavala svoje zadatke. U najtežim časovima razveseljavala je ona svoje drugove i drugarice.

"Dobra, draga Marijo, mi koji ostajemo obećavamo ti da nećemo ispustiti puške iz ruku dok ne uništimo posljednje fašističko psoto i njegove slugu. To je zakletva boraca drugova hrabre Marije koje više nema, ali koja ostaje kao svjetao primjer u srcima njezinih drugarica i drugova.

SLAVA JUNAKINJI DRUGARICI MARIJI DEŠIĆ!

"I ove godine, na svoj praznik, nemilosrdnije nego ikad izrićemo zajedno s našim drugovima kaznu nad zločincima. Mi ćemo proslaviti ti kako valja, s puškom u ruci, u jurišu na neprijatelja, u brizi nad ranjenim drugom, u brizi o izbjeglicama - žrtvama fašističkog terora, u neumornom radu za naše borbe.

/ "8 mart" /

»Donijeli nam malo prije«, odgovori mitraljezac.

Taman kad je halapljivo zagrizao podobar komad, zapuca s druge strane, našto će mitraljezac:

»Al' pucaju majku im njievu!«

»Pucaju, pucaju, sunce im kalajisano!«, potvrdi Sava punih usta. No, ova dvojica ne sačekajte da Sava završi već zavikaše u glas:

»Nagari, neslani Jovane!«

Od ovih riječi Savu prođoše trnci. To je bila ustaška poštapalica pa mu je u trenu bilo jasno da je zabunom upao u ustaški brlog. Od šoka mu zastade usred grla onaj ustaški komad kruha i slanine.

»Bjež!«, reče u sebi te se jednom rukom uhvati za zidić, a drugom, da bi dobio na zamahu, za prvo što mu je bilo pri ruci — povelik ranac pun municije. Tako je s najvećom snagom pogodio u suprotnom pravcu, no zbog traume zaboravio je ispustiti pozamašni teret municije. Dok mu je snježna pomrčina išla u prilog, grabio je prema položaju svoje čete ne ostavljajući se tereta, kojeg je poput slijepog putnika teglio sa sobom.

»Pa to je njijev!«, čuo je iznenađenog ustašu, dok ga je kiša metaka pratila po putu. Tako popraćen ustaškim rafalom izbio je na čuku gdje se nalazila Komanda njegove čete.

»Na koga pucaju?«, upita komesar čete.

»Na mene.«, zadihano odgovori Sava.

»Kako na tebe?«, u čudu će komandir.

»Bio sam u ustaškom rovu i divanio s njima«, reče Sava.

»Ma ti si lud«, nadovezaše se ostali.

Jedino je vodnik, koji ga je pažljivo promatrao, primijetio da Sava nosi i nešto što ne spada u njegovu ratnu spremu.

Tako je ustaški ranac s municijom bio najbolji dokaz da je Sava zaista doživio izuzetnu dogodovštinu, tj. našavši se u teškom položaju, iskoristio ustašku neopreznost i iznenadivši ih uspio se izvući nepovrijeđen.

Drugi dan se u bataljonu pročulo da je Sava zalutao u ustaški brlog gdje su ga lijepo počastili, a usput je od njih dopremio pun ranac municije.

Od Like do Srbije

Putujući za Bugojno u sastav 1. proleterskog korpusa, 11—19. novembra 1943. godine, 6. ličku diviziju zadesila je žestoka zima i vijavica, naročito na brdu Čemernici. To je bila hladnoća pri kojoj se krv ledi u žilama pa su i najjači znali pokleknuti. Pod tim vrlo teškim uvjetima mislile smo na cilj koji nas čeka, nismo se prepustile ornama i snu te ni jedna od nas tu nije okončala svoj život.

Kako se u to vrijeme formirala 35. divizija, za njeno popunjenje upućena je nekolicina partizanki naše čete pa tako i Bosiljka — Lola Kolundžić i Soka Keča, koje su u njoj i poginule.

»LIČKA ŽENA U BORBI« br. 14—15. maj-juni 1945.

-4-

POJAČAJMO REDOVE NAŠE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE

"Treba dignuti sve što
hrvatski i srpski diše i
osjeća, sve veliko i malo,
staro i mlado u borbu".

/Sime Balen/

Našom borbom zadivili smo čitav svijet, a naši uspjehi jesu djelo naše sopstvene snage, rezultat dvogodišnjih napora. Okupatoru su zadati teški udarci, raskrinkani su izdajnički svili boja. Uspjeli smo obraniti čast i dostojanstvo našeg naroda. Ali neprijatelj još nije uništen. Opatnost od njega još nije minula. I svakim danom što g.d se više bližimo pobjedi, moramo svoj rad i borbu pojačati. Moramo se takmičiti, moramo dati sve od sebe, da pobjeda bude brza, a osveta ljuđa.

Našim poljima i dolinama talasa se kao more -- žitni krah, najubojitije oružje! Spasiti ga za sebe, za svoju vojsku, za svoju djecu, to nam mora biti sada najglavniji zadatak. Kako? Mi to znamo. Uviti skloništa i zemunice. Složnim radom preko radnih četa u koji rad članovi APŽ trebaju unijeti sebe, svoju bezgraničnu ljubav. Glavni zadatak naših obrane žetve treba biti: još jači od svih u Narodno-oslobodilačku Vojsku -- mobilizacija svih žena i specijalnih antifašistkinja. Sada, kad se navršavaju dvije godine herojske borbe našeg naroda, antifašistkinje više neće zastati, nego će i dalje prednjačiti. APŽ Likeda će nam dati nove i nove borce i snage.

Skoro će se navršiti godišnjica od osnivanja Likedne žete koju je APŽ u zajednici sa omladinskim organizacijama darovala našoj vojsci za njenu godišnjicu ustanka. Danas taj dar treba da bude veći, jer je veće iskustvo i oslobođena teritorija, jer je veće saznanje i mržnja prema neprijatelju. Naše drugarice borci dokazale su svojom borbom, svojim junaštvom, da su zaslužne riječi druga Lika: "Ja se ponosim time što stojim na čelu takve armije u kojoj ima okroman broj žena." Žene Like su to dokazale kad su prve u Hrvatskoj osnovale svoju prvu četu žena -- boračku. Razlijevala se tada kroz naša oslobođena sela pjesma žena -- regruta.

"ko bi reka u ovo doba lani
da će cure biti partizani."

Veselo su odlazile na front. Iza prve, formirana je druga, pa treća ženska četa. Svojom borbom, junaštvom, izdržljivošću pobile su one sve brbljarije neprijatelja one sposobnosti i manje vrijednosti žene i dokazale da su sposobne i zaslužne svih prava koja su stekle kroz Narodno-oslobodilačku Borbu. One to dokazuju svakim danom: "Brate, jesili partizan, jesili junak..." bodri mlada partizanka Mara svoga teško ranjenog brata. "Drugovi, ne otpustajmo-nego juriš" govorila je Danica kad je njezin vod bio momentalno otkriven od drugoga. Ona je prva otvorila vatru i dala poletu svima drugovima da sa uspjehom probiju obruš neprijatelja. Nisu se one istakle samo u jurišima na frontu, nego i kao bolničarke, telefonistkinje, u službi veze itd.

Mi moramo povećati broj žena boraca, mi moramo dati nove snage i do kraja izdržati, jer jedino tako osiguravat ćemo sve dosadašnje tekovine naše borbe i stvoriti ljepšu budućnost sebi i svom narodu.

Srпкиnje i Hrvatice Like, takmičimo se koji će ko tar, koje selo poslati više žena u redove Narodno-oslobodilačke Vojske. Parola neka nam postane: "Lani čete, ove godine bataljoni žena na front."

političkom i organizacionom referatu, kao i dopisničkoj eliti. U tim diskusijama i referatima uočeni su mnogi nedostaci i slabosti. Kao na pr. da su nam otori još uvijek nesamostalni, da se ne znaju snaći u radu i predn-
viti zadacima, da ne izdizemo nove kadrove što uvelike
ometta i sprečava rad u organizaciji. Najveći nedostatak
je nedovoljan politički rad među ženama.

Pored organizacionog učvršćenja odbora od najni-
žih do najviših i podizanja kadrova, savjetovanje je
među ostalih zadataka postavilo pred organizaciju: po-
jašani propagandno politički rad među ženama, otvoreno
raskrinkavanje neprijatelja iz HSS-a, četnika i ustaša,
političko objašnjavanje značenja raznih komisija, tuma-
čenje značenja AVNOJ-a i ZAVNOH-a, kao jedan za sada
od najvažnijih zadataka, priprema i popularizacija podi-
zanja i sklanjanja žetve.

Najveći dar

Nečujno kao sjente jablova promišu boreci jedna
za drugim u šumskom streljaškom stroju. Ima ih već pred
samim žicom. U tom trenutku srakom se prolomi detonaci-
ja, jedna, druga, treća... To gadjaju naši hrabri artijer-
ci ustašku tvrđavu - Široku Lulu.

Tu, uza ustašku žicu među boricima Narodno-oslo-
bodilačke Vojske među silnim "Ognjenovcima" nalazi se
ona - mlada i neustrašiva studentkinja Kata Bubalo. Sa
puškom u ruci, dokazuje ljubav prema narodu, ljubav pre-
ma domovini. I kada se poput lavine boreci bataljona "Og-
njen Price" baciše preko bodljikavih žica na juriš, me-
đu prvima je i ona borac i junak, drugarica Kata.

Prasek pušaka, dugo u rafalima opore štektnjem
traljeza, tresak bomba i bacača, blijeda svijetla raket-
la izmiješani sa poklikom boraca i strahom neprijate-
lja ličilo je na jedno ludo klupko... Prvi dio zadatke
je izvršen. Utvrda pored čitve je zauzeta. Ali, među bor-
cima nema Kate, negdje je ostala. Boreci se raspituju gdje
je i šta je? Da nije ranjena... Poginula je sa bombom u
ruči, na jurišu. Drugovi pokušavaju da je iznesu, ali im
to ne uspijeva. Mjesto na kome leži drugarica Kata pod
stalnom je vatrom ustaških mitraljeza.

Naš tenk koji je tu u akciji prolazi pored bora-
ca "Ognjen Price" i zaustavlja se. Iz tenka se čuje pi-
tanje, što hoćete? Da izvučeno drugaricu Katu, govore bor-

oi. Jedna desetina pod zaštitom tenka dolazi do mjesta gdje ona leži. Pala je preko puške sa bombom u desnoj ruci. Ukočen pogled i napola otvorena usta kao da hoće viknuti - hura - a mjesto toga mlaz crvene i tople krvi. Grudima je pritisla zemlju kao da skriva, da ne vidi nitko taj trenutak, kada ona daje svoju toplu krv, svojoj zemlji, svome narodu, svojoj domovini... A crna i vlažna zemlja požudno upija krv mlade junakinje, prima dar, studentkinje - borca Kate Bubalo - krv i život.

Mrtvu je podižu drugovi i polažu na tenk, koji iznosi njeno tijelo sa poprišta borbe. Trese se čelično tijelo tenka, drhtu gusjenice preko točkova i kao da se uvijaju pod teretom koga nose iz borbe na vječni počinak.

Sutradan pred postrojenom četom odaje politkom priznanje drugarici Kati. Sa zamgljenim očima razilaze se borci na odmor, a u ušima kao da im stalno neko govori, brije riječi komesara: "ljubila je svoj narod, svoju junačku Komunističku Partiju čiji je član bila. Ljubila je svoje malo Petrovo selo, svoju domovinu i tu ljubav dokazala je mnogo puta i sada za vijekove potvrđila svojim mladim životom i krvi - najljepšim i najvećim darom..."

Lj. Naprta

Naše žene pišu

Doček I. Ljube brigade

Bilo je to u 3 sata poslije podne kad smo čuli da dolazi I. Brigada. Svi smo bili sretni kad smo to čuli jer se u toj brigadi nalaze sve naši sinovi i komšije iz Lešća i Sinca sa svojom braćom Srbima iz susjednih sela našeg kotara. Već 7 mjeseci nisu bili kod kuće. Borili su se i branili junački kako srpska tako i hrvatska sela od okupatora i domaćih izdajnika. Naši borci Lešća i Sinca premda nisu bila njihova sela oslobođena, nisu se bojali da će fašisti paliti njihove kuće i progoniti roditelje, već su prigrlili pušku i 11 mjeseci se junački bore da što prije dodju do slobode.

Zato, vi svi ostali ugledajte se na ove naše borce, pa bar sada podjite njihovim stopama. Još nije kasno da osvitlate svoj obraz, pa da se borite za slobodu

Od broja ranjenih i oboljelih drugarica visoki je postotak ušao u sastav jedinica koje su operirale na teritoriju Like, nastavljajući borbenim putem sve do oslobođenja, a neke su upućene na organizirani društveno-politički rad u pozadinu.

17. decembra 1943. bili smo na Šuicama. Već 7. januara 1944. kod Mrkonjić-Grada poginula je jedna od heroína naše čete Draga Končar. Kako je upala u njemačku zasjedu, zarobljena i zlostavljana, Draga ipak svakim svojim činom daje otpor neprijatelju pokazujući izuzetnu snagu i patriotizam.

S velikim entuzijazmom borile smo se i u drvarskoj operaciji, gdje kao sekretar SKOJ-a bataljona »Marko Orešković« pogiba Milica Vejnović, a kao slušalac oficirske škole Danica Orlić. Tom prilikom su četiri drugarice naše čete teže ranjene, a većina ih se u ovoj akciji posebno istakla.

Tako je Mica Bjelobaba spasila sovjetskog vojnog izaslanika, dok je komesar Internog odjela bolnice 1. korpusa Jovanka Budisavljević, uz pomoć bolničkog osoblja, izbavila sve ranjenike iz Drvara i prebacila na Mlinište.

Obje su za te podvige odlikovane kao i Dragica Ninković, koja je mitraljezom iz ruku poginulog druga ubila nemali broj njemačkih padobranaca.

Nešto kasnije, 12. jula 1944. godine, u šumi Koričani iznad Glamoča pogiba pomoćnik komesara čete Ljuba Šainović.

Džepne novine

POVRATAK U LIKU

Usvanulo je jutro, držimo još položaj oko Kosova i Keziaka, kroz naše logore prolaze glasovi "vraćamo se za Liku. U isti čas dobivamo naredjenje "sprema se za pokret". Iskupljamo se na zbornom mjesto odakle krećemo na put. Pri marševanju razlijeću se pjesme i stoje veliko veselje naših boraca, međusobno govore "sada će mo se malo poticati sa fricevima, treba da i oni osjete udarce ličkih sinova." Stičemo u naša liška sela čeka nas željno naša omiljena pozadina, govoreći "meto naših branioca koji će nas zaštititi od neprijatelja." Čim se je glas proširio po našim selima da je stigla naša druga Udarne Brigada dolazi naša omladina i svih sela naše Like, nose raznu milostu svojih borcima. Dolazi omladina danom i noću, ne žali truda i napora samo da vidi i posjeti svoje drugove, koji su pod teškim uslovima u Dalmaciji izvojevali sjajne pobjede i dokazali narodu kako se bori za slobodu i bolju budućnost svoga naroda.-

Ljuba Šajinović

ČUVAJMO SVOJE ORUŽJE

Drugovi oružje treba držati uvijek čisto i podmazano, naročito automacka oružja. To je od velike važnosti a to smo mogli i sami vidjeti. Već nekoliko puta dešavaju se stvari - oči kod naših automackih oružja, a se time nanosi ne samo sami sebi štetu, a neprijatelju to ide u korist, ne samo to nego naš neispravno oružje može da dovede u vrlo kritične položaje, ako je nečisto.

Zato drugovi čistimo oružje držimo ga u redu, pa će mo lakše voditi borbu, a neprijatelju nanositi više gubitke.-

Vlajisavljev Luka

Oko 20. jula 1944. godine 2. brigada, u sastavu 6. proleterske divizije, kreće s terena Blagoja na veliki marš za Srbiju. Taj forsirani marš preko rijeke Vrbasa, Rače, Bosne, Sutjeske, Pive, Tare i Lima te bosanskih i crnogorskih vrleti, neprestano prati njemačka SS divizija »Princ Eugen«, a u stalnom je sukobu i s ostalim neprijateljskim jedinicama.

Na ovom iscrpljujućem putu od Like preko Bosne i Crne Gore, partizanke Prve ženske čete ponijele su se dostojanstveno i odvažno, kako bi svojim primjerom dale podstrek ostalima. U nošenju oružja i svim ostalim zadacima ravnopravno su se izmjenjivale s drugovima, a noću umjesto odmora krpale su, šivale i prale odjeću borcima.

Prelaskom 6. proleterske divizije za Srbiju i drugarice Ženske čete su se pokazale dosljednim sudionicima svih borbi koje su se vodile na tom teritoriju, posebno u teškoj borbi na Valjevu septembra 1944. Tu ginu dvije djevojke — Stojanka Matijević i Soka Medić, u nastojanju da pomognu ranjenim drugovima.

Od Beograda do Zagreba

U beogradskoj operaciji također su učestvovalе partizanke Prve ženske čete, koje su iza sebe imale teški borbeni put, a nerijetko i po nekoliko

ranjavanja. Tada su već mnoge bile na rukovodećim dužnostima kao delegati voda, komesari četa, omladinski i sanitetski rukovodioci. U to vrijeme gotovo su sve bile članovi KPJ i vrlo aktivne kao komunisti, pa su mnoge prisutne kao delegati na 1. partijskoj konferenciji 6. proleterske divizije u Šidu, 27. februara 1945. godine, o kojoj sam u svom ratnom dnevniku zapisala slijedeće:

Konferenciju je otvorio sekretar divizijskog komiteta Dane Ćuić i pozdravio prisutne članove CK KPJ: Edvarda Kardelja, Franca Leskoška, Mijalka Todorovića — Plavog, kao i ostale počasne uzvanike i delegate.

U uvodnom izlaganju sekretar divizijskog komiteta Dane Ćuić, između ostalog, je rekao:

»Naša konferencija je sazvana da se analizira bilans našeg dosadašnjeg rada, te da se preispitaju nedostaci i propusti koji koče daljnji razvoj i da se donesu potrebni zaključci za budući politički i vojnički razvoj naše divizije.

Imenovani je predložio slijedeći dnevni red:

1. Politički referat — pol. komesar Nikica Pejnović,
2. Organizacioni referat — sekretar divizijskog komiteta Dane Ćuić
3. Vojnički referat — komandant divizije Đoko Jovanić
4. Pozdravni telegrami

Nakon podnesenih referata, koje su delegati dobili umnožene, te diskusije delegata konferencije

POLITDELEGAT MILKA POKRAJAC

*1x brošure »Žena vojnik«, izdanje Glavnog odbora AFŽ Hrvatske,
1945. g.*

Naš delegat kod straže pri Štabu 1. ud, brigade **XXXV. divizije** je **drugarica Milka Pokrajac**. Na **prvi pogled** ne čini se da je ta mirna i tiha **drugarica** prešla najteže golgote u **historiji našega rata**.

Među prve **drugarice**, koje su riješile da puškom u **ruci** svete **nebrojena** stradanja našeg naroda, jest **Milka**. Ona je **neustrašivi borac** u bataljonu »Stojana Matica« u **VI. diviziji**. U **IV. ofenzivi**, za **vrijeme** najtežih borbi na Ljubovu, zadobiva ona dvadeset i **sedam** rana od bacača. Kao teškog ranjenika prebacuju je drugovi **preko** Bosne za **Crnu Goru**. Ona još i danas osjeća na sebi stradanja **IV. i V. ofenzive**. Sjeća se i stradanja naših ranjenika na Zelen-Gori, koji su ubijeni **na** najsvirepiji način. Ona se tada spasila pukim slučajem.

Nakon što su Milki zacijelile rane, vraća se u vojnu jedinicu. Ona je opet borac **VII. divizije**, gdje je ponovno ranjena u borbi kod **Pljevlja**. Za **vrijeme** liječenja u **bolnici** dobiva trbušni, zatim **pjegavi** tifus. Sve to preboljeva, i kad je zbog tih rana i bolesti bila poslana u **pozadinu**, Milka se suprotstavlja i odlučno traži da je povrate u vojnu jedinicu. Ona je danas pri štabu I. udarne brigade **XXXV. divizije**.

Mi smo ponosni i gordi na **drugaricu Milku**, koja je spremna da I život da za spas i dobrobit svoje domovine.

Lalić Jovanka
dopisnik I. udarne brigade XXXV.
divizije XI. korpusa

Politdelegat Milka Pokrajac

— uzeo je riječ član CK KPJ Edvard Kardelj, koji je, između ostalog, rekao:

»Komunisti su inženjeri boraca tj. vi komunisti 6. divizije snosite odgovornost za političko djelovanje i vojničku spremnost u vašoj diviziji. Vojničko i političko osposobljavanje boraca važno je iz dva razloga:

1. Oslobođanje naše zemlje od okupatora i domaćih izdajica
2. Osposobljavanje vojske koja će i poslije rata znati braniti tekovine NOB-a od napada neprijatelja, koji već sada pokušava rovariti u našoj zemlji.«

Kardelj je u svom opširnom izlaganju govorio o vanjskoj vojnopolitičkoj situaciji, popularizaciji organa narodne vlasti i narednim zadacima u oslobođenoj zemlji.

U proboju sremskog fronta, 12. aprila 1945. gdje se neprijatelj strahovito borio pri izvlačenju svojih snaga, poginule su naše posljednje tri omladinke, tako reći u osvitu slobode. Jeka Radaković, Borka Rapačić i Anđa Serdar stradale su pri vršenju dužnosti kao referenti Saniteta bataljona.

Druže, drži vezu!

Nakon proboja sremskog fronta desio se jedan slučaj, koji nas je bar za trenutak sve nasmijao.

U noći između 18/19. aprila prolazili smo obroncima Dilj-gore srvani umorom.

Naše brigade su se upravo približavale Slavonskom Brodu, a iza njih su marširale prištapske jedinice, među kojima i saniteti brigada.

Drugarica Neđa Obradović, bolničarka Saniteta 1. brigade, u jednom se trenu u mrkloj noći sudari s vojnikom ispred sebe. Misleći da je zaostao iz prethodne naše jedinice kroz polusan izdera se: »Druže, drži vezu!«

Vojnik, kojemu je mogla jedino konture naslutiti, mamuran i iscrpljen odgovori: »Ja vol!«

Drugarica Neđa, koja se do tada već posve razbudila, začuđena njegovim odgovorom, odbrusi: »Ma nisi ti samo vol, već i parip što ne držiš vezu!«

Tek tada je Nijemac dobro čuo s kim razgovara, a isto tako i jedinica kojoj je pripadao, pa se razbježaše glavom bez obzira na suprotnu stranu od Saniteta, a pritom je i Sanitet shvatio o čemu se radi i nagodio što dalje od te njemačke jedinice.

Drugi dan su borci saznali za strku na začelju, koja je nastala zbog toga što su Sanitet 1. brigade i njemačka pozadinska jedinica uvidjeli da ne pri-

padaju istom stroju, nakon što su skoro cijelu noć mirno hodali jedni za drugima.

Nakon oslobođenja Slavanskog Broda naše su jedinice nastavile munjevito napredovanje prema Zagrebu. U žestokom sukobu na Čazmi nesvakidašnju je hrabrost pokazala Mica Momčilović, koja je po ranjavanju komandira povelala 2. četu bataljona »Ognjen Priča« u protunapad.

Dana 9. maja 1945. dijelovi 6. proleTERSke divizije s drugim jedinicama JNA ušli su u Zagreb.

Izvršivši i zadnji zadatak okončan je dugačak i težak ratni put 6. proleTERSke divizije, a time i pripadnica Prve ženske omladinske partizanske čete.

Od sedamdeset i pet djevojaka-boraca poginulo ih je dvadeset i tri, a rat su preživjele pedeset i dvije drugarice, koje su se po završetku oružane revolucije uklopile u životne tokove sredina u kojima su se našle. Odmah su se aktivirale u društveno-političkom radu i ostale vjerne ideji za koju su se borile.

Sad mi ostaje još jedino da zaključim, a ja bih se pri tome poslužila citatom iz predavanja OD AMAZONKE DO PARTIZANKE, našeg velikog pjesnika i borca Vladimira Nazora (1. januar 1944. godine, Otočac):

»... I mi se možemo ponositi što smo u ove teške ali velike dane dali svijetu nov tip žene — ženu partizanku.«

Prikaz borbi u kojima su ginule i ranjavane
partizanke Prve ženske čete

BORBA	POGINULA	RANJENA
Tušilović, 24. 10. 1942.	—	Mara Zorić
Rakovica — Čatrnja 29/30. 10. 1942.	Zorka Gajić	Mica Momčilović Sofija Ugarković Mica Počuča
Ličko Petrovo Selo 3. 11. 1942.	—	Dušanka Popović
Prvi napad na Slunj 7. 11. 1942.	—	Danica Mirić Milica Čortan
Drugi napad na Slunj 14. 11. 1942.	Nevenka Lazić	—
Dvor na Uni 26/27. 11. 1942.		Bosiljka Marčetić Milica Obradović Naranča Končar Bosiljka Petrović Mara Dukić Milja Ugarak
Lovinac 25. 12. 1942.	—	Milka Grković Danica Mirić
Gračac 14/15. 1. 1943.	Zorka Dukić Anka Kosanović	Milica Čortan Dušanka Čuić Jelka Dozet Desanka Stojić
4. neprijateljska ofanziva januar-februar 1943. g.	Milka Lukić Pera Klačnja Dušanka Sladić- Ivančević	Danica Mirić Soka Ljubović Milka Pokrajac Dragica Ninković Desanka Stojić

Široka Kula 19/20. 4. 1943.	Soka Priča Dragica Cvjetičanin	—
Na Gospić i okolicu ; početak maja 1943.		Mica Počuča Sofija Drakulić Vida Končar Milica Vejnović
Sjeverna Dalmacija juni-august 1943. Mokro Polje, Dinara, Kijevo, Vrlika	Jeka Čanković	Jovanka Budisavljević Milica Čuić Zorka Grbić Danica Stojić Danica Tepavac
Mutilić, početkom septembra 1943.	—	Mileva Kovačević
Šuice 17. 12. 1943.	Anđa Vukmirović	Desanka Stojić
Mrkonjić-Grad 7. 1. 1944.	Draga Končar	—
Desant na Drvar 25. 5. 1944.	Danica Orlić Milica Vejnović	Bosiljka Petrović Dušanka Popović Mica Počuča Mara Zorić
Koričani, iznad Glamoča, 12. jula 1944.	Ljuba Šainović	—
Na rijeci Limu augusta 1944.	—	Jovanka Budisavljević
Val jevo, polovinom septembra 1944. god.	Stojanka Matijević Soka Medić	

Na sremskom frontu april 1945.	Jeka Radaković Borka Rapačić Anđa Serdar	kontuzovana Mica Delie
Selo Turovac, Gračac, kao pol. radnik koncem oktobra 1943.	Bosiljka Marčetić	
Dnopolje, kod D. Lapca, u 35. diviziji, oktobar 1944. g.	Bosiljka — Lola Kolundžić	
Korita, kod Slunja, Soka Keča u 35. diviziji, marta 1945.		—
MJESTO	POGINULA U SAOBRAĆAJNOJ NESREĆI	UMRLA
Kod Slunja, augusta 1945.	Danica Tepavac	—
Jesikovac, T. Korenica, u jesen 1946. god.	—	Ljuba Žakula
Apatin 16. 11. 1973.	—	Mileva Dmitrašinović
Beograd 23. 12. 1985.	—	Đuro Radovanac

STATISTIČKI PODACI

23 poginule u NOR-u

1 poginula nakon oslobođenja u saobraćajnoj nesreći

2 umrle poslije rata

27 ih je ranjeno, a neke su ranjene i po nekoliko puta

25 ih je preboljelo pjegavi i trbušni tifus

18 nosilaca »Partizanske spomenice 1941«

22 ratna vojna invalida

27 rezervnih vojnih starješina

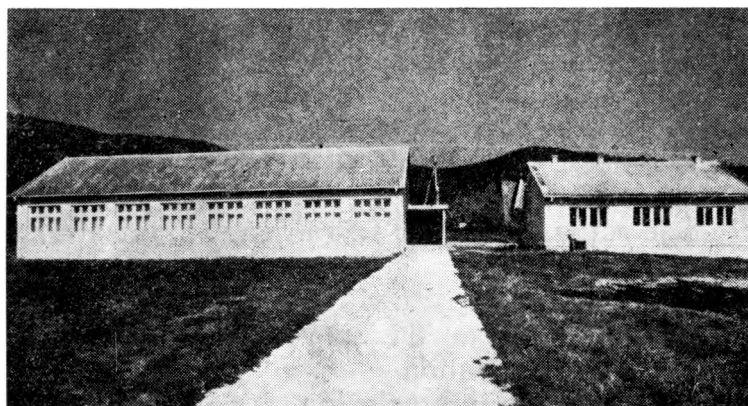
Nacionalni sastav: Sve Srпкиnje

Socijalni sastav: 71 seljanka i 4 đaka

Memorijalni muzej Prve ženske partizanske čete

Formiranje, postojanje i djelovanje isključivo ženske vojne borbene formacije — jedinstven je primjer ne samo u jugoslavenskim, već i u inozemnim razmjerima pokreta otpora. Isto tako, obiljem prikupljenog originalnog materijala i dokumentacije opravdava se postojanje i daljnje djelovanje Memorijalnog muzeja Prve ženske partizanske čete, koji je otvoren septembra 1977. u selu Trnavcu na teritoriju Titove Korenice i kao takav pristupačan je široj javnosti.

Velik je značaj spomenutog Muzeja kako u pogledu njegovanja i prenašanja borbenih tradi-

Zgrada Memorijalnog muzeja Prve ženske čete u Trnavcu kod Titove Korenice.

cija na mlađe generacije, tako i zbog zahvalnosti ženama-borcima i zbog čuvanja uspomena na svijetle likove drugarica poginulih u borbi za slobodu, bratstvo i jedinstvo.

Navedene činjenice obavezuju naše društvo da ovaj dio povijesti i kulturne baštine prezentira javnosti i sačuva od zaborava, kako bi se na ovim tradicijama odgajale mlađe generacije.

Borbeni put Prve ženske partizanske čete vjerno potvrđuje riječi druga Tita iz govora održanog na Prvoj zemaljskoj konferenciji AFŽ-a Jugoslavije, decembra 1942. godine u Bosanskom Petrovcu, gdje je, između ostalog, rekao:

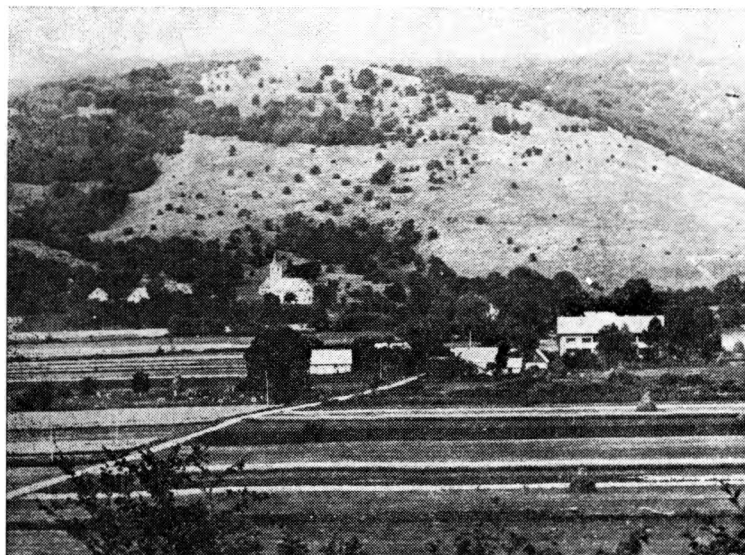
»... Ja mogu kazati da su žene u toj borbi, po svom heroizmu, po svojoj izdržljivosti, bile i jesu u prvim redovima — i svim narodima Jugoslavije čini čast što imaju takve kćeri...«

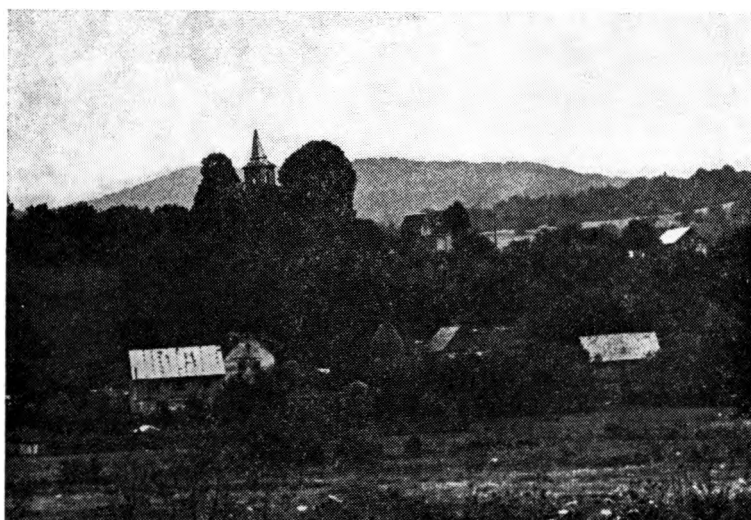
Ženska omladinska sekcija »Seljačkog kola« Babin Potok —
Končarev Kraj, jula 1939.

Polaznice djevojačkog domaćinskog tečaja na Plitvičkim
jezerima, 1939.

Selo Krbavica u kojem je polovinom juna 1942. OK SKOJ-a donio odluku o formiranju Prve ženske omladinske partizanske čete.

Dio panorame sela Trnavca u kojem je formirana Prva ženska četa.

Odbor AFŽ-a sela Divosela 1942.

Žene nose borcima hranu na položaj.

Dovoz ranjenika
u bolnicu Bijeli
potoci u
4. neprijateljskoj
ofanzivi, februara
1942. Na slici
ranjena Desa
Stojić, delegat voda
u bataljonu
»Ognjen Priča«.

Bolničarke bolnice
Krbavica 1943.

Prenos ranjenika 2. brigade 6. ličke divizije sa Šuica
(kod Kup resa) decembra 1943.

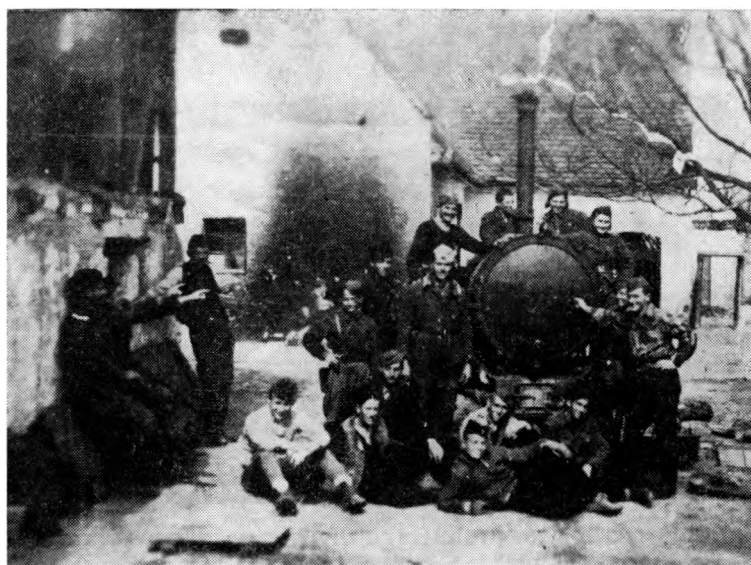
Bataljon »Ognjen Priča« prelazi preko Tare 25. augusta 1944.

Medicinski bataljon 6. proleterske divizije po oslobođenju Beograda oktobra 1944.

Prva partijska konferencija 6. proleterske divizije 27. februara 1945. godine u Šidu.

Sanitet 2. brigade 6. proleterske divizije marta 1945. u
Malim Vašicama — sremski front.

Transport
ranjenika
2. brigade
6. proleterske
divizije kod Zeline
7. maja 1945. u
nastupanju jedinica
u Zagreb.

Bataljon saniteta 6. proleterske divizije na dan oslobođenja Zagreba, 8. maja 1945.

Sastanak referenata saniteta 2. brigade u Dubravi kod Zagreba, 2. maja 1945.

LIKOVI BORACA

Naranča (Petra) Končar-Rodić

POLITIČKI KOMESAR ČETE

Rođena je 1921. u Končarevom Kraju, Korenica, Hrvatska, kao prvo od osmoro djece Petra i Sofije — Soke, rođene Čuić. Nakon osnovne škole živjela je s porodicom u selu baveći se, sve do polovine 1941. godine, zemljoradnjom i domaćinstvom.

Za obitelj Petra Končara, stolara, život je bio težak, kao i za većinu porodica u Končarevom Kraju. Radilo se mnogo da bi se nekako preživjelo. Upravo zbog toga 1929. godine Petar odlazi na rad u Belgiju, da bi svojom zaradom olakšao život brojne porodice. Dolaskom u Belgiju uviđa težak položaj radničke klase i odmah se uključuje u rad sindikalnih radničkih organizacija. Tu je upoznao metode i oblike organizirane borbe radničke klase protiv izrabljivanja. Nakon povratka kući neumorno radi na podizanju političke svijesti ljudi i propagira revolucionarne ideje. Naročitu je

pažnju posvećivao radu s omladinom. Zbog svoje revolucionarne aktivnosti već je 1935. hapšen i zatvaran kao komunista. Godine 1937. u selu je formirana partijska organizacija.

Usmjerena očevim odgojem Naranča se vrlo mlada politički aktivirala. Početkom 1938. godine postala je član SKOJ-a, a već sredinom 1940. član Partije.

Pored drugih aktivnosti rukovodila je Sekcijom žena pri »Seljačkom kolu« od njenog osnivanja do početka 1941. Uz kulturno-prosvjetni rad, žene su se sistematski upoznavale s političkom situacijom u zemlji i svijetu te pripremale za nadolazeću borbu protiv fašizma. Rezultat takvog rada bio je masovni odaziv na poziv KPJ u NOB.

Naranča se u vrijeme ustanka nalazila u Drvaru, gdje je bila izabrana u Glavni odbor AFŽ-a za Drvarsku dolinu, a to je ujedno bio prvi odbor AFŽ-a u Jugoslaviji. Krajem septembra 1941. vratila se u Liku, u svoje rodno mjesto. U oktobru iste godine postala je član Okružnog komiteta SKOJ-a za Liku, a bila je i sekretar Općinskog komiteta SKOJ-a za Korenicu.

Odlukom Okružnog komiteta SKOJ-a za Liku ona preuzima dužnost komesara Prve ženske omladinske čete, koja je formirana 25. augusta 1942. u selu Trnavcu. Ulaskom te čete u sastav 2. ličke udarne brigade, raspoređena je na dužnost zamjenika političkog komesara 2. čete bataljona »Ognjen Priča«. Prilikom borbe u Dvoru na Uni, 27.

novembra 1942. godine, ranjena je i otpremljena na liječenje u bolnicu na Bijele potoke.

Nakon izlaska iz bolnice bila je sekretar Općinskog komiteta Komunističke partije Plitvički Ljeskovac i član biroa KPH za Korenicu.

Početkom 1944. odlazi u sjevernu Hrvatsku i preuzima dužnost sekretara Kotarskog komiteta KPH u Koprivnici, a krajem iste godine prelazi na dužnost u Glavni štab Hrvatske gdje ostaje do oslobođenja.

Od juna mjeseca 1945. do početka 1963. radila je u Centralnom komitetu SR Hrvatske, a nakon toga nastavila je rad u Gradskoj skupštini Zagreba. S tog radnog mjesta otišla je u mirovinu 1974. godine.

Uz svoje radne i društvene obaveze, te obaveze majke koja je odgojila dvoje djece, stekla je i visoko stručno obrazovanje.

Ostala je aktivan društveno-politički radnik vršeći razne dužnosti, počevši od mjesnih do saveznih organa. Član je Savjeta SRH.

Po činu je kapetan I klase.

Ratni je vojni invalid 60 posto.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.« kao i više ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Sofija (Bogdana) Drakulić-Bogojević

KOMANDIR 1. VODA

Rođena je 1925. u selu Rijeka, Korenica, u zanatlijskoj porodici od oca Bogdana i majke Drage. Otac je bio pekar, a majka domaćica. Osnovnu školu i četiri razreda gimnazije završila je u Korenici. Rat ju je zatekao u petom razredu gimnazije u Gospiću. Nakon okupacije zemlje vratila se roditeljima u Korenicu. Oca su joj ubile ustaše pa je majka s djecom otišla u selo Rijeku. Tamo su imali kuću i nešto zemlje. Pekarsku radnju njenog oca uzeli su Talijani i ona im je služila za kuhinju, a magazin za municiju.

Čitava njena obitelj učestvovala je u NOP-u, a troje starijih nosioci su »Partizanske spomenice 1941«. Od prvih dana ustanka Sofija aktivno radi za NOP, zajedno sa starijom sestrom Milicom koja je poginula krajem 1943. kao borac 13. divizije. Njih su dvije bile partizanski kuriri i prikupljale su informacije o namjerama i kretanju neprijatelja u Korenici i okolini. Nabavljale su sanitetski materijal za partizanske bolnice. U jesen 1941. smjelo su izvele pravi podvig. Naočigled Talijana i ustaša odvele su liječnika da previje ranjene partizane, koji su rane zadobili u borbama na Ljeskovcu i Plitvičkim jezerima, a teško ranjenog borca dovele su na liječenje u bolnicu. Uzimale su neprijatelju oružje i municiju te otpremale parti-

zaskim jedinicama. Jednog dana dobile su zadatak da u talijanskom garnizonu rasture letke štampane u Drvaru. Nakon obavljenog zadatka krenule su iz grada, ali su ih neprijatelji stigli i uhvatili na cesti. Starija sestra odvedena je u logor, a Sofija kao maloljetna stavljena je u kućni pritvor. U novembru 1941. uspijeva pobjeći pa su je drugovi sklonili u selo Krbavicu, gdje je nastavila da aktivno radi u omladinskoj organizaciji.

25. augusta 1942. godine postala je borac Prve ženske omladinske čete. Nakon vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade. Osam mjeseci kasnije prešla je na rad u kulturno-prosvjetnu ekipu 6. ličke divizije i tu ostaje sve do prelaska divizije u Srbiju. Tada je završila sanitetski tečaj i bila raspoređena u protukolski artiljerijski divizion za zamjenika referenta saniteta. Po proboju sremskog fronta odlazi u bolnicu teških ranjenika kao sestra instrumentarka u operacionoj sali. Demobilizirana je s dužnosti komesara niže sanitetske škole 1. armije u činu potporučnika.

Član KPJ postala je u bataljonu »Stojan Matić« novembra 1942.

Nakon demobilizacije radila je u Ministarstvu unutrašnjih poslova SFRJ u Beogradu. Bila je sekretar partijske organizacije svog odjeljenja, a završila je i tečaj partijske izgradnje. Kao dobrovoljac učestvovala je na izgradnji Omladinske pruge Šamac—Sarajevo i bila udarnik.

Naranča Končar Rodić

Sofija Drakulić Bogojević

Nevenka Lazić Nena

Danica Mirić

Radila je u redakciji pionirske štampe kod Branka Čopića, a kasnije u Ministarstvu građevina FNRJ.

Godine 1949. iz porodičnih razloga vraća se u SR Hrvatsku i do 1956. godine radi u Općinskom i Kotarskom narodnom odboru u Titovoj Korenici, a zatim prelazi u Zagreb gdje radi u Narodnom odboru općine Trnje. Penzionirana je 1963. godine.

Sama je odgojila svoja dva sina.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva.

Nevenka Nena (Save) Lazić

POLITIČKI DELEGAT 1. VODA

U ličkom selu Mogoriću u višečlanoj trgovačkoj obitelji rođena je 1925. Nevenka — Nena Lazić. Bilo ih je osmero djece — četiri brata i četiri sestre. Dugogodišnjim mukotrpnim radom i odricanjem roditelji su im omogućili osnovno obrazovanje u rodnom selu. Troje djece — Nena, Anka i Dušan, (sve troje su poginuli kao borci u NOR-u), iako pod vrlo teškim uslovima školovanja djece u staroj Jugoslaviji, nastavili su srednju školu u Gospiću, dok je najstariji sin Mile učio zanat u Banatu. Djeca su rasla u skladnoj obiteljskoj atmosferi, a od djetinjstva i rane mladosti odgajana su u rodoljublju i patriotizmu.

Nevenka Lazić je već u gimnazijskim klupama stekla prve spoznaje o revolucionarnom radničkom i omladinskom pokretu. Voljela je mnogo čitati što joj je omogućilo širinu pogleda na svijet, kao i saznanje da kroz život treba ići s idealima i za njih ako treba i poginuti. Nije mogla ostati po strani, uključila se u naprednu grupu srednjoškolske omladine. Sudjeluje u akcijama koje je pod rukovodstvom Komunističke partije i kroz legalne forme organizirala napredna omladina. Tada se, iako mlada, idejno-politički formirala u odlučnog borca protiv vladajućeg reakcionarnog režima.

Aprila 1941. prekida gimnaziju u petom razredu i odmah nakon proglašenja tzv. Nezavisne Države Hrvatske bježi sa sestrom Ankom i bratom Dušanom, koji su također pripadali naprednom omladinskom pokretu, u svoje rodno selo. U njihovu kuću zalazili su članovi Okružnog i Kotarskog komiteta, članovi Komunističke partije i napredno orijentirani ljudi iz sela, po čijem se zadatku u nekoliko navrata ilegalno prebacivala u Gospić, prenoseći razne obavijesti i poruke, a u povratku donoseći sanitetski materijal u Mogorič.

Nakon dizanja ustanka s velikim se žarom uključila u rad i zadatke omladinske organizacije u selu. Sudjeluje u organizaciji sabirnih i radnih akcija, pomaže u pisanju i umnožavanju radio-vijesti, koje prenosi po okolnim selima. Posebno se isticala na organiziranju kulturno-prosvjetnog

rada u selu. Zbog svoje izuzetne aktivnosti, novembra 1941. godine, primljena je u skojevsku organizaciju.

Cijela njena obitelj učestvovala je u NOR-u. Otac Sava jedan je od organizatora ustanka u Mogoriću i borac s puškom u ruci od 1941. Četvero starijih stupili su u jedinice NOV 1942. godine, dok je majka Soka s mlađom djecom radila za NOP u pozadini.

U aprilu 1942. prilikom napada Talijana i četnika Nena je učestvovala u obrani Mogorića. Nosila je partizanima hranu na položaj i javljala podatke o kretanju neprijatelja.

O tome je razgovarala s dopisnikom Agitpropa OK KP za Liku, prilikom njegovog susreta sa Ženskom četom septembra 1942. g:

»Jesu li tebi dopustili roditelji da ideš u voj-sku?«

»... I još kako! Ta svi su moji u partizanima. Otac i brat ovdje, a drugi brat u Srbiji. Ja sam već bila u borbi kada su Talijani napali Mogorić. Četnici su vodili preko sedam hiljada Talijana, ali naši hrabri partizani su ih raspršili. Neobično sam se radovala kad sam čula da je poginulo mnogo talijanskih oficira. Ja sam tada našim donosila hranu na položaj i javljala im vijesti o kretanju neprijatelja . . .« (Moj susret s Prvom ženskom omladinskom četom, »Lički partizan«, broj 6)

Nena se nije zadovoljila radom u pozadini, već se, nakon obavijesti o odluci OK SKOJ-a za Liku,

dobrovoljno javila u Prvu žensku omladinsku četu.

Na vojno-političkoj obuci u Trnavcu posebno dolazi do izražaja njena skromnost i drugarstvo te izuzetna sposobnost poticaja za akciju. Vrlo je aktivna u političkom i kulturno-prosvjetnom životu čete. Organizira izdavanje četnih zidnih novina, tečaj nepismenih, kojima u slobodno vrijeme nesebično pomaže pri učenju. Također se zalaže i u savladavanju vojne nastave.

Aktivnost u kulturno-prosvjetnom radu nastavlja i u bataljonu »Stojan Matić«, u koji je raspoređena nakon uključenja Prve ženske omladinske čete u sastav 2. ličke udarne brigade. Vrlo je zapaženo i njeno političko djelovanje među borcima, a i među narodom, prilikom prolaska jedinica kroz sela. Ne izostaje ni u izvršenju borbenih zadataka. U prvoj borbenoj akciji, prilikom sukoba s talijanskim okupatorom na Poloju kod Perjasice 17. 10. 1942. godine, izvukla je s poprišta borbe teško ranjenog zamjenika komandanta 2. udarne brigade Lazu Radakovića, previla ga i otpremila u bolnicu.

U daljnjim borbama svog bataljona na Tušiloviću, Rakovici, Ličkom Petrovom Selu, Željavi, Vagancu i prvom napadu na Slunj, stalno je u prvim redovima u izvršenju borbenih zadataka.

Nena Lazić bila je visoka, vitka, povučena i veoma jednostavna djevojka. Bila je tako vitka da se činilo da će se slomiti pod težinom puške na

ramenu. Njeno najčešće ozbiljno i zamišljeno lice izgledalo je još ozbiljnije zbog prirodno sijedog čuperka kose koji ju je činio posebnom.

Maglovita jesenska noć 14. novembra 1942. Izvršen je napad na ustaško-domobransko uporište u Slunju. Bila je to Nenina posljednja borba i posljednja noć. Nalazila se u prvom borbenom stroju u zaklonu, s bombom u ruci. Neprijateljska vatra bila je paklenska. Namještajući se za bolji položaj i pregled, u momentu kada je pokušala da tempira i baci bombu na neprijateljsko mitraljesko gnijezdo, pogođena je s bočne strane rafalom. Rana je bila veoma teška s malo izgleda da preživi. Borci su je izvukli s poprišta borbe i otpremili u brigadno prihvatilište. U besvjesnom stanju prebačena je na Bijele potoke. U bolnici je odmah izdahнула bez riječi i jauka kraj svojih ratnih drugarica — Milice Čortan i Danice Mirić, koje su ranjene u prethodnoj borbi na Slunju.

Nena je bila druga poginula partizanka Prve ženske partizanske čete te se njena smrt teško dojmila ostalih.

Danica (Stojana) Mirić

KOMANDIR 2. VODA

Rođena je 1925. u selu Mirić Štropina, Plitvička jezera, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj radničkoj porodici Stojana i Latinke u kojoj je bilo

osmero djece. Nakon završetka škole ostala je kod kuće i pomagala roditeljima u poljoprivredi i domaćinstvu.

U junu 1941. ustaške su vlasti iselile sve stanovništvo plitvičke općine u Bosnu. Tako se Danica sa svojom porodicom smjestila u okolicu Drvara. Bila je u kući poznatog ilegalca Nikole Kotle. Tu ju je zateklo dizanje ustanka te se pod uticajem naprednih ljudi uključila u NOP.

Septembra 1941. vratila se s ostalim narodom u Liku i u svom rodnom mjestu nastavila aktivno raditi za NOP.

Decembra 1941. godine, zbog pokazane aktivnosti, primljena je u skojevsku organizaciju. Kao skojevka radila je na organiziranju omladine u SMG, aktivirajući mlade na radnim i drugim akcijama.

25. augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, jer je smatrala da će u operativnoj jedinici najviše pridonijeti NOB-u.

Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade. U svim borbenim akcijama svoje jedinice isticala se i bila veoma hrabra.

Prilikom borbenog napada na Slunj, 7. novembra 1942. godine, ranjena je i otpremljena na liječenje u bolnicu na Bijeće potoke. Kada je ozdravila, vratila se u svoj bataljon, ali je u borbi na Lovincu lakše ranjena i liječena ambulantno. U 4. neprijateljskoj ofenzivi po treći je put ranjena i

s transportom teških ranjenika otpremljena u Bosnu u Centralnu bolnicu pri Vrhovnom štabu. S tom je bolnicom prešla ofenzivu na Neretvi i izdržala sve napore svakodnevnog pokreta i borbe. Učestvovala je i u petoj neprijateljskoj ofenzivi na Sutjesci, gdje je preboljela i pjegavi tifus. Nakon što je ozdravila stupila je u 1. brigadu 6. divizije u kojoj je ostala do decembra 1943. godine, kada se vratila u svoju matičnu jedinicu. Postavljena je za zamjenika referenta saniteta 2. brigade 6. divizije. U toj je jedinici prošla preostali dio borbenog puta i zamornog marša od zapadne Bosne do Srbije, u svakodnevnoj borbi i brizi za ranjenike.

U decembru 1944. otišla je iz 6. proletarske divizije s još nekoliko drugarica na rad pri Vrhovnom štabu. Odmah po dolasku bila je raspoređena u UDB-u za grad Beograd, gdje je ostala do 1946. Nakon toga upućena je u Sanitetsku školu u Ljubljani, a poslije završenog školovanja raspoređena je na rad u VMA-a u Beogradu. Penzionirana je 1968. u činu majora.

Ratni je vojni invalid (40 posto).

Nosilac je više ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Desanka (Nikole) Stojić-Marčetić

POLITIČKI DELEGAT 2. VODA

Rođena je 1925. u selu Jošani, Udbina, Hrvatska, u srednje imućnoj seljačkoj porodici od oca Nikole i majke Jelene, u kojoj je bilo devetero djece. Nakon završetka osnovne škole pohađala je gimnaziju u Zagrebu, zatim u Korenici gdje ju je rat zatekao. Nakon okupacije zemlje vratila se roditeljima na selo.

Od prvih ustaničkih dana veoma je aktivno radila za NOP, posebno se angažirajući na kulturno-prosvjetnom radu s omladinom u selu. Budući da je rasla i razvijala se pod uticajem komunista — članova svoje porodice, ni njezin put nije mogao biti drugačiji od onog koji je proklamirala KPJ. U prvim danima ustanka u njenoj rodnoj kući bio je smješten partizanski vod, koji je držao položaj prema neprijateljskom uporištu na Udbini. Desa je s omladinom preuzela svu brigu oko ishrane i opskrbe tog voda. Dokazavši se na takvim i drugim zadacima, u oktobru 1941. primljena je u SKOJ. U februaru 1942. postavljena je za sekretara skojevske organizacije u Jošanu. U augustu iste godine doživjela je svoje prvo ratno krštenje učestvujući u drugom partizanskom napadu na Udbinu.

25. augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, u kojoj je izabrana za

sekretara skojevske organizacije. Po završetku vojno-političke obuke raspoređena je u 1. četni bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. Odmah nakon dolaska u bataljon postavljena je za političkog delegata voda i za rukovodioca kulturno-prosvjetnog rada u bataljonu.

U decembru 1942. primljena je u KPJ.

U bataljonu »Ognjen Priča« ostala je sve do decembra 1944. godine, kada je upućena na dužnost komesara Saniteta 2. brigade 6. proleterske divizije. Kao borac i rukovodilac u prvim borbama redovima prošla je čitavi put 2. brigade 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«. Demobilizirana je marta 1946. u činu kapetana.

U toku rata ranjavana je tri puta te je ratni vojni invalid (70 posto).

Citava njena uža porodica, osim jedne sestre, nastradala je u NOR-u uglavnom kao aktivni učesnici NOB-a.

Nakon demobilizacije došla je u Zagreb, zaposlila se i obavljala ove dužnosti: bila je upravitelj kinematografa, član Općinskog komiteta SKOJ-a Črnomerec, personalac u Tvornici »Franck«, nastavnik Gradske partijske škole Zagreb, upravnik Sindikalne škole Mjesnog sindikalnog vijeća, a zatim službenik u RSUP-u Hrvatske i u CK SK Hrvatske.

Završila je srednju partijsku školu pri CK SK Hrvatske.

Aktivna je u društveno-političkim organizacija-

ma, a posebno je istrajna u njegovanju i prenošenju tradicije NOB-a na mlađe generacije. Danas živi u Zagrebu. Majka je ženskog djeteta.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za zasluge u ratu odlikovana je Partizanskom zvijezdom III reda, a za poslijeratne zasluge: Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima i Plaketom Saveznog odbora SUBNOR-a.

Milica (Sime) Obradović-Milošević

KOMANDIR 3. VODA

Rođena je 1924. u selu Birovača, Donji Lapac, Hrvatska, kao drugo od četvero djece u zemljoradničkoj porodici Sime i Jeke. Kada je imala 7 godina, ostala je bez majke. Tada se o djeci brinuo otac i njegovi roditelji. Osnovnu školu nije završila, a čitati i pisati naučila je od starijeg brata Petra. Do rata je živjela u rodnom mjestu rađajući u poljoprivredi i domaćinstvu.

Nakon dizanja ustanka i Milicu je zahvatio borbeni polet na platformi poziva KPJ za borbu. Uključila se u omladinsku organizaciju učestvujući u sabirnim iradnim akcijama. Organizira omladinke i žene na pletenju i šivanju odjeće za prve partizanske jedinice. Na osnovu te aktivnosti primljena je u SKOJ već u jesen 1941. godine.

U augustu 1942. odlazi u Prvu žensku omladin-

sku partizansku čet. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u 2. čet. bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade.

Kao borac učestvovala je u svim akcijama svoje jedinice na Kordunu i Baniji, ispoljavajući veliku hrabrost i izdržljivost. Prilikom borbe u Dvoru na Uni, 27. novembra 1942. godine, teško je ranjena pa je otpremljena na liječenje. Liječena je u mnogim bolnicama u Lici (oko sedam mjeseci), a za to je vrijeme preboljela i pjegavi tifus.

Kada je donekle zaliječena, a još nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici, izabrana je u Općinski komitet SKOJ-a Donji Lapac i radila na terenu kao politički radnik do augusta 1943. Tada ponovno odlazi u operativnu jedinicu, ovog puta u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade, gdje je do oktobra 1943. vršila dužnost zamjenika referenta saniteta, a tada je upućena na sanitetski kurs pri Štabu 2. ličke brigade. Nakon završenog kursa raspoređena je u Artiljerijski divizion 6. ličke divizije.

Ubrzo je, međutim, upućena u 35. diviziju gdje je bila kratko vrijeme bolničarka, a zatim referent saniteta divizionu. Na toj dužnosti zateklo ju je i oslobođenje.

U članstvo KPJ primljena je novembra 1943.

Po završetku rata upućena je u vojno-medicinsku školu u Beogradu, koju je završila 1948. godine.

Novembra 1949. demobilizirana je na lični zah-

Desanka Stojić Marčetić

Milica Obradović Milošević

Kata Radaković Priča

Savka Bjegović Obradović

tjev a i zbog zdravstvenih razloga. Rezervni je kapetan.

Ratni je vojni invalid (90 posto).

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Poslije demobilizacije aktivira se u društveno-političkim organizacijama. Birana je u izvršne organe RSV i SUBNOR-a. U nekoliko navrata bila je član sekretarijata Saveza komunista u Mjesnoj zajednici »Sava« u Beogradu, gdje i sada živi sa svojom porodicom. Za svoju aktivnost u društveno-političkim organizacijama nekoliko je puta pohvaljivana.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III reda i Ordenom bratstva i jedinstva.

Kata (Ise) Radaković-Prica

POLITIČKI DELEGAT 3. VODA

Rođena je 1924. u selu Mogorić, Gospić, Hrvatska, u porodici Ise i Jeke, u kojoj je bilo devetero djece. Otac joj je bio lugar, a majka domaćica. Osnovnu školu završila je u selu Vrepcu, gdje joj je otac službovao, a zatim i Srednju žensku stručnu školu u Gospiću.

Na školovanju u Gospiću Kata je pripadala grupi napredne omladine. Na njenu političku orijentaciju imali su uticaj starija sestra Danica, koja

je kao maturant učiteljske škole bila član KPJ, i brat Dušan, gimnazijalac, član SKOJ-a.

Nakon okupacije zemlje, kada su uslijedile ustaške represalijske, otac joj je odmah uhapšen, mučen i bezuspješno prisiljavan da prizna gdje su mu djeca i kojoj organizaciji pripadaju. Poslije talijanskog Proglasa o zaštiti Srba pušten je iz zatvora, te je s čitavom obitelji interniran u Dalmaciju.

Kata je u to vrijeme bila kod tetke u Vrepcu. Tu ju je zatekao ustanak pa se odmah priključila ustanicima. U međuvremenu se cijela porodica našla u rodnom Mogoriću, gdje je pristupila NOP-u. Kata se angažirala u omladinskoj organizaciji, a osim toga održavala je vezu s ilegalcima iz Gospića. U novembru 1941. primljena je u SKOJ.

Augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku četu. Nakon vojno-političke obuke u Trnavcu raspoređena je u 2. četu bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. U tom bataljonu ostaje do odlaska na sanitetski kurs, koji je održavan u Korenici. Po završetku kursa raspoređena je u 3. ličku brigadu na dužnost referenta saniteta bataljona »Velebit«. Kasnije je obavljala dužnost upravnika ambulante 3. ličke brigade.

Član KPJ postala je juna 1943.

U stalnoj borbi i brinući se za ranjenike prošla je borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije od Bosne do Srbije. Nakon oslobođenja Valjeva upućena je za referenta saniteta Inžinje-

rijske brigade pri Vrhovnom štabu gdje je ostala do decembra 1945. Tada je demobilizirana u činu potporučnika.

Izlaskom iz Armije udala se i rodila troje djece. S mužem oficirom češće je mijenjala mjesta boravka, ali je u svim tim sredinama ostala društveno-politički aktivna. Danas s porodicom živi u Beogradu. Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III reda.

Savka (Jovana) Bjegović-Obradović

Rođena je 1921. u Divoselu, Gospić, Hrvatska, gdje je završila osnovu školu. Potječe iz vrlo siromašne seljačke porodice. Roditelji su, osim nje, imali još dvoje djece. Zbog teškog ekonomskog stanja u obitelji otac je otišao na rad u Kanadu, ali se više nije ni javio. Tako se odlaskom oca na rad u tuđinu njihova materijalna situacija nije izmijenila.

Divoselo je bilo jedno od rijetkih sela u Lici koje je imalo jaku partijsku i skojevsku organizaciju. Te organizacije, kao i napredni studenti i srednjoškolci, imale su velik uticaj na mase, naročito na omladinu.

Nakon dizanja ustanka omladina Divosela masovno se odazvala pozivu Partije za borbu pro-

tiv okupatora i narodnih izdajica. Tako se i Savka opredijelila za NOP i uključila u rad na provođenju zadataka omladinske organizacije. Učestvovala je u sakupljanju hrane, obuće i odjeće, izradi odjevnih predmeta, kopanju rovova, dizanju ljetine ispred neprijatelja i nošenju ranjenika. Zbog takve aktivnosti primljena je u SKOJ jula 1942.

Na sastanku skojevske organizacije dobrovoljno se javila za Prvu žensku omladinsku četu koja je formirana u selu Trnavcu, gdje je završila vojno-političku obuku. Ulaskom te čete u sastav 2. udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«.

Učestvovala je kao borac u svim borbenim akcijama, koje je vodila njena jedinica u Kordunu, Baniji i Lici do proljeća 1943. godine, kada se razboljela od pjegavog tifusa i kožne bolesti. Prebačena je u bolnicu na liječenje, a nakon nekoliko mjeseci upućena u Lički partizanski odred, gdje je ostala do kraja 1943. U to vrijeme umrla joj je majka od posljedica ranjavanja. Zbog narušenog zdravlja, vraćena je u Divoselo, gdje nastavlja aktivnim radom u pozadini do kraja rata.

Nakon oslobođenja ostala je s mužem i troje djece u Divoselu i jedno se vrijeme bavila poljoprivredom preko SRZ. Kasnije se zaposlila u Gospiću i nakon sticanja uvjeta 1966. otišla u mirovinu. Sa svojom porodicom i danas živi u Divoselu.

Član KPJ postala je koncem 1943.

Za ratne zasluge odlikovana je Ordenom zasluga za narod II reda.

Milica-Mica (Gavre) Bjelobaba-Tišma

Rođena je 1918. u selu Mutilić, Udbina, Hrvatska. Potječe iz seljačke porodice od oca Gavre i majke Dragojle. Nakon završene osnovne škole ostala je u obiteljskom domu baveći se domaćinstvom i zemljoradnjom.

Kapitulacija bivše Jugoslavije zatekla ju je u rodnom selu. Nakon proglašenja tzv. Nezavisne Države Hrvatske izbjegla je iz svog rodnog doma i sklonila se kod prijatelja, jer je bila na spisku onih koje je trebalo uhapsiti. Nakon dizanja ustanka pomaže NOP učestvujući u sabirnim akcijama i u izradi odjevnih predmeta za prve ustaničke jedinice.

U proljeće 1942. odlazi u bataljon »Ognjen Priča«, koji je u augustu iste godine upućuje na obuku u Prvu žensku omladinsku četu u selo Trnavac.

Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«. Posebno se istakla 17. oktobra 1942. u borbi s Talijanima na Gornjem Poloju. U njenoj neposrednoj blizini, skačući na talijanski tenk, gine joj rođeni brat Nikša, a ona, trenutak kasnije, hrabro

je likvidirala talijanskog oficira na konju ne strahujući za vlastiti život. Tjedan dana kasnije pokazala je izuzetnu hrabrost kao bombaš na betonirane bunkere prilikom napada na neprijateljsko uporište u Tušiloviću.

O borbenim podvizima Mice Bjelobabe pisali su tada mnogi ratni listovi: »Žena u borbi«, »Omladinski borac«, »Udarnik«, i drugi, a u dva navrata pohvaljena je dekretom Štaba brigade.

U bataljonu »Mićo Radaković« ostala je do decembra 1942. Tada se razboljela te je otpremljena u divizijski sanitet na liječenje. Nakon ozdravljenja ostala je na dužnosti bolničarke u Sanitetu 6. divizije, a kada je ta divizija odlazila za Bosnu, upućena je u Sanitet 2. ličke brigade na dužnost glavne sestre. U tom vremenu prilikom dužeg zadržavanja u Drvaru, početkom 1944. godine, održala je kurs za četne bolničarke u brigadi, za što je posebno pohvaljena. Također se istakla u desantu na Drvar, u spasavanju sovjetskog vojnog izaslanika koji je prilikom spuštanja padobranom bio povrijedio nogu, a za čiju njegu i ishranu je bila zadužena.

Nakon toga ponovo se vratila u Sanitet 2. ličke brigade na istu dužnost, s kojim je prešla naporan pokret od zapadne Bosne do Srbije, u stalnoj borbi i nesebičnoj brizi za ranjene i bolesne borce. Učestvovala je u oslobođenju Beograda, prešla sremski front, Slavoniju i učestvovala u oslobođenju Zagreba.

Uslijed slabe ishrane i velikih napora već se za vrijeme rata razboljela od TBC pluća. Nakon oslobođenja Beograda, koncem 1944. godine, liječila se u bolnici Novi Sad, a kasnije u bolnicama Zagreba i Beograda. Nakon toga je demobilisana u činu zastavnika.

Ostala je živjeti u Beogradu gdje je i zasnovala porodicu. Majka je dvoje djece.

Član je KPJ od novembra 1942.

Ratni je vojni invalid (50 posto).

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluga za narod sa zlatnim vijencem.

Marija (Miće) Bogdanović-Panjковиć

Rođena je 1926. u selu Crna Vlast, Vrhovine, Otočac, Hrvatska. Potječe iz siromašne seljačke porodice od oca Miće i majke Milice. Otac joj je, kao zarobljenik u prvom svjetskom ratu, učestvovao u oktobarskoj revoluciji. Nakon povratka u Jugoslaviju svoje ideje i stavove prenosio je na svoju djecu, kao i na bližu okolinu. Zbog toga je postao sumnjiv bivšem jugoslavenskom režimu.

Dolaskom tzv. Nezavisne Države Hrvatske otac joj je bio na spisku onih koje je trebalo likvidirati, pa se krio po šumama.

Dizanjem ustanka cijela njena obitelj uključuje se u NOP. Entuzijazam zahvaća i Mariju, iako je navršila tek petnaest godina. Pristupila je omladinskoj organizaciji u kojoj se upoznaje s ciljevima NOB-a. Radi na prikupljanju prehrambenih i odjevnih predmeta za prve ustaničke jedinice, pomaže pri smještaju boraca po kućama, učestvuje u radnim i drugim akcijama.

25. augusta 1942. odlazi u Prvu žensku omladinsku četu. Nakon završene borbene i političke obuke u selu Trnavcu raspoređena je u 3. četu bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. Tih dana primljena je i u članstvo SKOJ-a.

Učestvovala je u svim borbenim akcijama koje je vodila njena jedinica na Kordunu i Baniji, a povratkom za Liku i u borbi na Lovincu.

Prilikom teškog borbenog okršaja na Gračacu, polovinom januara 1943. godine, zahvaćena je vodenom bujicom koja ju je izbacila na polje nedaleko sela Kijana. Tu su je smrznutu, iznemoglu i onesviješćenu pronašli seljaci i prenijeli u brigadno prihvatilište, odakle je upućena na liječenje u Vrelo kod Korenice.

Nekoliko mjeseci kasnije vraća se u svoje selo gdje je preboljela i pjegavi tifus. Kada je ozdravila, nastavila je s aktivnim radom u pozadini, jer zbog iscrpljenosti nije više bila sposobna za napore u operativnoj jedinici. Polovinom 1943. primljena je u KPJ. U selu je obavljala dužnost sekretara partijske organizacije, a bila je i član

Općinskog komiteta SKOJ-a Vrhovine. Na tim je zadacima radila sve do oslobođenja naše zemlje.

Po završetku rata vraća se na zgarišta i s puno entuzijazma nastavlja rad na izgradnji opustošene zemlje.

Zatim je s porodicom kolonizirana u Karađorđevo, gdje je pristupila SRZ i nastavila svoju političku aktivnost sve do danas.

Zasnovala je porodicu s kojom živi u Karađorđevu. Majka je dvoje djece.

Anka (Miladina) Brkić-Dukić

Rođena je 1925. u selu Mekinjar, Udbina, Hrvatska, kao sedmo od osmero djece u seljačkoj porodici Miladina i Milice. Osnovnu četverogodišnju školu završila je u svom rodnom selu. Iako je bila odličan učenik, nije imala mogućnosti za daljnje školovanje pa se prihvatila poslova u zemljoradnji i domaćinstvu.

Bezbrizna mladost, kao i svih njenih vršnjaka, prekinuta je okupacijom zemlje i stvaranjem tzv. Nezavisne Države Hrvatske. I danas se sjeća upadanja ustaša u selo, njihovih represalija nad nevinnim stanovništvom i odvođenja ljudi u nepovrat.

Nakon straha i neizvjesnosti nastupili su dani s nadom u spas. Na poziv KPJ za ustanak, s ostalim djevojkama i mladićima u selu, uključuje se

Milica Bjelobaba Tišma

Marija BogdanovićPanjković

Anka Brkić Đukić

Jovanka BudisavljevićBroz

u omladinsku organizaciju. S neskrivenim ponosom prihvatila je zadatke koji nisu bili laki, a ni bezopasni, jer je svakodnevno prijetila opasnost iz neprijateljskih uporišta.

Početkom 1942. primljena je u skojevsku organizaciju. U to vrijeme birana je za člana NOO-a u selu Mekinjar. Raditi tada u NOO-u nije bilo lako. Trebalo je sakupljati hranu, obuču i odjeću da bi se snabdjele partizanske jedinice koje su se nalazile na položaju.

Augusta 1942. odlazi u Prvu žensku omladinsku četu u selo Trnavac. Nakon završene borbene obuke raspoređena je u 3. četu bataljona »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. U toj je brigadi sudjelovala u svim borbenim akcijama koje je ona na svom borbenom putu vodila na Kordunu, Baniji, Lici i sjevernoj Dalmaciji. Jedno vrijeme je bila i delegat voda.

Kako se u augustu 1943. razboljela, vraćena je kući na rad u pozadinu. Kada je ozdravila, aktivirala se u omladinskoj i skojevskoj organizaciji. Osim toga, radila je na opismenjavanju žena i školske djece u selima Mekinjar i Kurjak sve do kraja rata.

Poslije oslobođenja završila je Učiteljsku školu u Gospiću i kraće vrijeme radila kao učiteljica u Podlapači, zatim u Kurjaku. Kasnije se preselila u Kolut kod Sombora gdje je nastavila s radom u prosvjetnoj struci sve do odlaska u mirovinu 1971. godine.

Majka je troje djece. Danas sa svojom porodicom živi u Somboru gdje je društveno-politički aktivna.

Jovanka (Milana) Budisavljević-Brož

Rođena je 1924. u selu Pecani, općina Bunić, Korenica, Hrvatska. Otac Milan i majka Milica imali su petero djece — dva sina i tri kćeri. Otac je dugo bio na radu u Americi gdje se upoznao s borbom radnika za svoja prava. Pošto je bio dugo odsutan, starije troje djece, Jovanka i njena dva brata, rasli su uz majku koja je u njima stalno pothranjivala i održavala ljubav prema ocu.

Otac je bio veoma napredan čovjek. U njegovoj kući okupljali su se i držali sastanke napredniji ljudi i komunisti iz sela i okolnih mjesta. Tu je bila smještena Čitaonica »Seljačkog kola« preko koje su komunisti širili svoj uticaj. Tako je Jovanka kao veoma mlada djevojka imala mogućnost da prisustvuje tim sastancima i izvršava razne zadatke vezujući se tako uz Komunističku partiju.

Nakon izbijanja ustanka nastavila je organizirati svoju političku aktivnost. U toku 1941. primljena je u SKOJ i uspješno radila na omasovljenju skojevske i omladinske organizacije u svom selu te na uključivanju mladih u NOV. Pored ovih aktivnosti često je dobivala i posebne zadatke — bi-

la je kurir i vodič partijskim ilegalcima koji su iz Zagreba i drugih mjesta prve ratne godine dolazili u Liku.

U Prvu žensku omladinsku partizansku četu formiranu u selu Trnavcu kod Korenice, stupila je 25. augusta 1942. Po završetku vojno-političke obuke raspoređena je u 3. bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke brigade gdje je ostala do 1943. Te godine ranjena je u borbama na Mokrom Polju, a nešto kasnije na putu za Bosnu preboljela je i pjegavi tifus. U KPJ primljena je u bataljonu 1942. godine.

U Drvaru je postavljena za političkog komesara Interne bolnice 1. korpusa i dobila čin poručnika. Na toj dužnosti zatekao ju je i desant neprijatelja na Drvar. U toku desanta, zajedno s ostalim bolničkim osobljem, uspjela je iznijeti sve ranjene i bolesne drugove iz Drvara na Mlinište. Za taj je podvig pohvaljena od Štaba 1. proleterskog korpusa. Poslije desanta na Drvar bila je određena za šefa evakuacije naših ranjenika na liječenje u inostranstvo, a zatim premještena u Prateći bataljon Vrhovnog štaba. S tom je jedinicom prešla u Srbiju. Prilikom prelaska preko Lima 1944. godine ponovno je ranjena. Nakon dolaska u Srbiju, pa sve do kraja rata, vodila je brigu o ranjenicima i bila komesar bolnice. U vrijeme proboja sremskog fronta bila je šef prihvatilišta za transport ranjenika u Iloku. Na toj dužnosti dočekala je oslobođenje zemlje.

Nakon završetka rata radila je neko vrijeme u Kadrovskom odjeljenju Generalštaba i pri Štabu Prve armije u Nišu. Krajem 1945. iz Niša je upućena u Beograd na dužnost domaćice kuće maršala Tita. Uz to je radila i na sređivanju Titove ratne arhive i na umnožavanju raznih povjerljivih partijskih dokumenata.

Uz rad je nastavila ratom prekinuto školovanje. Završila je daktilografski kurs, a nešto kasnije i gimnaziju te se upisala na filozofski fakultet u Beogradu — odsjek za književnost. Uporedo s tim učila je i dva strana jezika. 1947. godine uzela je iz doma za ratnu siročad i svoje dvije mlađe sestre koje su ostale bez roditelja, podizala ih i školovala.

Godine 1952. udala se za Tita. Kao supruga predsjednika Tita s njim je dijelila i dobar dio njegovih brojnih svakodnevnih obaveza. Život joj je bio ispunjen radom i obavezama. Na brojnim putovanjima, na kojima ga je pratila i u zemlji i u inostranstvu, obilazila je mnoge kulturne, socijalne, društvene ustanove i radne kolektive. I kao domaćica i kao gošća primala je i susretala mnoge strane državnike i njihove supruge. Prateći Tita prisustvovala je mnogim radnim sastancima, svim našim poslijeratnim kongresima, konferencijama nesvrstanih zemalja i međunarodnim skupovima. Upoznala je i mnoge ženske pokrete u svijetu, susretala se i razgovarala s njihovim predstavnicima.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941« kao i više ratnih i stranih odlikovanja. Po činu je pukovnik JNA.

Danas živi u Beogradu.

Dragica (Bože) Cvjetičanin

Rođena je 13. augusta 1925. u selu Visuću kod Ud-bine, Hrvatska. Bila je četvrto dijete u porodici Bože i Savke (Bike). U rodnom selu završila je osnovnu četverogodišnju školu. Njen život do početka drugog svjetskog rata nije se bitno razlikovao od života ostale djece i omladine u Visuću. Svakodnevni teški poslovi nisu mimoišli ni Dragicu.

Aprilski rat 1941. zatekao ju je u Visuću kao šesnaestogodišnju djevojku. Nakon izbijanja općenarodnog ustanka — pod uticajem jake partijske i skojevske organizacije u selu, Dragica se opredjeljuje za NOP te se aktivira u radu omladinske organizacije. Sudjeluje u raznim sabirnim akcijama, izradi odjevnih predmeta, kopanju rovova, prenošenju ranjenika, oružja, municije i slično. Njena aktivnost bila je vidno zapažena pa je u jesen 1941. primljena u SKOJ. Kako je otpor stalno jačao, ta je organizacija, poput svih drugih, pružala bezrezervnu podršku masovnom pokretu, angažirajući mlade za odlazak u NOV. Upo-

redo s proširenjem borbenih akcija dobrovoljno se javlja za borbu prilikom napada na Udbinu. Tu postaje bolničarka i tad dolazi do izražaja njena velika odvažnost i humanost u izvlačenju i njegovanju ranjenika.

Nakon toga, 25. augusta 1942. godine, ulazi u Prvu žensku omladinsku partizansku čet. Po završetku vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. U sastavu tog bataljona učestvovala je u svim borbenim akcijama na Kordunu, Baniji i skoro čitavoj Lici. Već u prvom sukobu s neprijateljskim jedinicama na Poloju i Tušiloviću pokazala je snagu svoje ličnosti u izvršenju borbenog zadatka. Nesebično se zalagala u izvlačenju ranjenika iz najžešćih okršaja i uz opasnost za vlastiti život. Po sjećanju mnogih očevidaca Dragica je bila borac izuzetne hrabrosti. Ona je u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, u okršaju na Šijanovom Klancu, uništila posadu talijanskog bunkera i zarobila puškomitraljez. Zbog svoje hrabrosti, odvažnosti i izdržljivosti često je bila pohvaljivana pred strojem i uzimana za primjer ostalima.

Njen lik živi i danas duboko u našem sjećanju, vazda spremne za topao smiješak i iskreno drugarstvo, lik — reklo bi se krhke, međutim odvažne i snažne ličnosti.

Negdje u martu 1943. kao delegat voda posjetila je Visuć i to je bio posljednji put da je vidjela svoje rodno selo. Vijest o smrti brata Petra,

koji je strijeljan kao omladinski rukovodilac u Novom Bečeju, i sestre Milke, ubijene u bijegu — nije ju obeshrabrila već je osjećaj dužnosti i patriotizma nadvladao bol obiteljske sudbine.

Nedugo zatim, aprila 1943. godine, poginula je na Perušićkoj kosi i sahranjena na mjestu pogibije u zajedničku grobnicu s desetak drugova koji su istog dana poginuli od minobacača.

Godine nisu izbrisale sjećanja na ljubav i plemenitost ove mlade visučke skojevke.

Jeka (Stevana) Čanković

Rođena je 1926. godine u selu Srednja Gora, kod Udbine, Hrvatska, od oca Stevana i majke Boje, gdje je završila i osnovnu školu.

Razlog njenog opredjeljenja za NOB može se naći i u krajnje teškom položaju njene obitelji. Zarana se upoznala s potčinjenošću koju je nosio težak materijalni položaj, a i s potčinjenošću žene koja se pokorno rvala s težinom zadataka i vremenom u kojem nije smjela o njima ni razmišljati, a kamoli izražavati bilo kakav protest.

Godine 1941. bila je vrlo mlada djevojka, skoro još djevojčica. Neposredna, susretljiva u ophođenju, neprestano je oživljavala sliku posvemašnjeg sklada koji se širio kao dah mladosti što je pronosila. Iako je bila mlada, nakon izbijanja op-

ćenarodnog ustanka sva se unijela u pokret. Odmah se uklopila u omladinsku organizaciju sela. Radila je na raznim zadacima: skupljanju hrane, odjeće, obuće, učestvovala u radnim akcijama i drugo.

U decembru 1941. primljena je u SKOJ u rodnom selu. Tada je već težila da se dokaže u neposrednom okršaju s neprijateljem. Želja joj se ostvarila osam mjeseci kasnije ulaskom u sastav Prve ženske omladinske čete formirane u selu Trna vcu. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u 2. četu bataljona »Ognjen Priča«.

Od tada slijede dani borbe i skora smrt ove hrabre, pune života i životnim radostima sklone djevojke, koja je često spominjala svoje rodno selo i pronosila njegovu pjesmu. Osim toga pisala je zapažene pjesme i članke za džepne novine, a učestvovala je i u drugim formama kulturnog života u svojoj četi.

No, juna 1943. godine u borbi s četnicima i Talijanima kod Mokrog Polja u Dalmaciji teško je ranjena. U to je vrijeme bila delegat 1. voda 2. čete bataljona »Ognjen Priča«. Drugovi koji su je ponijeli u bolnicu strepili su za njen život. Vidjelo se da je rana teška, ali su se nadali da će mladost pobijediti, da će Jeka preživjeti. Mladost, međutim, nije mogla zaliječiti ranu. Jeka je umrla na putu za bolnicu, nikada više ne vidjevši svoju Srednju Goru.

A imala je samo — sedamnaest godina.

Milica (Jovana) Čortan-Svilar

Rođena je 1923. u selu Debelo Brdo, Bunić, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici od oca Jovana i majke Smilje. Osnovnu školu završila je u rodnom selu, a kako nije mogla nastaviti školovanje ostala je s roditeljima baveći se domaćinstvom i zemljoradnjom.

Odmah po dizanju ustanka dva su joj brata stupila u prve ustaničke jedinice. Pod uticajem braće i komunista u selu aktivno se uključuje u NOP preko omladinske organizacije, a pored toga birana je u prvi Odbor narodne pomoći u selu. Početkom 1942. izabrana je za člana Mjesnog NOO-a. Zbog svoje aktivnosti primljena je, novembra 1941. godine, u članstvo SKOJ-a, a 25. decembra 1942. i u članstvo KPJ.

U sastav Prve ženske omladinske partizanske čete ušla je 25. augusta 1942. U selu Trnavcu završila je vojno-političku obuku i nakon toga raspoređena u Udarni bataljon 2. ličke udarne brigade. U prvoj oružanoj akciji na Poloju, kao i drugim borbama na Kordunu, bila je u prvim borbenim redovima i isticala se hrabrošću. U prvom napadu na Slunj 7. novembra 1942. ranjena je u glavu i otpremljena na liječenje u bolnicu na Bijele potoke. Polovinom januara 1943. prilikom teškog borbenog sukoba naših jedinica s četnicima i Talijanima na Gračacu, posebno se istakla u izvlačenju i pružanju prve pomoći ranjenim dru-

govima. Tom je prilikom ponovo ranjena i opet otpremljena na liječenje u bolnicu na Bijele potoke. Kada se oporavila i ozdravila, priključila se 8. kordunaškoj udarnoj diviziji, jer nije mogla stići svoju jedinicu koja je tada bila izvan Like.

Raspoređena je u artiljerijski divizion za referenta saniteta. Februara 1944. prekomandovana je za referenta saniteta artiljerijske brigade 26. dalmatinske divizije u kojoj je prošla preostali dio borbenog puta učestvujući i u borbi na Trst maja 1945.

U NOR-u poginuo joj je otac Jovan 1941. godine od ustaša, a brat Mane ubijen je 1945. u njemačkom logoru kao ranjenik.

Nakon oslobođenja demobilizirana je u činu starijeg vodnika i vratila se u svoje selo. Tu je nastavila aktivnim radom na obnovi i izgradnji opustošene zemlje. Zasnovala je porodicu i s mužem oficirom i dvoje djece živjela po raznim mjestima u Jugoslaviji, uključujući se u svim sredinama u društveno-politički život.

Danas živi u Karlovcu i angažirana je u mnogim mjesnim i općinskim društveno-političkim organizacijama.

Od posljedica ranjavanja 70-postotni je vojni invalid.

Za zasluge u ratu odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod I i II reda i Ordenom bratstva i jedinstva.

Jeka Čanković

Milica Čortan Svilar

Dragica Ćosić

Dušanka Čuić

Dragica (Mile) Čosić

Rođena je 1919. u selu Rebić, Udbina, Hrvatska. Potječe iz siromašne seljačke porodice od oca Mile i majke Ane. U rodnom selu završila je osnovnu školu, a nakon toga ostala u krugu obitelji pomažući roditeljima u zemljoradnji i domaćinstvu.

Na njezinu političku orijentaciju već su pred rat imali znatnog uticaja članovi Partije iz njene bliže okoline, kao i sestra Desa Čosić (koja je umrla 1943. od posljedica rata kao član Oblasnog komiteta SKOJ-a). Tako je Dragica prva primljena u SKOJ u selu Rebiću oktobra 1940. godine.

Od dizanja ustanka pa nadalje uključila se u sve akcije NOP-a u selu. Omladinu organizira u razne akcije sakupljanja hrane, obuće, odjeće, izrade odjevnih predmeta za prve ustaničke čete i vodove. Organizira ishranu partizanskog voda koji je držao položaj prema neprijateljskom uporištu na Udbini. U taj vod je stupila odmah nakon formiranja i bila zadužena za organizaciju ishrane voda. U tom je vodu ostala sve do odlaska u Prvu žensku omladinsku četu, formiranu 25. augusta 1942. u selu Trnavcu.

Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. S tom je jedinicom prošla borbeni put u prvim borbenim redovima na Kordunu, Banici i Lici. U četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi na

položaju na Šijanovom klancu ozlijedila je nogu i ruku. Vraćena je kući na terenski rad kao nesposobna za operativnu jedinicu. Nakon povratka iz jedinice radila je i izvršavala partijske zadatke NOO-a Rebić i okolnim selima. Na tim je i sličnim zadacima ostala do oslobođenja.

Član KPJ postala je aprila 1944. godine.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Poslije rata radila je dok nije stekla uvjete za mirovinu. Živi u Novom Sadu i danas je aktivna u društveno-političkom životu.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II reda i Ordenom bratstva i jedinstva.

Dusanka (Mile) Čuić

Rođena je 1917. u selu Čuić Krčevina, Pl. jezera, Korenica, Hrvatska, u brojnoj siromašnoj seljačkoj porodici. Nekoliko godina pred rat pripadala je naprednom omladinskom pokretu. Veliki uticaj na formiranje njene idejno-političke svijesti imao je njen stariji brat Rade, koji je još prije rata bio član KPJ. On ju je upućivao na čitanje i pomagao u proučavanju napredne literature. Pripadala je i ženskoj omladinskoj sekciji pri ogranku »Seljačkog kola«. Zbog te političke aktivnosti već u aprilu 1941. primljena je u SKOJ.

U junu 1941. ustaške vlasti iselile su sve srpsko stanovništvo iz plitvičke općine u Bosnu. Tako se i Dušanka sa svojom porodicom našla u okolini Drvara. Tamo se odmah priključila masovnom pokretu i ustanku.

Septembra 1941. vraća se s narodom u Liku u svoje rodno mjesto Ćuić Krčevinu. Odmah je počela predano raditi na organiziranju antifašističkih organizacija u selu, kao i na terenu općine Pl. Ljeskovac. Kao veoma aktivna postala je član općinskog rukovodstva SKOJ-a i član Kotarskog komiteta SKOJ-a za Korenicu.

U augustu 1942. dobrovoljno stupa u Prvu žensku omladinsku četu. Borbeni obuku prolazila je u selu Trnavcu kod Korenice, u kojoj je vršila dužnost ekonoma.

Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. U tom je bataljonu učestvovala kao borac u svim borbama u Kordunu i Baniji, kao i u Lici. Prilikom borbe s četnicima i Talijanima polovinom januara 1943. u Gračacu — ranjena je, a nakon toga i preboljela pjegavi tifus. Polovinom 1943. vraćena je na politički rad na teren, jer zbog iscrpljenosti te posljedica ranjavanja i bolesti nije više bila sposobna za operativnu jedinicu. Uz mnoge obaveze i dužnosti bila je sekretar Komunističke partije za Plitvički Ljeskovac do kraja rata.

Poslije oslobođenja uključivala se u aktivni

društveno-politički život sredina u kojima je živjela.

Majka je dvoje djece i sa svojom porodicom živi u Zemunu.

Član je KPJ od konca 1942. godine.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II reda, Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima, Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem i Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem.

Milica (Janka) Ćuić-Rađenović

Rođena je 1922. u Ćuić Krčevini, kod Pl. jezera, Korenica, SR Hrvatska. Potječe iz siromašne seljačke porodice od oca Janka i majke Jeke. S roditeljima je živjela do svoje sedme godine. Zbog posebno teške ekonomske situacije u obitelji odlazi služiti u najam kod imućnije familije gdje ostaje do rata.

U junu 1941. plitvička općina je opustjela jer su ustaše njeno stanovništvo protjerali u Bosnu. Tako se i Milica sa svojim roditeljima smjestila u okolini Drvara, gdje je zatiče dizanje ustanka. Septembra 1941. vratila se u Liku, te sa stečenim određenim iskustvom nastavlja rad za NOP u omladinskoj organizaciji u selu.

Početakom 1942. svestrano se angažira u SMG-e i postaje član skojevske organizacije.

Augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku čet. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljon 2. ličke udarne brigade. Prošla je borbeni put te brigade na Kordunu, Baniji i Lici. Posebno se istakla prilikom borbe na Gračacu januara 1943. godine, zbog čega je pohvaljena pred strojem. U toj je brigadi ostala do polovine 1943. godine, kad je ranjena u sjevernoj Dalmaciji — na Dinari od četnika popa Đujića.

Nakon liječenja i oporavka stupa u 1. bataljon 1. brigade 35. divizije gdje je obavljala dužnost bolničarke. Tu je januara 1944. primljena u članstvo KPJ. Nakon nekog vremena prekomandovana je za referenta saniteta bataljona u 31. slovensku diviziju. Prije toga je završila sanitetski kurs.

Demobilizirana je oktobra 1945. u činu starijeg vodnika. Udala se i posvetila odgoju svoje troje djece. Danas sa svojom porodicom živi u Beogradu.

Ratni je vojni invalid (90 postotni).

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III reda.

Milica-Mica (Dušana) Delić-Đukić

Rođena je 1923. u Bjelopolju, Korenica, Hrvatska, kao jedino dijete u siromašnoj seljačkoj porodici Dušana i Drage. Osnovnu školu završila je u svom rodnom selu. Nakon toga ostala je s roditeljima baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Okupacija zemlje i uspostava tzv. Nezavisne Države Hrvatske zatekla je Micu u rodnom mjestu Bjelopolju, koje je u to vrijeme bilo izloženo stalnim ustaškim represalijama.

Nakon dizanja ustanka uključuje se u omladinsku organizaciju. Prisustvuje skupovima i sastancima omladine, upoznaje se s linijom KPJ za borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika i nastavlja svoju aktivnost po zadatku skojevske organizacije. Decembra 1941. primljena je u SKOJ.

Odmah zatim, pred sam napad na talijanski garnizon u Korenici, prilikom dolaska Prve dalmatinske čete u Bjelopolje stupa u nju kao kuharica. U proljeće 1942. prelazi na rad u Kotarski komitet KP Korenice gdje u svojstvu kuharice ostaje do ljeta 1942. godine.

Kako se tim radom nije zadovoljila, tražila je od članova komiteta da joj odobre odlazak u Prvu žensku omladinsku partizansku čet. Stupanjem čete u sastav 2. udarne brigade raspoređena je u Udarni bataljon. U članstvo KPJ primljena je polovinom 1943. U tom je bataljonu kao borac. Kasnije kao četna bolničarka prešla je čitavi bor-

beni put jedinice na Kordunu, Baniji, u Lici i sjevernoj Dalmaciji. Učestvovala je u četvrtoj, šestoj i sedmoj neprijateljskoj ofenzivi. Samoprijegorno je izdržala borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« od Bosne preko Crne Gore, Sandžaka i Srbije. Učestvovala je i u oslobođenju Beograda. U prodoru na sremski front, u borbi kod Iloka — kontuzovana je i zadobila teški potres mozga pa je otpremljena na liječenje. Nakon toga je prekomandovana za zamjenika referenta saniteta inženjerijskog bataljona 6. proleterske divizije u kojem je ostala do septembra 1945. kad je demobilizirana u činu vodnika.

Nakon izlaska iz Armije zaposlila se i zasnovala porodicu. Bila je veoma aktivna u društveno-političkim organizacijama, te je vrlo često porodične obaveze podređivala društvenim. I danas je aktivan društveno-politički radnik u sredini gdje živi.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III reda i Ordenom rada sa srebrnim vijencem za poslijeratnu aktivnost.

Mileva (Dragana) Dmitrašinović-Orelj

Rođena je 1924. u selu Trnavcu, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici Dragana i Evice, u kojoj je bilo šestero djece. Otac je radio u rudniku Trepči, gdje ga je i rat zatekao. Najsta-

Milica Ćuić Rađenović

Milica DelićĐukić

Mileva Dmitrašinović Orelj

Jelka Dozet Blagojević

rij i brat Milan zaposlio se u Beogradu te je kao komunista strijeljan 1941. na Banjici. Mileva je pomagala majci u zemljoradnji i u podizanju mlađe braće i sestara.

U selu Trnavcu je prije rata postojala partijska organizacija, koja je veliku brigu posvećivala radu među omladinom. Tako se i Mileva pod uticajem brata i komunista u selu uključila u napredni omladinski pokret i od 1940. bila član ženske omladinske sekcije pri ogranku »Seljačkog kola«.

Nakon dizanja općenarodnog ustanka cijela njena porodica uključila se u NOP. Mileva se angažirala u omladinskoj organizaciji sakupljajući hranu, obuću i odjeću za prve ustaničke jedinice. Prenosila je oružje, poštu, zbrinjavala izbjeglice te njegovala ranjenike. Na osnovu takve aktivnosti primljena je oktobra 1941. u skojevsku organizaciju.

Augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku četu, koja je formirana u njenom rodnom selu. Vojno-političku obuku završila je u istoj školi u kojoj je učila osnovnu pismenost. Prilikom ulaska čete u sastav 2. ličke udarne brigade razboljela se na putu za Kordun, pa ju je brigadni sanitet otpremio na liječenje.

Nakon prizdravljenja završila je bolnički tečaj, pa je jedno vrijeme radila u sanitetima 35. divizije i partizanskim ambulantom. Kao bolničarka bila je veoma humana prema ranjenicima, pokazujući svoje veliko požrtvovanje i pažnju prema boles-

nim i iznemoglim. Zbog toga su je svi borci poštovali i voljeli, onako skromnu, tihu i požrtvovnu kakva je bila.

Polovinom decembra 1943. upućena je na rad pri ZAVNOH-u, gdje je ostala oko osam mjeseci. Zatim je prekomandovana u Građevinski bataljon 4. vojne oblasti u svojstvu službenika. Iz ogulin-skog vojnog područja demobilizirana je jula 1945. godine. Zasnovala je porodicu te je s mužem kolonizirana u Apatin, radeći u SRZ-i do njenog uki-danja. Kroz to vrijeme bila je veoma aktivna i u društveno-političkom životu. Kao primjeran ko-munista dosljedno je provodila liniju Partije, čiji je član postala još u toku rata.

Između mnogih primjera humanosti evo jednog koji rječito govori kako je veliko ljudsko srce imala Mileva Dmitrašinović. Kada je došla u Apatin, muž je doveo sedam svojih sestara koje su ostale siročad. Ona ih je prihvatila, sve othranila i školovala. Ujedno je prihvatila i jednu djevojčicu od šest mjeseci, koja je ostala bez roditelja. Uz svoju kćerku Bogdanku podigla ih je sve i u pravom smislu riječi zamijenila im majku.

Mileva je bila dobroćudna, tiha, strpljiva i veoma uporna, bila je odvažna, humana i pouzdana ličnost.

Imala je veoma težak život i od ratnih posljedica dugo je i teško bolovala. Četiri godine bila je vezana za krevet. Posljedice rata i napornog života vidno su se odrazile na njen iscrpljeni organizam.

Bolest, ta njena neželjena pratilja još iz ratnih dana, savladala ju je. Umrla je 16. novembra 1973. godine u 49. godini života. Sahranjena je u Apatinu i ožaljena od svoje porodice i svih onih koji su je poznavali kao izuzetnu ličnost.

Jelka (Petra) Dožet-Blagojević

Rođena je 1926. u selu Pećani, Bunić, Korenica, Hrvatska, gdje je završila i osnovu školu. Potječe iz siromašne seljačke porodice od oca Petra i majke Milke. Zbog teških socijalnih prilika otac nakon njezina rođenja odlazi na rad u Francusku. Kad je navršila osam godina, majka se preudaje. Jelka ostaje na brizi bake i pradjeda (majčine majke i djeda).

Partijska organizacija u Pećanima već je pred rat imala uticaj na omladinu u selu radom u čitaonici i drugim legalnim formama. Prema tome nije bilo slučajno što se nakon dizanja ustanka omladina masovno okupila na poziv KPJ za oružanu borbu. I Jelka se probuđena borbenim poletom aktivirala na radu i zadacima omladinske organizacije u selu. Njena aktivnost naročito jača od početka 1942. godine, kad kroz SMG učestvuje svakodnevno u radnim i drugim akcijama.

Tada je primljena i u skojevsku organizaciju.

U to vrijeme umire joj majka prilikom porođaj-

ja. Uskoro joj ustaše ubijaju baku Mariju, a pradjeda Stevana spaljuju u kući. Tako Jelka ostaje bez ikoga od rodbine.

Augusta 1942. dobrovoljno se javlja i odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku čet u Trnavcu gdje završava vojno-političku obuku. Ulaskom čete u sastav 2. ličke brigade raspoređena je u Udarni bataljon.

U tom je bataljonu bila sudionik mnogih borbenih akcija na Kordunu, Baniji i Lici. Naročito se istakla prilikom teške borbe svoga bataljona s četnicima i Talijanima polovinom januara 1943. u Gračacu. U bezizlaznoj situaciji Jelka nije klonula duhom. Pružala je pomoć ranjenicima, dodavala municiju, bodrila. Nije ostala nezapažena ni njena nepokolebljivost i izdržljivost u četvrtoj neprijateljskoj ofenzivi te u napadu na Široku Kulu, Gospić i okolicu.

Početkom 1943. primljena je u članstvo KPJ.

U junu 1943 oboljela je od pjegavog tifusa te je otpremljena na liječenje. Nakon ozdravljenja i oporavka raspoređena je u Šifrantsko odjeljenje Glavnog štaba Hrvatske. Tu je ostala do 17. aprila 1945. godine, kada je upućena na PTT tečaj u Split. Po završenom tečaju raspoređena je augusta 1945. na rad u Direkciju PTT u Beograd.

Dva puta je lakše ranjena, ali ratne invalidnine nema.

Nakon oslobođenja zasnovala je porodicu. Sa suprugom je preselila u Knjaževac gdje je nastala-

vila s radom u PTT do penzioniranja 1978. godine. U mjestu boravka aktivirala se u društveno-političkom životu te je dobila i povelju Skupštine općine Knjaževac za dugogodišnju aktivnost na tom terenu.

Majka je dvoje djece.

Marija Mara (Nikole) Dukić-Pavičić

Rođena je 1925. kao šesto dijete Nikole i Marije Dukić u Dukić selu kraj Gračaca, Hrvatska. Zahvaljujući trudu majke, koja u zimi nije ispuštala iz ruku preslicu, a u proljeće i ljeti motiku i srp, te starijim sestrama i braći, kao i djedu — Mara nije osjetila sve tegobe koje su osjetili drugi članovi porodice zbog prerane smrti njenog oca. Teško se živjelo pa se i Mara već u ranijim godinama uključila u podjelu rada radničko-seljačke obitelji.

U sličnim su prilikama živjele i druge obitelji

Dukić sela. Uz škrtu zemlju stanovništvo se bavilo kirijanjem u gradu i na željezničkoj stanici. Mnogi su bili radnici u željezničkoj radionici ili kod nevelikog broja trgovaca i obrtnika. Stoga nije čudo što je u selu nekoliko godina prije rata bila formirana partijska organizacija, koja je djelovala preko »Seljačkog kola«, organizirajući prosvjetno-čitalačke grupe, priredbe, recitacije.

Mara dobro pamti prvu recitaciju, pjesmu Alekse Šantića: »O, klasje moje!«, koju je sa žarom recitirala na priredbama »Seljačkog kola«.

U ustaničkim danima 1941. navršila je šesnaest godina. Pratila je sva zbivanja od prvih ispaljenih metaka na gračačkom mostu do akcija u organizaciji ustanka. Drugovi su joj davali zadatke, jer su je smatrali podesnom za kurirsku službu, za vezu s gradom. Nosila je poruke, kutije lijekova, ali joj je u sjećanju najviše ostao doživljaj kada je u kruhu iznijela pištolj pored talijanskih stražara. Zbog te aktivnosti primljena je u SKOJ krajem 1941. godine.

Jedna partizanska akcija izazvala je talijansku reakciju u selu, kojom prilikom je uhapšena i Mara zajedno s grupom mještana, ali okupator od nje — kao ni od drugih, ništa nije doznao. Izlaskom iz zatvora morala je izbjeći na oslobođeni teritorij Tupaia i Bruvna gdje je nastavila s aktivnim i organiziranim radom.

Augusta 1942. odlazi u Trnavac u Prvu žensku omladinsku četu. U četu je stigla s vojničkom opremom i bluzom talijanskog vojnika, zbog čega su je drugarice nazvale »Digo«. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« kao borac. Nakon određenog vremena prekomandovana je na dužnost bolničarke 1. baterije topova, a zatim za referenta saniteta bataljona »Krbava«. Prošla je čitavi borbeni put 6. proleterske divizije.

šavajući pogoditi cilj, pala je pokošena mitraljeskim rafalom iz četničkog bunkera.

Drugovi koji su je veoma cijenili sjećaju se da je prije akcije bila dobro raspoložena, jer je na putu za Gračac posjetila svoju rodbinu u Derin-gaju. Ta osjećajna djevojka, koja je maštala o sretnom životu u miru i slobodi, nije dočekala ostvarenje svojih želja pa ni one najveće — da postane član Partije.

Izgubila je život za slobodu, a imala je samo 19 godina.

Bosiljka (Jove) Đerić-Krga

Rođena je 1922. u selu Homoljac, Korenica, Hrvatska. Potječe iz siromašne seljačke porodice Jove i Milke, u kojoj je bilo devetoro djece. Bosiljka je bila sedma po redu. Nakon završetka osnovne škole nastavila je rad na zemljoradnji i domaćinstvu.

Rat ju je zatekao u rodnom selu. Nakon dizanja ustanka cijela njena porodica uključila se u NOP. Tako se i Bosiljka angažira u omladinskoj organizaciji i već prvih dana ističe se u sakupljanju hrane, obuće i odjeće. S ostalom omladinom prenosi hranu i oružje našim jedinicama, koje su držale položaj na Šijanovom klancu, Končarevom Kra-

ju i Turjanskom. Tako je radila prvu ratnu godinu.

Njena je aktivnost bila zapažena pa je organizacija prima u SKOJ u decembru 1941. godine.

No, htjela se dokazati kao borac s puškom u ruci pa 25. augusta odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selo Trnavac. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. U sastavu te brigade učestvuje u svim borbama na Kordunu i Baniji, a kasnije i u Lici. U četvrtoj neprijateljskoj ofenzivi po ciči zimi u svakodnevnim borbama i zamornim marševima pokazuje veliki samoprijegor i izdržljivost. Zbog primjernosti u izvršavanju borbenih zadataka primljena je februara 1943. godine u KPJ.

Pošto se veoma teško razboljela, otpremljena je septembra 1943. na bolničko liječenje u Otočac. Prvih dana po dolasku u bolnicu činilo se da će joj se morati amputirati noga, ali zahvaljujući velikom zalaganju liječnika noga joj je spašena.

Nakon izlaska iz bolnice više nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici. Komanda mjesta uputila ju je na rad u pozadinu gdje je nastavila s djelovanjem u pozadinskim organizacijama u selu.

Početkom 1944. postala je član Općinskog komiteta SKOJ-a za Korenicu i nastavila s organizaciono-političkim radom do kraja rata.

Nakon oslobođenja udala se i nastavila živjeti

u selu Vrelu baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom. Među prvima je pristupila SRZ-u u kojoj je radila do njenog rasformiranja.

Majka je jednog djeteta. Aktivna je u društveno-političkim organizacijama u mjestu u kojem danas živi.

Zorka (Mile) Gajić

Primjer istinskog borca i danas znanog iz priča mnogih učesnika rata — i raznih ratnih novina (»Žena u borbi«, »Lička divizija«, »Udarnik«). Rođena je 1919. u Ploči, Gračac, Hrvatska. Rano ostaje bez roditelja pa raste s djecom najstarijeg brata.

Dizanjem ustanka uključuje se u NOP i postaje najaktivnija omladinka u selu.

Septembra 1941. primljena je u skojevsku organizaciju.

Od početka 1942. angažira se na formiranju organizacija SMG u svom i susjednim selima.

Augusta 1942. godine s Dušankom Popović odlazi iz sela u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selo Trnavac. Na vojno-političkoj obuci pokazuje golemu vojničku ozbiljnost i političku zrelost.

Raspoređena je u 3. četu bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. U istom bataljonu

Mara Dukić Pavičić

Bosiljka Đerić Krga

Zor ka Gajić

Draga Glumac Drakulić

ali u 2. četi bio je njen bratić Mile Gajić, koji je ubrzo nakon njezine smrti poginuo kao komandir čete u borbi na Dvoru na Uni.

Zorka se već u prvoj borbenoj akciji na Polo ju kod Perjasice pokazuje veoma spretnom u hvatanju talijanskih konjanika. Nekoliko dana kasnije prilikom napada na utvrđenje na Tušiloviću, bespoštedno juriša na betonirane bunkere ustaško-domobranskog uporišta. Tom je prilikom bila pohvaljena pred strojem.

Treća borbeno akcija ove zbog teškog života prerano odrasle djevojke — bila je i posljednja. Noć između 29. i 30. oktobra 1942. spustila je crni pokrov na Zorku Gajić, prvu poginulu partizanku ženske omladinske čete, pa nas se njena smrt posebno dojmila. U fazi bihačke operacije, na položaju na Čatrnji, Zorka je hrabra i uznosita kao i uvijek. Na usnama joj riječi koje liječe strah suboraca: »Svaka ne pogađa«. No, nedugo zatim neprijatelj joj je rafalom pokosio obje noge. Svjesna svoje situacije, a i toga da im ne smije dospjeti živa u ruke, pružala je otpor — ubivši onako polumrtva trojicu ustaša. U tim trenucima neprekidno je uzvikivala: »Nećete me, zlikovci, živu uhvatiti! Partizan se ne predaje«. Tako je i bilo. Posljednji metak sačuvala je za sebe u momentu kad joj je neprijatelj bio nadomak. Time se okončao njen život — pun odlučnosti i u najtragičnijim situacijama.

Kasnije se pronio glas da su joj ustaše mrtvoj

odsjekle glavu i izložile na ulicama Bihaća, koji još nije bio oslobođen, kao primjer »krvave partizanke«.

Draga (Mile) Glumac-Drakulić

Rođena je 1919. u selu Vrelo, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici od oca Mile i majke Evice. Djetinjstvo i mladost provela je u rodnom selu radeći na zemljoradnji i u domaćinstvu.

Nakon dizanja ustanka opredjeljuje se za NOP i uključuje u rad omladinske organizacije. Radila je na sakupljanju hrane, obuće, odjeće te pletenju odjevnih predmeta za prve partizanske jedinice. Posebnu je aktivnost pokazala prilikom blokade talijanskog garnizona u Korenici u zimu 1941/1942. godine. Prenosila je partizanima na položaj odjevne i prehrambene artikle, koje je s ostalim aktivistima skupljala u selu. U snijegu do pasa prenosila je ranjenike u razne bolnice. Koncem 1941. primljena je u skojevsku organizaciju.

Na takvim i sličnim zadacima radila je do 25. augusta 1942. godine, a tada je stupila u Prvu žensku omladinsku partizansku čet u selu Trnavac. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. Na borbenom putu te brigade učestvovala je u svim njenim akcijama na Kordunu, Baniji, a kasnije i

u Lici. U ljeto 1943. upućena je na viši sanitetski kurs. Po završetku tog kursa razboljela se od pje-gavog tifusa i liječena je u bolnici. Kako je boleš-ću bila dosta iscrpljena, nije više bila sposobna za operativnu jedinicu pa je raspoređena na rad u pozadini. Bila je sekretar Mjesnog NOO-a u se-lu Vrelo, na kojoj ju je dužnosti zatekao kraj rata.

Član KPJ postala je početkom 1945. u selu Vrelo.

Poslije oslobođenja kolonizirana je u Bački Bre-stovac. Nakon tri godine vratila se u Titovu Ko-renicu gdje je zasnovala obitelj. Majka je troje djece. Zaposlila se i nakon sticanja potrebnih uslo-va otišla u penziju.

Danas sa svojom porodicom živi u selu Vrano-vači kod Titove Korenice.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod sa srebr-nom zvijezdom.

Zorka (Blagoja) Grbić-Vujović

Rođena je 1922. u selu Plitvice, Pl. jezera, Koreni-ca, Hrvatska. Odrasla je u višečlanoj seljačkoj po-rodici Blagoj a i Marije u kojoj je bilo devetero djece. Na Zorku je kao najstariju pao veći dio obaveza u pomoći roditeljima u zemljoradnji i ču-vanju stoke, kao i u podizanju mlađe braće i se-

stara. No, osnovnu školu je ipak završila u svom rodnom mjestu.

Nakon stvaranja tzv. Nezavisne Države Hrvatske, u junu 1941. godine, čitava plitvička općina iseljena je u Bosnu. Tako se i Zorka sa svojom obitelji našla u okolini Drvara gdje ju je zateklo dizanje općenarodnog ustanka.

U septembru 1941. vraća se s narodom u svoj kraj i odmah uključuje u aktivan rad s omladinom. To je za nju, kao i za ostale ljude u selu, bio normalan put jer im nije bio nepoznat poziv KPJ za oružanu borbu. U njenoj je okolini i prije rata postojala živa politička aktivnost, naročito među omladinom koju je organizirala Partija i SKOJ (od raznih tečajeva do političkih akcija putem ženske omladinske sekcije pri ogranku »Selajčkog kola«). Početkom 1942. primljena je u skopsku organizaciju.

Nakon toga nastavila je s više obaveza i odgovornosti svoju aktivnost u organiziranom radu. Augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku četnu u selu Trnavcu. Po završenoj vojno-političkoj obuci raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«. Kao borac učestovala je u svim borbenim akcijama svoje jedinice u Kordunu, Baniji i Lici, a zatim je postavljena za četnu bolničarku.

Jula 1943. ranjena je u sjevernoj Dalmaciji prilikom borbe s četnicima i Talijanima na Kijevu pa je prebačena za Liku na bolničko liječenje u Podlapaču.

Nakon ozdravljenja ponovo se vraća u svoj bataljon. Prolazi teški i naporan borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije od Bosne preko Crne Gore i Srbije. Učestvuje u oslobođenju Beograda i u borbama na sremskom frontu u stalnoj borbi i brizi za ranjenike kao referent saniteta bataljona.

U članstvo KPJ primljena je u oktobru 1943. godine.

Ratni je vojni invalid 20 postotni.

Demobilizirana je početkom 1946. u činu starijeg vodnika. Zasnovala je porodicu i danas živi u Beogradu.

Zaposlila se i stekla potrebne uvjete za mirovinu.

Za zasluge u ratu odlikovana je: Medaljoni za hrabrost i Ordenom za hrabrost.

Mil ka (Marka) Grković-Prstojević

Rođena je 1924. u selu Srednja Gora, Udbina, Hrvatska. Potječe iz seljačke porodice od oca Marka i majke Boje. Nakon završene osnovne škole radila je s roditeljima u poljoprivredi. Ubrzo je stasala u lijepu djevojku, ali je rat prekinuo sva mladalčka maštanja.

Na poziv KPJ za ustanak veoma je aktivno uzela učešća u provođenju zadataka NOP-a, a poseb-

no se angažira na okupljanju mladih u omladinsku organizaciju. Novembra 1941. primljena je u SKOJ.

Od decembra 1941. bila je jedno vrijeme borac u Srednjogorskoj četi, koja je držala položaj prema Podlapači i Pločanskom klancu. Početkom 1942. angažira se u selu kao član aktiva na formiranje organizacije SMG-e.

U augustu 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku čet, a nakon vojno-političke obuke reasposređena je u Udarni bataljon 2. ličke brigade. Bila je borac 3. čete tog bataljona, u kojoj je vršila dužnost sekretara skojevske organizacije.

Odmah je primljena i u članstvo KPJ.

U svojoj jedinici učestvovala je u borbama na Kordunu i Baniji, a nakon povratka 2. brigade u Liku teško je ranjena na Cvituši 25. decembra

1942. prilikom napada na Lovinac. Otpremljena je na bolničko liječenje na Bijele potoke. Za vrijeme četvrte neprijateljske ofanzive, u januaru 1943. godine, s grupom teških ranjenika prebačena je za Bosnu u Centralnu bolnicu Vrhovnog štaba. S tom je bolnicom kao teški ranjenik prešla ofanzivu na Neretvi, zatim i petu neprijateljsku ofanzivu na Sutjesci.

Nakon proboja obruča u petoj neprijateljskoj ofanzivi pripojila se 10. hercegovačkoj brigadi. U 2. bataljonu te brigade kao delegat voda, a zatim pomoćnik komesara čete, sudjelovala je u borbama za oslobođenje Hercegovine, a zatim jednog

dijela Bosne. Kasnije je prekomadovana na dužnost referenta Saniteta artiljerijske brigade 29. divizije, s kojom je prošla borbe u Sloveniji kao i borbu za Trst. Na toj dužnosti zatekao ju je kraj rata.

U martu 1946. demobilizirana je u činu poručnika.

Nakon demobilizacije zasnovala je obitelj. Majka je dvoje djece. Kasnije se zaposlila i nakon sticanja potrebnih uslova otišla u mirovinu. Danas s porodicom živi u Beogradu.

Ratni je vojni invalid 50 posto.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II reda, Partizanskom zvijezdom III reda te Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Evica-Dunjka (Bude) Jelavac-Šijan

Rođena je 1923. u selu Krbavica, Bunić, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici od oca Bude i majke Savke, koji su uz dvije kćeri podizali i četvero djece očevog brata. Osnovnu školu završila je u rodnom selu, a nakon toga živjela je kao većina ličkih djevojaka baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom. U porodici i selu svi je više znaju po nadimku Dunjka.

Zorka Grbić Vujović

Milka Grković Prstojević

Evica Jelavac Šijan

Soka Keča

Rat ju je zatekao u rodnom selu u kojem su, nakon uspostave tzv. Nezavisne Države Hrvatske, našle utočište mnoge izbjeglice, kao i komunisti iz gradova. Od ustanka nadalje i u Krbavici su bila smještena rukovodstva vojnih i pozadinskih organizacija. Dunjka je, s ostalom omladinom iz sela, pružala bezrezervnu pomoć tim organizacijama. Učestvovala je u akcijama sakupljanja hrane, odjeće i obuće, pomoći bolnicama — a osim toga birana je u prvi odbor AFŽ-a u selu.

U skojevsku organizaciju primljena je jula 1942. godine.

25. augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku četu koja je formirana u selu Trnavac.

Poslije završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljon 2. ličke brigade. S tom je jedinicom učestvovala u svim njenim borbenim akcijama do juna 1943. Tada je zbog promrzlih nogu teško oboljela i otpremljena u bolnicu na liječenje. Istovremeno je preboljela i pjegavi tifus. Zbog iscrpljenosti i posljedica bolesti više nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici, pa je upućena na pozadinski rad.

Radila je u odboru AFŽ-a, a bila je i sekretar skojevskog aktiva u svom selu do kraja rata.

U članstvo KPJ primljena je juna 1945. godine.

Nakon oslobođenja zemlje kolonizirana je zajedno s roditeljima u Kolut kod Sombora. Tu se udala i rodila dvoje djece.

I danas živi u Kolutu sa svojom porodicom gdje

je aktivna u društveno-političkim organizacijama, a naročito u Konferenciji za društvenu aktivnost žena.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Pera (Bude) Klačnja

Rođena je 1920. u selu Šeganovcu, Korenica, Hrvatska. Djetinjstvo i mladost provela je s roditeljima baveći se, kao većina ličkih djevojaka, zemljoradnjom i kućnim poslovima.

Okupacija Jugoslavije i proglašenje tzv. Nezavisne Države Hrvatske zatekla ju je u rodnom mjestu gdje je, kao i ostali narod njenog kraja, proživljavala psihozu čestih ustaških represalija.

Nakon dizanja ustanka upoznaje se s ciljevima NOP-a što joj daje samopouzdanje i nadu u opstanak. Uključuje se u rad omladinske organizacije u kojoj sudjeluje u svakodnevnim akcijama. Njena angažiranost za NOP naročito je zapažena decembra 1941. godine, prilikom napada naših jedinica na talijanski garnizon u Korenici. Sudjelovala je u izradi odjevnih predmeta, sakupljanju hrane i ostalog materijala za bolnice te prenošenju i njegovanju ranjenika. U to je vrijeme primljena u skojevsku organizaciju. Od početka 1942. sve-

srdno se angažira u SMG i kao skojevka prednjači u radnim i drugim akcijama.

Iako je rad u pozadini bio veoma važan, željela se i s puškom u ruci dokazati kao borac. Na sastanku skojevske organizacije prva se javlja i odlazi u Trnavac na vojno-političku obuku.

Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. Već u prvoj borbenoj akciji u okršaju s Talijanima na Poloju ističe se u hvatanju neprijateljskih vojnika, koji su se noću razbježali po šumi. Očevici se i danas sjećaju kako je, prilikom napada na neprijateljsko uporište na Tušiloviću, vješto tempirala bombu na betonirani bunker. Njena je hrabrost došla do izražaja i u borbama na Rakovici, Ličkom Petrovom Selu i u Dvoru na Uni.

Kada se brigada vratila u Liku, sudjeluje u napadu na Lovinac i u teškom borbenom okršaju u Gračacu, u kišnoj noći i u vodi do pojasa ulaže krajnje napore u izvlačenju ranjenika. U tim teškim akcijama činilo se da je ništa ne može pokolebati — ni čelik, ni krv, ni razrovane staze.

Ipak, ta divna djevojka izražajnih bademastih očiju nije dočekala pobjedu. Usred zime, januara 1943. godine, u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi pala je pokošena rafalom kod kuća Rakića na Ljubovu.

Svi su je poznavali kao veselu djevojku, voljela je društvo, rado je išla na prela po mjesecini i na žetelačke mobe po suncu.

Zima 1943. njezina je posljednja zima. Nikada više nije zapjevala žetelačku pjesmu pod vrelinim ljetnim suncem.

Soka (Jovana) Keča

Rođena je 1923. u selu Ponoru, Korenica, Hrvatska.

Već 1926. godine ostaje bez majke Save. Kako je otac imao još puno djece, prihvaća je ujak Pajo Knežević i odvodi sebi na Ljubovo.

Koncem 1941. primljena je, na osnovu zapaženog djelovanja u NOP-u, u skojevsku organizaciju.

Augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku četu, a nakon vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade.

Nepokolebljivo se dokazivala u svim akcijama pa je već decembra 1942. postala član KPJ! I dalje se dokazivala iz borbe u borbu. Svaki je zadatak — a bilo ih je mnogo — izvršavala besprije-korno i na vrijeme.

Nakon odlaska 6. divizije u Bosnu upućena je s ostalim rukovodećim kadrom za popunjenje 35. divizije, koja je upravo tada formirana u Lici. Postavljena je na dužnost referenta saniteta 1. bataljona 3. brigade 35. divizije.

Na toj dužnosti pokazala je sve kvalitete u op-

hođenju s ranjenicima i narodom. Bila je vrlo taktična, humana, i posebno disciplinirana. U kontaktu s ranjenicima i bolesnima uvijek je pružala riječi utjehe.

U borbi s neprijateljem u Koritima kod Selišta — nedaleko Slunja, marta 1945. godine, na domaku slobode, hrabro je poginula u momentu kad je s poprišta borbe izvlačila ranjenog komandanta bataljona. Pokošena je neprijateljskim rafalom.

Tako se više nikada nije vratila na Ljubovo. Izdahnula je na škrtoj kordunskoj zemlji.

Bosiljka Lola (Petra) Kolundžić

Rođena je 1921. u seljačkoj porodici u selu Deringaj, Gračac, Hrvatska. Osnovnu školu nije pohađala već je od starijeg brata naučila čitati i pisati. Do rata je živjela u krugu svoje obitelji pomažući im u zemljoradnji i domaćinstvu. Pored rada na poljoprivredi voljela je puno čitati, jer je bila svjesna činjenice da će u naobrazbi naći sebe i novi svijet kojem teži. Čitala bi sve do čega bi došla, a naročito naprednu literaturu koju bi ponekad dobivala od komunista i simpatizera.

Okupacija Jugoslavije i proglašenje tzv. Nezavisne Države Hrvatske zatekla ju je u rodnom selu Deringaju. U situaciji ustaškog terora i pokolja

znala je suosjećati s onima koji su u nevolji, podijeliti s njima bol i ohrabriti ih. Zahvaljujući predratnom uticaju Komunističke partije na omladinu u Lici, Lola se već u ustanku našla na partijskoj liniji. Primljena je u SKOJ i nastavila organizirati svoju političku aktivnost. Radila je na okupljanju omladine po zaseocima, omasovljenju skojevske organizacije u selu te na uključivanju mladih u NOV. Pored ovoga, često su joj povjeravani specifični zadaci koji nisu bili lagani ni bezopasni. Ilegalno bi se prebacivala u Gračac i sjevernu Dalmaciju radi nabave oružja i municije. Prožeta čudesnim mladenačkim poletom težila je da se potvrdi kao borac u direktnom okršaju s neprijateljem, smatrajući da će time više pomoći svom narodu.

U jesen 1941. dobrovoljno stupa u Deringajsku četu, a zatim u bataljon »Stojan Matić« s kojim učestvuje u mnogim borbenim akcijama, među ostalim i u drugom napadu na Udbinu kada joj u neposrednoj blizini gine stariji brat Dušan.

Nakon toga upućena je na vojno-političku obuku u Prvu žensku partizansku četu. Tu se u Trnavcu posebno ističe po disciplini, marljivosti i drugarstvu, a sudjeluje i u izradi četnih zidnih novina.

Stupanjem Prve ženske partizanske čete u sastav 2. ličke brigade ponovo odlazi u bataljon »Stojan Matić«. Tu je u prvim borbenim akcijama došla do izražaja njena izuzetna hrabrost i

izdržljivost. Prilikom napada na neprijateljska utvrđenja redovito se nalazila u prvim redovima dobrovoljaca bombaša u izvršenju borbenog zadatka. Jedno je vrijeme bila i mitraljezac, a osim toga uzdiže se i politički i ubrzo postaje politički delegat voda. Kad je polovinom novembra 1942. primljena u članstvo KPJ, ostvarila joj se davnja želja pa je s još većim revolucionarnim zanosom nastavila borbu sa svojom jedinicom.

U borbama na Kordunu, Baniji i Lici, a naročito u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, zbog primjerne borbenosti i požrtvornosti, bila je redovito pohvaljivana pred strojem ili naredbom Štaba brigade i divizije. Tako se 1943. u martovskoj naredbi Štaba 6. divizije navodi:

»... U svim dosadašnjim borbama istakla se drugarica Bosa Kolundžić iz 1. bataljona 2. udarne brigade kao neustrašiv borac i bombaš ...«

I ratne su publikacije u tim teškim danima objavljivale članke o Lolinom posebnom doprinosu u borbi za slobodu. Njena prisutnost u daljnjim borbama u Lici i sjevernoj Dalmaciji znatno se odrazila na borbeni moral boraca i naroda pa je za života postala legenda u Lici.

Lola je bila visoka, snažna djevojka, uspravna držanja. Iz cijele njene pojave zračila je vitalnost, energičnost i odlučnost. Posjedovala je izuzetnu inteligenciju. Čim či progovorila, plijenila bi prisutne svojim blagim i mirnim glasom. Posebno se doimala njena finoća i taktičnost u ophođenju

s ljudima. Bila je izvanredan drug. Pomagala je slabim, osjetljivim i nježnim da se lakše prilagode teškoćama i da lakše prođu kroz ratne okršaje. Koliko bi puta na ciči zimi skinula svoj kaput i ogrnula slabijeg. Znala je iskreno suosjećati s čovjekom u nevolji.

Nakon odlaska 6. divizije za Bosnu, u sastav 1. proleterskog korpusa, Lola je upućena s ostalim rukovodećim kadrom za komesara čete u 35. diviziju, koja se tada formirala u Lici. Pored dužnosti u jedinici politički se aktivirala u selima ispod Kamenskog, a povremeno je upućivana na okupiranu teritoriju u okolini Donjeg Lapca na ilegalne zadatke.

Tako je početkom oktobra 1944. godine, po zadatku Štaba 1. bataljona 2. brigade 35. divizije, upućena u selo Dnopolje radi prikupljanja podataka o brojnom stanju četnika i Nijemaca u Donjem Lapcu. Kako su četnici bili obaviješteni da se Lola nalazi u Dnopolju, opkolili su selo i postavili straže iznad njega, dok je ona čekala obavještajca koji je trebao stići iz Lapca. Vraćajući se iz Dnopolja, ispod brda Vršeljka, upala je u četničku zasjedu i ranjena, ali je i nadalje pružala otpor do posljednjeg metka. Kad je vidjela da nema izlaza, aktivirala je bombu kojom se ubila da im ne bi pala živa u ruke.

Četnici su se na mrtvoj Loli osvećivali. Bacili su je u jednu udubinu i nisu dozvolili narodu da je zakopa. Kad su odbornici iz Dnopolja pokušali

da je sahrane, upali su u četničku zasjedu pa su to kriomice učinila djeca vraćajući se u suton s blagom kući. I sada se na livadi Stanine, na prelazu iz Dnopolja prema brdu Vršeljku, nalazi usjek gdje je Lola bila privremeno sahranjena.

Njeni posmrtni ostaci preneseni su u Gračac i sahranjeni u grobnicu heroja.

Lola je još za života, a posebno poslije smrti, postala pojam junaštva kod boraca i naroda. Maja 1971. Općinski odbor SUBNOR-a Gračac predložio je da dobije Orden narodnog heroja, ali je na žalost prijedlog kasno upućen.

Draga (Stanka) Končar

Draga Končar rodila se kao šesto i najmlađe dijete Stanka i Soke 1921. godine u selu Končarev Kraj, Plitvička jezera, Korenica, Hrvatska. Nikada nije upoznala oca jer je obolio i umro nekoliko mjeseci prije njenog rođenja. S tim je događajem predodređen život te višečlane porodice, koji su u borbi za osnovnu egzistenciju bili prisiljeni da rade za nadnicu kod imućnijih seljaka. To nije mimoišlo ni Dragu, koja je ostala i bez osnovnog obrazovanja.

Bez obzira na sve nedaće Draga se politički angažira, uključujući se u Žensku omladinsku sekciju pri ogranku »Seljačkog kola« te učestvuje u

Bosiljka Kolundžić Lola

Draga Končar

Vida Končar

Milica Korać Belić

mnogim aktivnostima koje je pokretala partijska i skojevska organizacija.

U društvu je bila neposredna, vesela. Takvom je se sjećaju stanovnici Končarevog Kraja.

Ali, i suviše brzo došli su još teži dani. Ljeti 1941. ustaške vlasti iseljavaju sve srpsko stanovništvo iz plitvičke općine u Bosnu. Tako je i Draga sa svojom porodicom stigla u Drvar i Bosansko Grahovo.

U jesen 1941. vratila se s narodom u Liku. Odmah se angažirala u radu omladinske organizacije u svom selu pa je krajem 1941. primljena u SKOJ.

U augustu 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku četu, a nakon vojno-političke obuke, na kojoj je savladala i osnovnu pismenost, raspoređena je u 2. četu bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade.

Učesnik je u svim borbama koje je njena jedinica vodila na Kordunu, Baniji, Lici i sjevernoj Dalmaciji — uvijek u prvim redovima dobrovoljaca u izvršavanju borbenih zadataka. Prelaskom 6. divizije u Bosnu, u međuvremenu je prekomandovana u 1. ličku brigadu za bolničarku, gdje je zapažen njen vrlo predan odnos prema ranjenicima. Borci su je stoga veoma cijenili i od milja zvali »naša Draga«.

Za vrijeme šeste neprijateljske ofanzive u borbi između Mrkonjić-Grada i Jajca, kod sela Jezera, u hladnoj noći 7. na 8. januara 1944. godine, upala je s još dvojicom drugova u njemačku za-

sjedu. Očevici su kasnije pričali da su njemački fašisti naročito nju tukli i mučili, kako bi mogli fotografirati izmučenu i nemoćnu partizanku. Ali Draga je bila ponosna te im je kod svakog pokušaja fotografiranja plazila jezik i na druge im načine onemogućavala da učine što su naumili.

Strijeljali su je, ali cilj ostvarili nisu.

Tako je mladi život, čudesno snažne djevojke Drage Končar, na zvjerski način ugašen.

Vida (Nikole) Končar

Rođena je 1925. u Končarevom Kraju, Plitvička jezera, Korenica, Hrvatska, kao šesto od devetero djece siromašne seljačke porodice Nikole i Milice. Završila je četiri razreda osnovne škole, a zbog teške socijalne situacije u obitelji nije mogla nastaviti daljnje školovanje. Ostala je kod kuće baviti se zemljoradnjom i domaćinstvom.

U junu 1941. ustaške vlasti su iselile sve stanovništvo plitvičke općine u Bosnu. Tako se Vida zajedno s roditeljima smjestila u Bosansko Grahovo gdje je dočekala dizanje ustanka. Tu se uključila u NOP noseći s ostalom omladinom hranu, obuću i odjeću prvim partizanskim jedinicama.

U septembru 1941. vraća se u Liku, u svoje rodno mjesto koje je bilo opustjelo, a sva imovina opljačkana. Odmah po dolasku nastavlja da radi

za NOP, učestvujući u raznovrsnim akcijama omladinske organizacije u selu.

U oktobru 1941. primljena je u skojevsku organizaciju, što joj je dalo još više podstreka u aktivnom radu za NOP.

Augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku četu i u selu Trnavcu završila vojno-političku obuku. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u 2. četu bataljona »Ognjen Priča«. U toj jedinici učestvuje u svim borbama na Kordunu, Baniji, a zatim u Lici. U velikoj hladnoći za vrijeme četvrte neprijateljske ofanzive promrzle su joj noge. U proljeće 1943. ranjena je na Oštri prilikom napada na Gospić. Liječila se na Bijelim potocima i u Kravici i u to vrijeme preboljela i pjegavi tifus.

Nakon izlaska iz bolnice nastavila je aktivni rad u Kotarskom komitetu narodne omladine u Korenici, a bila je i sekretar skojevske organizacije u Končarevom Kraju, jer zbog posljedica ranjavanja i bolesti nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici.

Nakon oslobođenja radila je u Seljačkoj radnoj zadruzi u svom selu, a bila je i dobrovoljac na izgradnji Auto-puta bratstvo-jedinstvo. Uskoro se udala i s mužem preselila u Beograd gdje se zaposlila. Jedno je vrijeme živjela u Osijeku, a danas sa svojom porodicom živi u Beogradu. Aktivna je u društveno-političkom životu u sredini gdje stanuje.

Ratni je vojni invalid (50 posto).

Za ratne zasluge odlikovana je Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Milica-Mica (Petra) Korać-Belić

Rođena je 1919. godine u selu Visuću, Udbina, Hrvatska. Rodila se i odrasla u siromašnoj porodici Petra i Boje, u kojoj je bilo petero djece. Rano su ostali bez oca pa su već u ranom djetinjstvu pojačano osjećali sve tegobe siromaštva. Uskoro im je umrla i majka i baka, pa je Mica kao najstarije dijete brinula o cijeloj porodici. Čitavi teret kuće pao je na njena nejaka pleća. Upravo zbog toga nije završila ni osnovnu školu, sama se brinući da osigura uslove za školovanje mlađe braće i sestara.

Kao predratni simpatizer SKOJ-a odmah se nakon dizanja ustanka aktivirala u radu preko omladinske organizacije. Radila je na prikupljanju hrane, obuće, odjeće te prihvatanju boraca prilikom prolaska partizanskih jedinica kroz selo. Između ostalog, nosila je i letke kao i poruku u neprijateljsko uporište na Udbini radi zamjene Mićuna Šakića za zarobljene Talijane. U SKOJ je primljena augusta 1941. godine.

Augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku četu u Trnavcu, a nakon završene borbene

obuke raspoređena je u bataljon »Mičo Radaković«. Sa svojom jedinicom učestvovala je u prvim borbenim redovima u Kordunu i Baniji, kasnije i u Lici.

U novembru 1942. bila je kao delegat prisutna na Prvom zasjedanju AVNOJ-a u Bihaću. U članstvo KPJ primljena je maja 1943. godine.

U operativnoj jedinici ostala je do juna 1943. Zbog bolesti i iscrpljenosti vraćena je na rad u pozadinu jer je u međuvremenu preboljela i pjevavi tifus.

Po završetku rata kolonizirana je s braćom i sestrama u Kolut kod Sombora. Tamo se odmah uključila u Seljačku radnu zadrugu u kojoj je radila do kraja 1953. Kasnije je dopunila radni staž pa je ostvarila penziju 1972. godine. U sredini gdje je živjela bila je aktivna u društveno-političkim organizacijama.

Za zasluge u ratu odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom i Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Anka (Dane) Kosanović

Rodila se u selu Visuću, Udbina, Hrvatska, 1920. godine od oca Dane i majke Anđe. Bavila se domaćinstvom i zemljoradnjom, a stekla je i osnovno obrazovanje.

Anka je bila plaha djevojka. Voljela je svoje selo, svoju Krbavu. Život joj je tekao uobičajeno do tegobne 1941. godine.

U Visuću je još prije rata postojala partijska i skojevska organizacija koja je veliku pažnju posvećivala omladini. Tako je i Anka, odmah nakon dizanja ustanka, bezrezervno prihvaćala i izvršavala sve zadatke kojima je mogla pomoći pokretu: od onih kurirskih do sakupljanja hrane, obuće i odjeće, tako da je s ostalom omladinom značajno pomagala. Zato je krajem 1941. primljena u skojevsku organizaciju.

U ljeto 1942. godine, nekoliko dana prije odlaska u Prvu žensku omladinsku četu, učestvovala je u drugom napadu na Udbinu, kao bolničarka. U Trnavcu 25. augusta 1942. pristupila je formiranju čete i vojno-političkoj obuci gdje je već pokazala spretnost u rukovanju oružjem i idejnu zrelost. Potom je raspoređena u Udarni bataljon 2. ličke brigade.

S velikim je zalaganjem i izdržljivošću učestvovala u svim borbama koje je vodila njena jedinica. Često se dobrovoljno javljala za bombaša. Jurila je na tenkove, prikradala se vješto u mrkloj noći bodljikavoj žici. Naročito se istakla u borbama na Poloju, Tušiloviću, Slunju i drugim.

Prilikom borbe s četnicima i Talijanima na Gračacu, 15. januara 1943. godine, Udarni bataljon bio je u teškoj, neizvjesnoj situaciji. Ginulo se, padalo. Anka je s užasom gledala pogibiju svojih

drugova. Ipak, nije prestajala da ih bodri, pruža pomoć ranjenima. Kada je pao puškomitraljezac u njenoj neposrednoj blizini i tako njegov mitraljez zašutio, Anka je skočila, uzela teški mitraljez i otvorila vatru na neprijatelja. Tu je smjelost ubrzo platila životom. A bila joj je tek deseta borbena akcija.

I danas se često prisjećamo ove hrabre djevojke koja je u sebi bila sjedinila svu dobrotu i smionost borca partizanke.

Mi leva (Jovana) Kovačević-Jokanović

Rođena je 1924. u selu Krbavica, Bunić, Korenica, Hrvatska. Osnovnu školu završila je u svom rodnom selu i do rata se bavila zemljoradnjom i domaćinstvom.

Nakon izbijanja ustanka 1941. angažirala se u omladinskoj organizaciji obavljajući raznovrsne zadatke za NOP. Osim toga aktivirala se i u organizaciji kulturno-prosvjetnog rada među mladima u selu. U njenoj kući bio je smješten Okružni komitet SKOJ-a za Liku pa je vodila brigu o njihovom smještaju i ishrani. Zbog sve te svoje aktivnosti primljena je u SKOJ u oktobru 1941. godine.

U augustu 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, formiranu u selu Trnavcu kod Korenice. Za vrijeme obuke povučena je na

skojevski kurs, koji je organizirao Okružni komitet SKOJ-a za Liku u njenom selu Krbavici.

Ulaskom Ženske čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u 1. četu bataljona »Ognjen Priča«. Kao borac učestvovala je u svim akcijama koje je njena jedinica vodila na Kordunu, Baniji, a zatim i u Lici. U četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, januara 1943. godine, razboljela se od pjegavog tifusa i otpremljena u bolnicu na liječenje. Kada je ozdravila, vratila se u svoju jedinicu i nastavila ratovanje na dalmatinskom kršu. Nakon povratka 2. ličke brigade iz sjeverne Dalmacije u Liku, septembra 1943. godine, teško je ranjena u selu Mutilić i otpremljena u bolnicu na liječenje. Liječila se četiri mjeseca i opet se vratila u svoj bataljon, koji se tada nalazio u okolici Drvara.

Maja 1944. primljena je u KPJ.

Međutim, jula 1944. zbog posljedica ranjavanja pogoršava joj se vid pa je opet smještena u bolnicu 11. divizije u centralnoj Bosni. Više nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici pa je, po odluci Sreskog komiteta KPJ za Travnik, ostala u Bosni kao politički radnik. Bila je član Sreskog komiteta SKOJ-a za Travnik.

Pred kraj rata prešla je na teritoriju sreza Kotor-Varoš gdje je izabrana za člana Sreskog komiteta KPJ te za sekretara Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš. Tu je ostala do kraja 1945.

Nakon oslobođenja prešla je na liječenje i ško-

lovanje u Invalidski dom Glavnog odbora RVI Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Od 1946. radi u Glavnom odboru RVI Crne Gore na Cetinju.

Ratni je vajni invalid (70 posto).

Završila je višu pedagošku školu. Učestvovala je u izgradnji Omladinske pruge Šamac —Sarajevo i bila udarnik. U poslu je više puta pohvaljivana i nagrađivana.

Zasnovala je porodicu, majka je jednog djeteta. Danas sa svojom obitelji živi u Beogradu i aktivna je u društveno-političkim organizacijama.

Za ratne zasluge odlikovana je dva puta Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III reda.

Danica (Jove) Krga-Panjковиć

Rođena je 1922. u selu Homoljac, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici Jove i Evice, u kojoj je bilo sedmoro djece. Teško je bilo prehraniti mnogočlanu obitelj na dva hektara škrte ličke zemlje. U takvoj situaciji roditelji djece nisu mogli pružiti ni najnužnije za život, a kamoli pristojnu egzistenciju. Nije pohađala ni osnovnu školu jer je već od malih nogu pomagala roditeljima u domaćinstvu i čuvanju stoke.

Danica je ustaničkih dana navršila 19 godina. Pratila je sva zbivanja od samih priprema do

prvih akcija u ustanku. Prisustvovala je sastancima i dogovorima u selu na kojima se upoznala s linijom KPJ za borbu protiv okupatora i kvislinga. Po zadatku rukovodilaca ustanka okupljala je omladinu i žene u NOP. Organizirala je sabirne i radne akcije, nosila poruke i obavijesti. Tako je s uspjehom izvršavala veoma teške i odgovorne zadatke. Zbog posebne aktivnosti septembra 1941. primljena je u skojevsku organizaciju.

Aktivnim organiziranim radom u selu bavila se od augusta 1942. kad je stupila u Prvu žensku omladinsku čet u Trnavcu. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«.

Dobar dio puta svoje jedinice prošla je u svakodnevnim borbama ili zamornim marševima u Kordunu, Baniji, Lici, sjevernoj Dalmaciji i Bosni. Cijelo to vrijeme nalazila se u prvim redovima dobrovoljaca u izvršavanju borbenih zadataka kao skojevski rukovodilac u četi. Početkom 1943. primljena je u članstvo KPJ.

Aprila 1944. razboljela se pa je upućena na liječenje u bolnicu na Bijele potoke. Zbog posljedica bolesti i iscrpljenosti nije više bila sposobna za napore u operativnoj jedinici. Na preporuku liječnika upućena je na rad u pozadinu. Po direktivi Partije nastavila je s aktivnim organiziranim radom u svim društveno-političkim organizacijama kao i NOO-u u selu Homoljcu do kraja rata.

Nakon oslobođenja uključila se u rad na iz-

Mileva Kovačević Jokanović

Danica Krga Panjković

Soka Ljubović Džombić

Jovanka Mandarić Hočevar

gradnji opustošene zemlje. Uskoro se udala pa je s mužem nastavila raditi u poljoprivredi. Život joj ni tada nije bio naklonjen, jer joj je muž, kad je bio najpotrebniji djeci, umro od posljedica rata. Kao samohrana majka, bez ičije pomoći, podigla je i školovala tri sina koji su danas visokokvalificirani radnici. I pored svih porodičnih teškoća i ratnih posljedica ostala je društveno-politički aktivna u selu.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom i Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Milka (Mile) Lukić

Godine 1922. rođena je u selu Trnavcu, Korenica, Hrvatska, u srednje imućnoj seljačkoj porodici. Tu je završila i osnovnu školu, a zatim se bavila zemljoradnjom i stočarstvom. Kada je imala šesnaest godina, umrla joj je majka pa se morala prihvatiti svih domaćinskih poslova.

Godinu dana kasnije, 1939, već je opredijeljena za napredni pokret, u koji ulazi preko Omladinske ženske sekcije pri ogranku »Seljačkog kola«. Njena je aktivnost brzo zapažena pa je primljena u SKOJ 1940. godine, odmah nakon što je formirana skojevska organizacija u selu Trnavcu. Milka se iste godine, u kasnu jesen, is-

takla radom u akciji prikupljanja Crvene pomoći za španjolske dobrovoljce, koji su bili u logoru u Francuskoj. Tom je prilikom dala i svoje djevojačko ruho za prilog.

Prednjači u izvršavanju svih skojevskih zadataka, kako prije ustanka tako i u vrijeme dizanja ustanka u selu. Taj oblik iskazivanja patriotizma činio joj se nedovoljnim pa je 25. augusta 1942. stupila u Prvu žensku omladinsku partizansku četetu, a nakon vojno-političke obuke raspoređena je u 2. četetu bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade.

U novoj jedinici brzo se snašla pokazujući upornost u svakom radu, nevjerovatnu odrešitost i spremnost za sve oblike djelovanja. Za nju se obično kaže da je uvijek bila dobrovoljac — od političkog rada u četi do bombaša. Zato je odmah po dolasku u jedinicu primljena u KPJ.

Bila je politički delegat voda, a početkom 1943. primila je dužnost pomoćnika komesara 2. čete bataljona »Ognjen Priča«. U četi su je cijenili i voljeli jer je bila primjerna u svakom pogledu.

Na toj se djevojci vidjelo da joj je najviše pri-rasla srcu, da je najviše zaokuplja — sloboda. Staložena, ali odlučna u stavovima i donošenju odluka, davala je dojam pravog buntovnika — može se reći da joj je puška u ruci savršeno pristajala. Srednjeg rasta, tamne valovite kose i tamnih očiju, prodornog pogleda — i svojim je izgledom privlačila pažnju.

Kad je započela četvrta neprijateljska ofanziva na Liku, na već više puta popaljena sela i odavno ugasla ognjišta, na Ljubovu su stacionirane sve naše nade i snage prvog i drugog bataljona, kako bi spriječile prodor prema Krbavi. Na bojištu je s puškom u ruci bila i Milka. Hrabro se borila, jurišala dok nije pala izrešetana neprijateljskim rafalima.

Gvozdeno Ljubovo i gvozdena volja djevojke-komuniste postadoše jedno — i ostadoše zauvijek jedno.

Februara 1943. u spisak poginulih partizana upisano je i ime naše ljepotice iz trnavačke kotline — Milke Lukić.

Soka (Mojsije) Ljubović-D[^]ombić

Rođena je 1922. u selu Nebljusi, Donji Lapac, Hrvatska. Potječe iz siromašne seljačke porodice Mojsije i Duke, u kojoj je bilo troje djece. Zbog teške ekonomske situacije u obitelji, a i smrti oca, nije mogla završiti ni osnovnu školu. Čitati i pisati naučila je u Ženskoj omladinskoj četi za vrijeme obuke u Trnavcu.

Okupacija zemlje zatekla ju je u njenom rodnom mjestu. Nakon proglašenja tzv. Nezavisne Države Hrvatske nastali su teški dani zbog čestih represalija koje su ustaše vršile po Lapcu i okolicu.

Proglas KPJ bio je veliko ohrabrenje i izazvao je masovni odaziv naroda na platformi borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika. Tako se i Soka uključuje u NOP preko omladinske organizacije. Učestvovala je na sakupljanju hrane, obuće, odjeće, na prekopavanju putova, prenošenju ranjenika. Još je većim poletom nastavila tu aktivnost kad je u junu 1942. primljena u skojevsku organizaciju.

U augustu iste godine prva u selu javlja se i odlazi u Žensku omladinsku čet u selo Trnavac. Nakon završetka vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. Kao borac u tom bataljonu isticala se hrabrošću. Nakon borbi koje je vodila 2. lička udarna brigada u Kordunu i Baniji te povratku u Liku prekomandovana je za bolničarku u bataljon »Matija Gubec«, koji je bio u sastavu 1. ličke udarne brigade. Na položaju u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi teško je ranjena te je s grupom ranjenika otpremljena u Centralnu bolnicu pri Vrhovnom štabu s kojom je prošla ofanzivu na Neretvi. Kasnije je priključena 7. banijskoj brigadi u kojoj ju je zatekla ofanziva na Sutjesci. U toj je jedinici preboljela i trbušni tifus.

U jesen 1943. iscrpljena i bolesna vraća se u Liku. Zbog posljedica ranjavanja, bolesti i teških fizičkih i psihičkih napora, nije više bila sposobna za operativnu jedinicu pa je stavljena na raspolaganje Komandi mjesta Donji Lapac. Tu je os-

tala do oslobođenja kad je demobilizirana u činu vodnika.

Ratni je vojni invalid (70 posto).

Nakon oslobođenja zasnovala je radni odnos i ostvarila boračku penziju. Majka je dvoje djece. Sa svojom porodicom živi u Novom Sadu gdje je ostala društveno-politički aktivna.

Jovanka (Božje) Mandarić-Hočevar

Rođena je 1926. u selu Vrebac, Gospić, Hrvatska, u seljačkoj porodici od oca Bože i majke Soke. Nakon završetka osnovne škole ostala je s roditeljima u selu baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Nakon dizanja narodnog ustanka opredjeljuje se za NOP. Uključuje se u rad omladinske organizacije u selu i radi na sakupljanju hrane, odjeće i obuće, kao i drugog materijala za borce partizanskog odreda. Prenosila je vijesti, poštu, ranjenike i oružje, a radila je i na prekopavanju putova. Dobivala je posebne zadatke od starijih članova KPJ

— od Kate Pejnović i Marije Bakarić.

Zbog svoje izuzetne aktivnosti postala je član SKOJ-a već novembra 1941. godine.

Na spomenutim i sličnim zadacima radila je sve do 25. augusta 1942. kad je stupila u Prvu žensku omladinsku partizansku četu. Nakon završene voj-

no-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljan 2. ličke brigade.

U borbama, koje je vodila njena jedinica, pokazala je izuzetnu hrabrost i upornost. Posebnu izdržljivost pokazala je u 4. neprijateljskoj ofanzivi.

U julu 1943. prekomandovana je u Prateću četu 3. ličke brigade za telefonistu, a jedno vrijeme obavljala je i dužnost higijeničarke. Polovinom 1943. primljena je u SKOJ. Prošla je čitavi borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije od zapadne Bosne do Srbije. Nakon oslobođenja Beograda završila je niži sanitetski kurs u Beogradu, a zatim je upućena u Prateći divizion na dužnost referenta saniteta. U toj je jedinici ostala do marta 1946. kada je demobilizirana u činu zastavnika.

U NOR-u joj je 1942. poginula sestra Zorka od četnika, a brat Srđan poginuo je 1943. u napadu na Gospić.

Nakon demobilizacije nastanila se u Zagrebu i zasnovala radni odnos u Tvornici »IKOM«. Poslije kraćeg vremena premještena je na rad u Općinski komitet KPH Črnomerac. Kasnije je opet po zadatku premještena na rad u Tvornicu »Josip Kraš«. Tu je radila sve do 1952. kada je penzionirana.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost i Ordenom za hrabrost.

Bosiljka-Bosa (Isaka) Marčetić

Rođena je u naprednoj zemljoradničkoj porodici, januara 1921. godine u selu Otrić, Gračac, Hrvatska. U rodnom selu završila je osnovnu četverogodišnju školu i do rata živjela u krugu obitelji. Prije rata u Otriću nije bilo partijske i skojevske organizacije, ali je postojala omladinska simpatizerska grupa u kojoj je bila i Bosiljka. Na tu su grupu odlučujući politički uticaj imali napredni učitelji, studenti i srednjoškolci iz Otrića i okolnih sela.

Aprilski rat 1941. zatekao je Bosiljku u Otriću kao dvadesetgodišnju djevojku. Kao raniji pripadnik napredne omladinske grupe, nakon dizanja ustanka odazvala se pozivu KPJ za borbu protiv okupatora i kvislinga. S puno odlučnosti i žara aktivirala se na okupljanju omladine i žena u NOP. Neumorno je vršila agitaciju kod širih masa u selu, ne prezajući pred terorom okupatora i četnika. Njena politička aktivnost ubrzo je zapažena pa je aprila 1942. uhapšena i u četničkom zatvoru u Otriću ostala šest tjedana. Pošto je četnici ni batinama nisu uspjela prisiliti na priznanje, pustili su je iz zatvora, ali u kućni pritvor.

Bosiljka, međutim, napušta Otrić i prebacuje se na slobodni teritorij u selo Neteku kod Srba, rodno mjesto svoje majke. Tu se odmah povezuje s političkim radnicima i skojevskom organizaci-

jom u selu, nastavljajući da aktivno djeluje do augusta 1942. kada odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četvu.

»... Ja sam iz neoslobođenog kraja. Okupator i četnici tamo vrše užasan teror nad našim narodom. Nisam više mogla to gledati. Odmah sam stupila u našu žensku četvu. Hoću da se borim protiv okupatora, ustaša i četnika koje osobito mrzim. Oni su mučili moju majku. I ja sam bila 6 nedjelja u zatvoru kod četnika. Govorila sam s popom Đujićem i rekla sam mu u oči da ga mrzim .. .«

Ta je Bosiljkina izjava dopisniku Agitpropa OK KP za Liku, kojom potvrđuje svoju mržnju prema okupatoru i domaćim izdajnicima, zabilježena u članku »Moj susret sa Prvom ženskom omladinskom četom«, »Lički partizan«, br. 6. od 1. 10.

1942. godine.

Dolaskom u sastav čete Bosiljka se brzo uklopila u kolektivni život na vojno-političkoj obuci u Trnavcu. Isticala se po disciplini i marljivosti, a posebno je došlo do izražaja njeno drugarstvo i duhovitost.

Prilikom talijanske ofanzive na slobodni teritorij Korduna, u borbi kod Poloja, 17. oktobra 1942. godine, učestvovala je i Prva ženska omladinska četa u sastavu 2. ličke udarne brigade. Bosiljka je tada svojom hrabrošću zadivila stare ratnike i starješine bataljona »Stojan Matić«, ne plašeći se naleta konjice ni mitraljeskih rafala iz neprijatelj-

skih tenkova. Nakon te pobjedonosne borbe protiv talijanskih fašista među najhrabrijim borcima pohvaljivanim pred strojem istaknuta je kao primjer i Bosa Marčetić. Njena je borbenost došla do izražaja i 24. 10. 1942. godine u likvidaciji ustaško-domobranskog garnizona u Tušiloviću, gdje je kao bombaš išla na betonirane bunkere i s puno smjelosti izvršila svoj dio zadatka.

Još je i danas svježe sjećanje kad je u fazi bihačke operacije, u napadu na Ličko Petrovo Selo i Željavu, u zidini obrušene kuće uhvatila dvojicu ustaša i predala ih u Štab bataljona. O tom je podvigu pisala »Žena u borbi«, broj 9. od decembra 1942. godine.

U drugom napadu na Slunj, 14. novembra 1942. godine, likvidirala je neprijateljsko mitraljesko gnijezdo, a iz paklenske vatre, ne strahujući za vlastiti život, izvukla je ranjenog druga.

Nekoliko dana nakon oslobođenja Slunja primljena je s Lolom Kolundžić i Sofijom Drakulić u članstvo KPJ. Primanje u Partiju još je više pojačalo njen borbeni polet i vjeru u pobjedu. Desetak dana kasnije, prilikom napada na Dvor na Uni, teško je ranjena. Bataljon ju je otpremio u brigadni sanitet s kojim se vratila u Liku. Tada je prebačena u Partizansku bolnicu u Dobroselo, a zatim u Bosanski Petrovac na daljnje liječenje i oporavak.

Budući da je bila nesposobna za napore u operativnoj jedinici, jer joj je pored teške povrede

ostao i metak u nozi, vratila se iz bolnice u proljeće 1943. na teren gračaćkog kotara.

Njenoj su sestri Anđelki ostale duboko urezane u sjećanju Bosiljkine riječi izgovorene po povratku kući:

»Žao mi je što se ne mogu vratiti u svoju jedinicu, jer sam htjela još više da se dokažem i da ispitam sebe koliko mogu izdržati«.

Hramljući, odnosno hodajući uz pomoć štapa, povezala se s rukovodstvom SKOJ-a, nesebično se angažirajući na proširenju i učvršćenju skojevskih organizacija u širenju partizanskog pokreta. Nakon toga postala je član Općinskog komiteta KP Otrić-Zrmanja. Odlazi na sastanke partijskih ćelija skoro u sva sela na tom terenu, ne prezajući pred svakodnevnom opasnošću i četničkim prijetnjama. Prenosi stavove Općinskog komiteta partije, pomaže u radu pri provođenju zadataka i postaje neumorni društveno-politički radnik.

Bosiljkin lik duboko je utkan u naše sjećanje. Bila je brineta, s dugim gustim pletenicama, visoka, stasita — prava Dinarka. Uvijek nasmiješena pokazivala je poseban smisao za humor, a nježno drugarstvo i buntovni optimizam, vjera u bolju budućnost — ostat će u trajnom sjećanju onih koji su je poznavali.

Krajem oktobra 1943. otišla je u selo Turovac na sastanak Općinskog komiteta KP Otrić-Zrmanja, s članovima Komiteta Sakanom Šujicom i Danom Savatovićem. U zaseoku Agbaba četnici su

ih napali i Bosiljku smrtno ranili. Dok su se četnici zadržali u pljački u zaseoku Agbaba, uspjela se zadnjom snagom puzeći dovući do prvih kuća izvan dometa plotunske vatre. Odatle ju je omladina prenijela u selo Ruište, gdje je drugi dan izdahnula u vojnom bolničkom prihvatištu.

Njena majka Duka, iako izubijana, modra od četničkih batina, na njihove sadističke pohvale o kćerkinom ubistvu — odgovarala je pjevajući partizansku pjesmu. Barbarsko mučenje nije ju obeshrabrilo jer je osjećaj mržnje prema neprijatelju i privrženost ideji za koju su se borila i njena djeca — nadvladao i fizički bol i bol za poginulom kćerkom.

Bosiljka je pokopana u selu Ruišta. Nakon oslobođenja njeni posmrtni ostaci preneseni su u Gračac i sahranjeni u grobnicu heroja a njen herojski lik ostao je kao svijetli primjer mlađim pokoljenjima.

Zbog junaštva i izvanrednih zasluga u NOR-u, Općinski odbor SUBNOR-a Gračac predložio je juna 1971. da Bosiljka posmrtno dobije Orden narodnog heroja, ali je na žalost taj prijedlog kasno upućen.

Stojanka (Vuje) Matijević

Rođena je 1923. u Buniću, Korenica, Hrvatska. Bila je drugo po redu od devetoro djece Mike i Vuje, tako da je i kao malena pomagala majci pri podizanju mlađe braće i sestara. Još prije rata udala joj se starija sestra Danica pa je Stojanka, osim svojih, preuzela i njene kućne obaveze. Pomagala je roditeljima u obrađivanju njihove i tuđe zemlje, kako bi se prehranila mnogočlana obitelj.

Bez obzira na svu težinu takvog života, svi su tu porodicu poznavali kao »veselu družinu Mike i Vuje«.

Stojanka je bila sitna rastom, izgledala je kao djevojčica, a i glas joj je bio dječji. Bila je patrijarhalno odgojena, veoma vrijedna, besprijekornog ponašanja. Vedra, živahna. Od milja su je prozvali »Ćoja«.

Nakon izbijanja ustanka odmah se uključila u rad omladinske organizacije u selu. Aktivirala se na sakupljanju hrane, obuće i odjeće za borce. Prenosila je oružje, ranjenike, poštu, prihvaćala izbjeglice. Primljena je u SKOJ u jesen 1941. godine.

Naredni joj je korak bio dobrovoljno javljanje u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, u koju je ubrzo bila primljena, pa se 25. augusta 1942. već našla na vojno-političkoj obuci u Trnav-

cu. Zatim je raspoređena u bataljon »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. Bila je borac, a nakon nekog vremena i bolničarka 3. čete tog bataljona.

Prelaskom 6. divizije u Bosnu, krajem 1943. godine, upućena je za bolničarku u sanitet 2. brigade. Tu je pokazala posebnu pažnju i strpljenje prema ranjenicima.

Prešla je dugi put proslavljene 6. proleTERSke divizije od Bosne preko Crne Gore do Srbije. Dolaskom u Srbiju prekomandovana je u bataljon »Ognjen Priča« za zamjenika referenta saniteta. Nakon oslobođenja Valjeva, septembra 1944. godine, na raskrsnici puteva Šabac—Debrec—Obrenovac poginula je prilikom spašavanja ranjenika.

Sahranjena je u jednom šljiviku što je bio sličan njenom iz rodnog sela. Tako je zauvijek ostala na raskrsnici puteva u hladovini šljivika, daleko od svog rodnog Bunića.

Saja (Dane) Medić-Gotovina

Rođena je 1924. u selu Zaklopac, Donji Lapac, Hrvatska, u srednje imućnoj porodici od oca Dane i majke Milice. Osnovnu školu nije pohađala — bila je samouka. Do početka rata živjela je s roditeljima i bavila se zemljoradnjom.

U julu 1941. godine, kada su ustaše izvršile masovni pokolj u selima Bujanj i Donja Suvaja, po-

bjegla je s porodicom u planine Razboj i Čemer-
nicu. Tu je ostala do dizanja narodnog ustanka i
oslobođenja Boričevca. Tada se vratila u svoje se-
lo i odmah uključila u rad omladinske organiza-
cije. Bila je veoma aktivna u svim akcijama pa je
već novembra 1941. primljena u SKOJ.

U augustu 1942. stupa u Prvu žensku omladin-
sku partizansku četu, a nakon završetka vojno-
političke obuke raspoređena je u Prvu četvu ba-
taljona »Mićo Radaković« 2. ličke udarne briga-
de. Decembra 1942. prešla je u 1. ličku brigadu za
četnu bolničarku u bataljon »Marko Orešković«.
U tim je jedinicama prošla čitavi borbeni put uče-
stvujući u svim akcijama na Kordunu, Baniji i
u Lici. Također je prošla borbeni put 6. proleter-
ske divizije od Bosne do Srbije. U KPJ primljena
je u decembru 1942. godine.

Nakon oslobođenja Beograda prekomandovana
je u Artiljerijsku brigadu za referenta saniteta
minobacačkog divizionu. U toj je jedinici ostala
do novembra 1945. kada je demobilizirana u činu
zastavnika.

U toku rata tri puta je ranjavana (tako da je
40 postotni ratni vojni invalid).

Iz njene porodice poginuli su kao borci NOV i
otac i stric.

Nakon demobilizacije živjela je u Apatinu, za-
snovala porodicu i zaposlila se. Majka je troje dje-
ce. Pored službenih i kućnih obaveza bila je dru-
štveno-politički aktivna.

Bosiljka Marčetić

Saja Medie Gotovina

Sava Miljanović

Soka Mirić Ratković

Sada s mužem živi u Biogradu na moru.

Za zasluge u ratu odlikovana je: dva puta Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III reda i Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Soka (Nikole) Medić

Rođena je 1924. u selu Zaklopcu, Donji Lapac, Hrvatska. Potječe iz srednje imućne seljačke porodice Nikole i Saje. Drugo je od šestoro djece Nikole Medića, koji se nakon petnaest godina rada u Americi vratio kući i osnovao obitelj.

Najstarije dijete, brat joj Rade, nosilac je »Partizanske spomenice 1941«. Budući da je Soka bila najstarije žensko dijete u porodici, osjetila je svu težinu kućanskih poslova i brige oko podizanja mlađe braće i sestara. Zbog toga nije pohađala ni osnovnu školu.

Nakon dizanja ustanka, u NOP-u vidi smisao svoga života i spas naroda. Stoga se i ističe u izvršavanju najrazličitijih zadataka omladinske organizacije u selu. Zbog te aktivnosti krajem 1941. primljena je u SKOJ.

25. augusta 1942. uključuje se u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u Trnavcu. Poslije završene vojno-političke obuke, na kojoj je za vrlo kratko vrijeme, osim vojne i političke obučenosti,

naučila čitati i pisati, svjesna da je obrazovanje bitan momenat u procesu napretka — raspoređena je u bataljon »Mičo Radaković« 2. ličke brigade. Tu se s puno borbenog poleta dokazivala kao borac, pomoćnik puškomitraljesca, a kasnije i kao četna bolničarka.

Veliku je volju i elan pokazivala u svim borbama koje je vodila njena jedinica: najprije u Polju i Tušiloviću, a kasnije na Slunju, Dvoru, Gračacu i četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

Prelaskom 6. divizije za Bosnu učestvuje u iscrpljujućim borbama za vrijeme šeste neprijateljske ofanzive, a zatim i drvarskoj operaciji. U to je vrijeme prekomandovana u 1. ličku brigadu na dužnost zamjenika referenta saniteta bataljona »Marko Orešković«.

Soka je bila lijepa plavokosa djevojka, vrlo osjećajna, tankočutna i ozbiljna.

Borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije, od Bosne do Srbije, prešla je uz velike žrtve i stalnu brigu za ranjenike, savlađujući sve napore. I onda kad je oslobođenje zemlje bilo već na vidiku, septembra 1944. godine, spašavajući ranjene drugove u borbi za Valjevo, izdahnula je zahvaćena neprijateljskim rafalom.

Soka Medić posmrtno je (ukazom br. 21,4. marta 1963. godine) odlikovana Ordenom zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom.

Ljeposavä-Sava (Ise)Miljanović

Rođena je 1910. u selu Ćukovac, Široka Kula, Gospić, Hrvatska, u veoma siromašnoj porodici Ise i Stane u kojoj je bilo devetoro djece. Zbog teških socijalnih prilika obitelji nije imala mogućnost da završi osnovnu školu. Svoje djetinjstvo i mladost provela je na selu čuvajući stoku i obavljajući seoske poslove. Nekoliko godina prije rata udala se, ali joj je suprug otišao u SAD i više se nije ni javio.

Rat je Savu zatekao u rodnom mjestu. Nakon dizanja ustanka odmah se javila u prvu partizansku jedinicu gdje je bila borac s puškom u ruci. Učestvovala je u akcijama u okolici Ćukovca, Široke Kule i Ličkog Osika. Osim toga aktivirala se i u pozadinskom radu na prikupljanju obuće i odjeće za partizane.

U augustu 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku čet u selu Trnavac. U četi je bila jedina žena među omladinkama. Na vojno-političkoj obuci pokazala je posebnu vještinu jer je već imala iskustva u rukovanju oružjem.

Ulaskom Ženske čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u 2. čet u bataljona »Ognjen Priča«. U svim borbenim akcijama, a naročito u borbi na Poloju i Tušiloviću, pokazala je izvanrednu hrabrost.

U KPJ primljena je krajem 1942. godine.

Nešto kasnije prekomadovana je u 3. ličku brigadu, bataljon »Mirko Štulić« u kojem je kao borac, a jedno vrijeme i kao puškomitraljezac, prošla sav borbeni put 6. proleterske divizije od Bosne preko Crne Gore, Sandžaka, Srbije, sremskog fronta i Slavonije do Zagreba.

Nakon završetka rata demobilizirala se i zaposlila u Tvornici »Ivo Lola Ribar« u Karlovcu. Za svoj rad dobila je mnogo priznanja i pohvala. Pensionirana je 1963. Danas živi u Karlovcu gdje je društveno-politički aktivna.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II reda, Ordenom zasluga za narod III reda i Ordenom bratstva i jedinstva.

Smilja (Petra) Miljuš-Mitić

Rođena je 1925. u selu Deringaj, Gračac, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj obitelji Petra i Milice u kojoj je bilo dvanaestoro djece. Zbog teške ekonomske situacije u porodici nije mogla završiti ni osnovnu školu. Svoje djetinjstvo i mladost provela je u rodnom mjestu čuvajući stoku i baveći se zemljoradnjom sve do početka rata.

Nakon izbijanja ustanka opredjeljuje se na NOP i uključuje u rad omladinske organizacije u selu.

Učestvovala je u sakupljanju hrane, obuće, odjeće i raznog materijala za prve partizanske jedinice. Više je puta kao kurir služila za vezu s gradom, odakle je prenosila razne poruke i sanitetski materijal. Član SKOJ-a postala je krajem 1941. godine.

U proljeće 1942. stupa kao borac u 1. lički partizanski odred, koji je u augustu iste godine upućuje u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selu Trnavac. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade.

U KPJ primljena je početkom 1943. godine.

Kao borac prošla je sav borbeni put svoje jedinice na Kordunu, Baniji, u Lici te sjevernoj Dalmaciji. Sudionik je četvrte, šeste i sedme ofanzive gdje se istakla hrabrošću. Samoprijegorno je izdržala borbeni put i zamorni marš 6. proleterske divizije od Bosne do Srbije. Učestvovala je u oslobođenju Valjeva i Beograda.

U decembru 1944. završila je niži sanitetski kurs koji je održan pri Štabu 1. armije u Beogradu. Nakon toga upućena je na dužnost u kiruršku ekipu Medicinskog bataljona 6. proleterske divizije gdje je ostala do slobodenja zemlje.

Na vlastiti zahtjev demobilizirana je aprila 1946. Nakon toga zaposlila se u Poduzeću »Dunav« u Beogradu. Bila je devet puta proglašena za udarnika. Penzionirana je 1962.

Zasnovala je obitelj, majka je dvoje djece. I

danas sa svojom porodicom živi u Beogradu gdje je aktivna u društveno-političkom životu.

Za ratne zaslu­ge odlikovana je: Ordenom zaslu­ga za narod III reda, Ordenom zasluga za narod II reda i Ordenom za hrabrost.

Soka (Save) Mirić-Ratković

Rođena je 1920. u selu Šalamunić, Bunić, Korenica, Hrvatska, u seljačkoj porodici Save i Kate u kojoj je bilo desetero djece. Osnovnu školu završila je u rodnom selu, a zatim se do početka rata bavila zemljoradnjom i poslovima u domaćinstvu.

Nakon dizanja ustanka opredijelila se za NOP. Bila je aktivna u omladinskoj organizaciji radeći na sakupljanju hrane, odjeće i obuće za prve partizanske jedinice. Učestvovala je u radnim i drugim akcijama. Kao veoma aktivna omladinka primljena je u oktobru 1941. u SKOJ. Tako je radila cijelu prvu ratnu godinu.

25. augusta 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku čet­u. Vojno-političku obuku završila je u selu Trnavcu.

Ulaskom te čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«. U KPJ primljena je početkom 1943. godine.

U ovom bataljonu učestvovala je kao borac u svim borbenim akcijama na Kordunu, Baniji i u Lici sve do juna 1943. Tada se razboljela od upale

pluća i pjegavog tifusa. Kako ju je bolest veoma iscrpila, nije više bila sposobna za napore u operativnoj jedinici pa je upućena na rad u pozadinu. Vratila se u svoje rodno selo Šalamunić, te odmah je izabrana za sekretara NOO-a, a bila je i sekretar partijske organizacije u selu. Te je dužnosti obavljala do 1946. godine, a onda je sa suprugom kolonizirana u Kolut kraj Sombora. Po dolasku u Kolut nastavila je da radi u Seljačkoj radnoj zdruzi do njenog rasformiranja.

Danas s porodicom živi u Somboru i aktivna je u društveno-političkom životu.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva.

Stojanka (Nikole) Mirić-Šijan

Rođena je 1924. u selu Krbavica, zaselak Baljkuš, Korenica, Hrvatska, kao treće od četvero djece srednje imućne i napredne porodice Milice i Nikole Mirića. Rano je djetinjstvo provela uz majku, brata i sestre, dok je otac kao većina Ličana otišao u Ameriku »trbuhom za kruhom«. Stojanka je dobar dio dana provodila po okolnim pašnjacima čuvajući ovce i goveda, a po povratku kući pomagala bi majci u domaćinstvu. Četverogodišnju školu završila je u Krbavici.

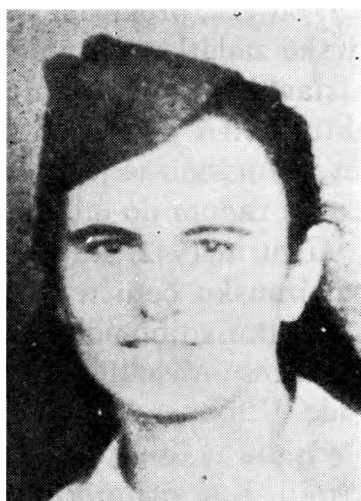
Stojanka Mirić Šijan

Smilja Miljuš Mitić

Milica Momčilović Kirin

Maša Narančić Seršić

Pred izbijanje drugog svjetskog rata otac joj se vratio iz pečalbe kući kako bi u najtežim danima bio uz svoju porodicu. Kada je izbio ustanak, među prvima se priključio NOP-u. Cijelo vrijeme rata imao je funkciju člana i predsjednika seoskog ili člana Općinskog NOO-a. U tim teškim danima u njegovom domu našli su utočište desetine i desetine partizana. Njegova se kuća pretvarala čas u bolnicu s težim i lakšim ranjenicima, a čas u sklonište. Tu je Štab Grupe NOP odreda za Liku donosio u toku 1941. vrlo važne odluke. Slijedeći očev put i ideje našli su svoje mjesto u NOP-u i ostali članovi obitelji.

Stojanka se već od samog početka ustanka s ponosom aktivirala u radu omladinske organizacije i AFŽ-a. Radila je na prikupljanju hrane, obuće i odjeće, prenosila poštu, obavljala složene kurirske zadatke, obavještavala žene i omladinu za sastanke i za održavanje raznih kurseva. Zbog te aktivnosti i primljena je decembra 1941. u skopsku organizaciju te nastavila s aktivno-organiziranim radom do odlaska u NOV.

Augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku čet u susjednom selu Trnavcu. Po završetku vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. U tom je bataljonu prošla dobar dio borbenog puta u Kordunu, Baniji, Lici i sjevernoj Dalmaciji. Kao primjeran borac primljena je početkom 1943. u članstvo KPJ.

Koncem 1943. razboljela se od pjegavog tifusa i liječena u jednoj od partizanskih bolnica u svom rodnom mjestu Krbavici. Nakon ozdravljenja ostala je na radu u istoj bolnici jer nije mogla sustići svoju jedinicu, koja je tada bila daleko u Bosni. Bila je pomoćnik ekonoma, ekonom, higijeničarka, a uz to je vršila dužnost i rukovodioca skojevske organizacije pri bolnici.

Početakom 1944. upućena je za komesara bolnice Komande 1. ličkog partizanskog područja. Kad je ta bolnica rasformirana, raspoređena je na rad u OZN-u za Liku, gdje je ostala do oslobođenja zemlje.

Nakon završetka rata udala se za Đuru Šijana, oficira JNA, često mijenjajući, zbog prirode njegovog poziva, mjesta boravka. Međutim, u svim sredinama gdje je živjela bila je aktivna u svim društveno-političkim organizacijama.

Danas živi u Beogradu s mužem i dvije kćeri.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost i Ordenom za hrabrost.

Milica Mica (Bogdana) Momčlović-Kirin

Rođena je 1921. u selu Rebić, Udbina, Hrvatska. Potječe iz seljačke obitelji od oca Bogdana i majke Sare. Osnovnu školu završila je na Udbini te

je do rata živjela u krugu obitelji baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Aprilski rat 1941. godine zatekao ju je u rodnom mjestu Rebiću. Nakon uspostave tzv. Nezavisne Države Hrvatske njena je obitelj privremeno izbjegla u selo Mekinjar, jer im je prijetila opasnost iz ustaškog uporišta s Udbine. Nakon dizanja ustanka i Mica se našla među poletnom omladinom Rebića na liniji Partije za borbu. U omladinskoj organizaciji radila je na sakupljanju hrane, obuće i odjeće te izradi odjevnih predmeta za prve ustaničke vodove, koji su držali položaj prema neprijateljskom garnizonu. I sama je učestvovala u prvom i drugom napadu na Udbinu, gdje je pod paklenskom vatrom izvlačila ranjene drugove. To je bilo njeno prvo vatreno krštenje. Svoju aktivnost nastavila je u omladinskoj organizaciji ističući se i u kulturno-prosvjetnom radu. Na osnovu toga primljena je u SKOJ u jesen 1941.

Nakon odluke OK SKOJ-a za Liku o formiranju Prve ženske omladinske čete dobrovoljno se javlja i odlazi 25. augusta 1942. na vojno-političku obuku u Trnavac. Ulaskom čete u sastav 2. ličke brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. Kao borac u tom bataljonu istakla se u borbi na Poloju i u Tušiloviću. Prilikom napada na Rakovicu, krajem oktobra 1942. godine, teško je ranjena pa je otpremljena u bolnicu na Bijelim potocima. Kada je ozdravila, vratila se u svoj bataljon. U decembru 1942. prekomandovana je u

Četu za vezu 2. ličke brigade za vezistu, a zatim šifranta na radio-stanici. Tu je vršila dužnost i omladinskog rukovodioca.

U članstvo KPJ primljena je početkom 1943. Mica je izdržala sav borbeni put 6. proleterske divizije do oslobođenja. Prilikom nastupanja jedinica JA prema Zagrebu — u borbi za Čazmu, pokazala je izuzetnu hrabrost i snalažljivost. Zamijenivši ranjenog komandira, jurišom je povelu 2. četu bataljona »Ognjen Priča« u protunapad. O njenom podvigu pisao je u svojim ratnim zapisima komandant 6. proleterske divizije general Đoko Jovanić, a i list »Lička divizija« objavio je članak o njenoj neustrašivosti.

U NOR-u 1943. poginuli su joj majka Sara i brat Nikica, operativni oficir bataljona.

Demobilizirana je u jesen 1945. u činu starijeg vodnika.

Majka je dvoje djece. Živi u Zagrebu, općina Peščenica, gdje je aktivna u društveno-političkom životu. Posebno je angažirana u organizaciji Sporta i rekreacije invalidnih osoba grada Zagreba.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Ratni je vojni invalid (80 posto).

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva, Ordenom zasluga za narod II reda i Ordenom Republike sa srebrnim vijencem.

Maša (Milana) Narančić-Seršić

Rođena je 1923. u selu Barlete, Gospić, Hrvatska, od oca Milana i majke Stane. Potječe iz siromašne seljačke porodice, u kojoj je bilo četvero djece. Otac je rano otišao u svijet radi zarade, a teret brige o porodici pao je na majku. Kad je majka 1937. umrla, djeca su ostala sama pa su se morala razići kod rodbine. Maša odlazi u Vladimirovac, u Banat kod bake, očeve majke, gdje ostaje do 1940. godine, a zatim se vraća u rodno mjesto.

Period od kapitulacije stare Jugoslavije do dizanja ustanka bio je za Mašu pun straha i neizvjesnosti, bilo je to vrijeme kada su teror i nasilje ustaša poprimili neopisive razmjere.

Proglas i poziv KPJ za ustanak vratilo joj je nadu i samopouzdanje. U želji da se uključi u NOP i pomogne ustanicima bježi sa sestrama u susjedno selo Vrebac. Tako su slučajno izbjegle sasvim sigurnu smrt, jer je neposredno nakon njihovog odlaska izvršen masovni pokolj naroda u njihovom selu.

Mašin rad za NOP datira od prvih dana ustanka. Angažira se na provođenju svih zadataka omladinske organizacije u selu, pa je zbog te aktivnosti početkom 1942. primljena u SKOJ.

Augusta 1942. dobrovoljno odlazi u Trnavac u Prvu žensku omladinsku partizansku četu gdje dolazi do izražaja njena politička svijest, disciplina i drugarstvo. Nakon završetka vojno-politič-

ke obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade u čiji je sastav uključena Prva ženska četa. Već u prvim borbenim akcijama služila je primjerom, kako borbenošću tako i političkim djelovanjem među borcima i narodom, pa je odmah postavljena za sekretara četnog, a zatim bataljonskog biroa SKOJ-a. Svojim je skojevcima služila za primjer u svim borbenim akcijama svog bataljona u Kordunu, Baniji i Lici, u teškim borbenim okršajima i zamornim marševima u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, kao i u borbama na Široku Kulu i okolicu Gospića.

Polovicom 1943. oboljela je od pjegavog tifusa. Opremljena je na liječenje, a zatim u selo Vrebac na oporavak. Kada je ozdravila, radila je u Komandi 1. ličkog partizanskog područja, a zatim u Glavnom štabu Hrvatske jer je njena jedinica bila daleko u Bosni.

Završetak rata zatekao ju je u štabu Druge armije, gdje je ostala do septembra 1946. kada je demobilizirana.

Nakon demobilizacije zaposlila se u Ministarstvu industrije NRH, a od juna 1949. prešla je na rad u UDB-u za Hrvatsku. Odatle je upućena u Rijeku, također u Upravu državne bezbjednosti oblasti Rijeka. Iz te je ustanove otišla u penziju.

Zasnovala je porodicu s kojom i danas živi u Rijeci. Majka je muškog djeteta. Aktivna je u društveno-političkim organizacijama.

U članstvo KPJ primljena je decembra 1942. godine.

Za zasluge u ratu odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II reda, Ordenom zasluga za narod III reda i Ordenom rada sa zlatnim vijencem.

Dragica (Ise) Ninković-Vorkapić

Rođena je 1920. u selu Trnavac, Korenica, Hrvatska. Potječe iz mnogočlane seljačke porodice Ise i Marije, u kojoj je bilo devetero djece. Osnovnu je školu završila u rodnom selu, a zatim je do početka rata pomagala ocu u obrađivanju zemlje i uzgoju stoke.

Nakon okupacije zemlje u njenoj su se kući okupljali komunisti i napredni ljudi iz sela i okolice radi dogovora za dizanje ustanka. Dragica se već tada upoznala s linijom i pripremama KPJ za predstojeću borbu. Čim je ustanak planuo, sva se njena brojna porodica uključila u NOP. Dragica je već u tim prvim ustaničkim danima bila jedna od najaktivnijih omladinki u selu. Ustanicima predaje uniformu, koju je sačuvala nakon povratka oca i strica iz bivše jugoslavenske vojske.

Zbog njene privrženosti i posebne aktivnosti primljena je novembra 1941. u članstvo SKOJ-a. Odmah zatim formiran je prvi NOO u selu u koji

je izabrana za člana. Kao odbornik umjela je mobilizirati mase — omladinu pa i starije, na razne zadatke.

Taj način djelovanja nije mogao do kraja zadovoljiti njene mogućnosti i htijenja, zato je u augustu 1942. godine, s još dvije djevojke, stupila u Prvu žensku omladinsku četu koja je formirana u njenom rodnom mjestu. Ulaskom čete u sastav 2. udarne brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. U toj jedinici kao borac bila je sudionik svih akcija na borbenom putu 2. ličke udarne brigade na Kordunu, Baniji i Lici. Jedno vrijeme bila je i puškomitraljezac, a žena koje su nosile puškomitraljez bilo je malo u našoj NOV.

U četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi ranjena je pa je s kolonom ranjenika otpremljena u Bosnu. Na putu za Centralnu bolnicu preboljela je i pjevavi tifus. Iz centralne Bosne pod vrlo teškim uslovima vratila se kući u Liku gdje je produžila da se liječi. Kada je ozdravila, vratila se u svoju jedinicu s kojom je učestvovala u borbama u sjevernoj Dalmaciji, Lici, a zatim u Bosni.

Posebno se istakla u teškim borbama za vrijeme njemačkog desanta na Drvar. Tu je izvela pravi podvig preuzevši puškomitraljez iz ruku poginulog druga, koji je pokošen rafalom u njenoj neposrednoj blizini. Za taj je podvig odlikovana i pohvaljena pred strojem.

Sudionik je daljnjeg borbenog puta 6. proleterske divizije od Bosne preko Crne Gore do Srbije.

U to je vrijeme prekomadovana u Medicinski bataljon 6. proleterske divizije gdje je vršila dužnost delegata, a zatim komesara sanitetske čete. Na toj je dužnosti ostala do oktobra 1945. kad je demobilizirana u činu zastavnika.

Radost pobjede bila joj je pomućena vijestima o tragediji porodice. U zadnjem prodoru ustaša u selo, marta 1945. godine, poginulo je četrnaestoro članova njene obitelji. Ostali su na životu samo jedan brat i jedna sestra.

Od oslobođenja živi u Beogradu. Majka je dvoje djece. Zasnovala je radni odnos i kao poštanski službenik penzionisana 1960.

Učestvovala je u omladinskoj radnoj akciji na izgradnji Auto-puta bratstvo jedinstvo 1948. kad je teško stradala pri vršenju dužnosti i ostala radni invalid.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za ratne zasluge odlikovana je: tri puta Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II i III reda, Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem i Medaljom rada.

Ljubica (Save) Njegovan -Klent

Rođena je 1924. u selu Počitelj, Gospić, Hrvatska, kao prvo od petero djece siromašne seljačke porodice Save i Milice. Još kao dijete odlazi kod ujaka

Dragica Ninković Vorkapić

Ljubica Njegovan Kleut

Danica Orlić

Bosiljka Petrović

u Čitluk gdje je završila osnovnu školu i ostala do odlaska u NOV.

Nakon izbijanja ustanka odmah se opredjeljuje za NOP i uključuje u omladinsku organizaciju Čitluka. Radila je na sakupljanju hrane, odjeće i obuće za borce, sakupljanju sanitetskog materijala za bolnice, prenošenju ranjenika, oružja i municije. Često je služila kao kurir u prenošenju pošte i vijesti. Kao veoma aktivna i savjesna omladinka primljena je u SKOJ novembra 1941.

U augustu 1942. dobrovoljno se javlja i odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu. Po završenoj vojno-političkoj obuci raspoređena je u bataljon »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade. Kasnije je prekomandovana u sanitet 1. ličke udarne brigade. Tu je početkom 1943. primljena u KPJ.

Kao borac s puškom u ruci prvo je vrijeme učestvovala u svim borbenim akcijama koje je njena jedinica vodila u Kordunu, Baniji i Lici. U sanitetu Prve brigade prošla je sav borbeni put i zamorni marš kroz Bosnu, Crnu Goru, Sandžak i Srbiju, stalno se brinući za ranjenike.

Nakon formiranja Medicinskog bataljona 6. proleterske divizije prelazi za bolničarku u taj bataljon i tu ostaje do završetka rata.

Nakon oslobođenja upućena je u sanitet Gardijske brigade, a krajem 1945. u Sanitetsku oficirsku školu JNA u Beogradu. Tu je ostala do kraja 1947. kada je na vlastiti zahtjev, zbog udaje de-

mobilizirana. Majka je dvoje djece. Rezervni je stariji vodnik.

Danas s porodicom živi u Beogradu. Aktivna je u društveno-političkim organizacijama na terenu gdje stanuje. Za zasluge u ratu odlikovana je: Medaljom za hrabrost, a za aktivnost u društveno-političkom radu — Ordenom za narod sa srebrnom zvijezdom.

Danica (Vaje) Orlić

Rođena je 1924. u selu Kalebovac, Korenica, Hrvatska. U porodici Vaje i Perke bilo je jedanaestero djece, a živjeli su baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom. Danica od početka rata živi poput drugih djevojaka, ali zbog blizine grada u njezinu se ponašanju osjeća spoj gradskih i seoskih elemenata življenja. Osnovnu školu završila je u Korenici.

Nakon dizanja ustanka angažira se u omladinskoj organizaciji, sakuplja hranu, odjeću, prenosi vijesti i sanitetski materijal iz Korenice na oslobođeni teritorij. U SKOJ je primljena u novembru 1941. Njezina je aktivnost posebno došla do izražaja prilikom blokade talijanskog garnizona u Korenici, u zimu 1941/1942. godinu, kad se, osim u opskrbi, isticala i u izvlačenju i prenošenju ranjenika u bolnicu.

Nakon oslobođenja Korenice, u proljeće 1942. godine, po zadatku SKOJ-a odlazi za kuharicu u Kotarski NOO Korenica.

Međutim, uporno je željela da se dokaže kao borac s puškom u ruci, pa uz odobrenje drugova iz Kotarskog NOO-a odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu augusta 1942. Poslije završene obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade.

Danica je bila primjeran borac i iskren drug, a nadasve dobar čovjek. Uporna je i precizna u izvršavanju zadataka. Učestvovala je u svim borbenim akcijama koje je vodila njena jedinica na Kordunu, Baniji, u Lici i sjevernoj Dalmaciji. Uvijek je bila u prvim redovima dobrovoljaca u izvršenju borbenih zadataka.

Odlaskom 6. divizije u Bosnu u sastav 1. proletarskog korpusa sudjeluje u borbama u šestoj neprijateljskoj ofanzivi — i to na dužnosti političkog delegata voda. Ubrzo je upućena na oficirski kurs u Drvar gdje ju je zatekla sedma neprijateljska ofanziva. S ostalim kursistima sudjelovala je u obrani VŠ NOV i POJ s drugom Titom na čelu.

Tu je i poginula, tu su surovo okončani njeni ratni pohodi, razmišljanja o slobodi i sretnijem vremenu.

25. maja 1944. životni put hrabre Danice Orlić prekinut je u njenoj dvadesetoj godini.

Bosiljka (Mile) Petrović

Rođena je 1921. u selu Deringaj, Gračac, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj obitelji od oca Mile i majke Marije. U obitelji je bilo desetoro djece. Osnovnu školu završila je u rodnom selu i do rata živjela s roditeljima baveći se zemljoradnjom i poslovima u domaćinstvu.

Nakon okupacije zemlje, u ljeto 1941. godine, ustaše su iz njene bliže i daljnje familije ubili 21 osobu, a kuću i ostalu imovinu potpuno uništili.

Nakon dizanja ustanka odmah se opredijelila za NOP i uključila u omladinsku organizaciju u selu. Radila je na sakupljanju hrane, odjeće i obuće i različitog materijala potrebnog za prve partizanske jedinice. Veliki politički uticaj na nju izvršila je Bosiljka — Lola Kolundžić, s kojom je već u prvim danima ustanka u nekoliko navrata putovala u Dalmaciju radi nabave oružja i municije. U oktobru 1941. primljena je u SKOJ.

Početkom 1942. stupila je kao borac u 1. lički partizanski odred u kojem je ostala do odlaska u Prvu žensku omladinsku partizansku četu. Po završetku vojno-političke obuke raspoređena je u Prateću četu 2. ličke udarne brigade. Tu je primljena u KPJ novembra 1942.

Već u prvim borbenim akcijama svoje jedinice redovito se nalazila u prvim redovima dobrovoljaca — bombaša u izvršenju zadataka. Prilikom bor-

be u Dvoru na Uni, 27. novembra 1942. godine, istakla se izuzetnom hrabrošću. Tom je prilikom, mada ranjena, izvukla teški mitraljez s položaja. Zbog tog podviga pohvaljena je pred strojem, a o njenoj izuzetnoj hrabrosti pisala je i ratna štampa. Kao ranjenik liječila se u bolnici Krbavica, a tu je preboljela i trbušni tifus.

Nakon ozdravljenja, u proljeće 1943. godine, stupila je u bataljon »Bićo Kesić« 3. ličke udarne brigade, jer je njena brigada, kojoj je ranije pripadala, bila na borbenim zadacima u sjevernoj Dalmaciji.

Prilikom neprijateljskog desanta na Drvar, maja 1944. godine, Bosiljka je po drugi puta teško ranjena te je s grupom ranjenika prebačena na liječenje na Siciliju.

Kad je ozdravila, stupila je u 1. tenkovsku brigadu koja je formirana u Gravini — Italija. U toj je jedinici bila referent saniteta 3. bataljona do kraja 1946.

Početkom 1947. demobilizirana je u činu starijeg vodnika i zaposlila se u trgovini u Zagrebu. Po stjecanju potrebnih uvjeta penzionirana je 1963.

Ostala je aktivna u društveno-političkim organizacijama u sredini gdje stanuje.

Ratni je vojni invalid (40 posto).

Za zasluge u ratu odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Partizanskom zvijezdom s lentom.

Borka (Đure) Pilja- Hrnjak

Rođena je 1923. u selu Brotinja, Donji Lapac, Hrvatska. Potječe iz seljačke porodice Đure i Pere u kojoj je bilo jedanaestero djece. Nakon završetka osnovne škole živjela je s roditeljima i bavila se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Nakon dizanja ustanka odmah se opredijelila za NOP i uključila u rad omladinske organizacije. U prvim danima ustanka učestvovala je s partizanskom jedinicom u borbi na žandarmerijsku stanicu u selu Doljani. U to je vrijeme njena kuća služila za prihvatilište ranjenih partizana, a ona je bila zadužena za organizaciju ishrane. Osim toga, radila je na prikupljanju i dopremanju hrane u bolnicu. Također je učestvovala u radnim akcijama — na rušenju pruge i prekopavanju putova. Na osnovu takve aktivnosti primljena je u SKOJ koncem 1941.

U augustu 1942. stupila je u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, a nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarne bataljone 2. ličke brigade. Kao borac u tom bataljonu, učestvujući u svim njegovim borbenim akcijama na Kordunu, Baniji i Lici, ostala je do maja

1943. Tada je prekomandovana za kuharicu kursistima pri Štabu 2. ličke udarne brigade. U martu

1944. upućena je na sanitetski kurs za četne bolničarke, koji je održavan pri Štabu brigade. Nakon

toga raspoređena je na dužnost u brigadnu apoteku.

U oktobru 1944. primljena je u KPJ. Prošla je borbeni put i zamorni marš 6. proleTERSke divizije od Bosne do Srbije. Nakon oslobođenja Valjeva jedno je vrijeme bila četna bolničarka u bataljonu »Ognjen Priča«. Decembra 1944. po potrebi službe prekomandovana je na dužnost bolničarke u 3. bateriju Artiljerijske brigade, na kojoj je dužnosti i dočekala kraj rata. Nakon oslobođenja bila je bolničarka u Sanitetu 4. artiljerijske brigade iz koje je septembra 1945. demobilizirana u činu mlađeg vodnika.

Nakon oslobođenja zasnovala je porodicu. Majka je troje djece. U svim sredinama, u kojima je živjela poslije rata, bila je veoma aktivna u društveno-političkom životu.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom i Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem.

Milica Mica (Nikole) Počuča

Rođena je 1926. na Počučića Brdu kraj Gospića, Hrvatska, kao peto od desetero djece u radničkoj porodici Nikole i Savke. U Gospiću je pohađala školu i provela djetinjstvo i ranu mladost. Rat i

okupacija prekinuli su njeno školovanje i maštanje o budućem životu.

Stvaranjem tzv. Nezavisne Države Hrvatske petnaestogodišnja Mica doživljava strašnu obiteljsku tragediju. Trećeg augusta 1941. ustaše joj usred kuće, pred cijelom porodicom, ubijaju oca. Nju s ostalim članovima obitelji odvođe u zbirni logor u selo Čitluk. Svakodnevno su ih ispitivali, tukli, mučili i tjerali da na poljani kopaju grobove. Uvečer su ih odvodili da gledaju klanje ljudi, žena i djece iz njihovih porodica i iz susjedstva. Njena mnogobrojna bliža i daljnja rodbina poklana je u tom genocidu. Nakon osam dana pustili su je na osnovu proglasa koji su talijanske okupatorske vlasti izdale »o zaštiti Srba«. Kući se nije mogla vratiti jer je sve bilo spaljeno i opljačkano. Otišla je u selo Ostrvicu gdje je ustanak već bio u toku.

Ogorčena zbog svega što je vidjela i proživjela uključila se u NOP. Izvršavala je mnoge, nimalo lake zadatke. Izlažući se velikoj opasnosti, češće je bila vodič partizanskim jedinicama od Ostrvice preko pruge do Divosela. Dokazavši se na takvim zadacima primljena je u skojevsku organizaciju oktobra 1941.

Aprila 1942. stupa u jurišni vod bataljona »Pe-kiša Vuksan«. Tu ostaje do augusta 1942. kada odlazi u Trnavac u Prvu žensku omladinsku partizansku čet. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u 2. čet. bataljona »Ognjen

Priča«. U trećoj borbenoj akciji ranjena je 30. oktobra 1942. na Čatrnji kraj Plitvica i otpremljena na bolničko liječenje.

Kada je ozdravila, vratila se u svoju jedinicu i nastavila da se bori do 29. aprila 1943. Tada je ponovo ranjena prilikom prvog napada na Gospić te je upućena na liječenje u selo Frkašić. Nakon liječenja i oporavka opet se vraća u svoj bataljon s kojim prolazi zamorni put od Like do Bosne i teške borbe u šestoj neprijateljskoj ofanzivi.

Prilikom desanta na Drvar, 25. maja 1944. godine, po treći je put teško ranjena i s grupom ranjenika prebačena na liječenje u južnu Italiju, u Bari. Tu je preboljela i pjegavi tifus, od čega je liječena u Gravini — Italija.

Nakon oslobođenja zemlje vraća se iz Italije. Jedno je vrijeme radila u štabu 2. armije u Zagrebu kao vojni službenik. Kako joj se zdravstveno stanje pogoršalo, jer je u međuvremenu morala izdržati i operaciju krivo srasle ruke, otpremljena je transportom ranjenika u Gajdobru kod Novog Sada. Nakon prizdravljenja raspoređena je na rad u Štab 3. armije u Novom Sadu, odakle je u novembru 1945. demobilizirana.

Zbog čestog ranjavanja i mijenjanja jedinica, u KPJ primljena je tek augusta 1945. u armijskoj organizaciji u Zagrebu.

Ratni je vojni invalid (60 posto).

Nakon demobilizacije nastavila je školovanje pa je završila srednju ekonomsku školu. Osim

ratnih rana i trauma koje je preživljavala za vrijeme rata, oboljela je i od plućne astme. Kako joj se stanje pogoršalo, na preporuku liječnika napustila je Novi Sad i otišla u Rovinj gdje i danas živi.

Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva.

Milka (Nikole) Pokrajac-Zorić

Rođena je 1924. u selu Bruvno, Gračac, Hrvatska, kao treće od sedmero djece u seljačkoj porodici Nikole i Sa je. Nakon završetka osnovne škole ostala je u krugu obitelji baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Nakon dizanja ustanka odmah se opredjeljuje za NOP. Aktivno je izvršavala različite zadatke omladinske organizacije u selu Bruvnu, pa je već decembra 1941. godine primljena u SKOJ, a krajem 1942. u KPJ.

U augustu 1942. odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selu Trnavac gdje je završila vojno-političku obuku. Ulaskom te čete u sastav 2. ličke brigade raspoređena je u bataljon »Stojan Matić«. Sa svojom jedinicom učestvuje u svim borbenim akcijama na Kordunu, Baniji i Lici. U toku četvrte neprijateljske ofenzive ra-

njena je na Ljubovu, januara 1943. godine, te je s kolonom teških ranjenika prebačena u Centralnu bolnicu pri Vrhovnom štabu. S Centralnom bolnicom prešla je kalvariju u ofenzivi na Neretvi.

Kada je prizdravila, priključila se 7. banijskoj brigadi s kojom je učestvovala u petoj neprijateljskoj ofenzivi na Sutjesci. Tu je ponovno ranjena te je nakon sedme ofanzive upućena na liječenje u bolnicu u Petrovu goru.

Po izlasku iz te bolnice kratko je vrijeme bila borac u Ličkom odredu, a zatim u 35. diviziji. U toj je diviziji vršila dužnost političkog delegata voda, pomoćnika komesara čete, komesara čete i pomoćnika komesara bataljona. S tom je jedinicom učestvovala u oslobađanju Like, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Istre.

Nakon oslobođenja zemlje raspoređena je u OZN-u JRM gdje je obavljala dosta odgovorne dužnosti. Demobilizirana je 1946. u činu poručnika. Udala se i majka je jednog djeteta.

Nakon demobilizacije uključila se u rad društveno-političkih organizacija. Radila je u raznim rukovodstvima — od sekretara osnovne organizacije do člana Kotarskog komiteta Saveza komunisti. Ratni je vojni invalid (60 posto).

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«. Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva i Partizanskom zvijezdom III reda.

Borka Pilja Hrnjak

Milka Pokrajac Zorić

Milica Počuča

Dušanka Popović

Dusanka (Mile) Popović

Rođena je 1925. u selu Ploča, Gračac, Hrvatska, kao četvrto od sedmero djece u seljačkoj porodici Mile i Jage, rođene Kuprešanin. Do početka rata živjela je u krugu obitelji i bavila se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Nakon dizanja ustanka opredjeljuje se za NOP i uključuje u rad omladinske organizacije u svom selu. Učestvovala je u sabirnim, radnim i drugim akcijama. U ljeto 1942. sudjeluje s partizanskom jedinicom u rušenju željezničke pruge te likvidiranju žandarmerijske stanice na teritoriju Lovinca. Dokazavši se na tim i takvim zadacima, primljena je u SKOJ septembra 1941.

U augustu 1941. odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, a nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u Prvu čet bataljona »Ognjen Priča« 2. ličke udarne brigade.

Sa svojom jedinicom učestvovala je u borbenim akcijama na Kordunu potvrđujući se kao hrabra djevojka. Prilikom borbe na Ličkom Petrovom Selu, početkom novembra 1942. godine, lakše je ranjena pa je liječena ambulantno. Početkom 1943. primljena je u KPJ.

Polovinom te godine prešla je na rad u sanitet 6. divizije, a početkom 1944. upućena je u sanitet 1. proleterskog korpusa gdje je bila rukovodilac medicinskog osoblja i sekretar skojevske organizacije. Uskoro je ranjena pa je u maju 1944. s

grupom ranjenika prebačena na liječenje u Italiju. Iz Italije se vraća početkom 1945. u Vojnu bolnicu u Beograd na dužnost zamjenika, a zatim komesara bataljona.

Jula 1946. demobilizirana je u činU kapetana. Po izlasku iz Armije zaposlila se u Savezu ratnih vojnih invalida Srbije, a od 1959. radi u Centralnom odboru SUBNOR-a Jugoslavije. Uz svoje radne i druge obaveze završila je Višu školu za socijalne radnike. Penzionirana je 1982. s dužnosti saradnika u Komisiji za molbe i žalbe pri Centralnom odboru SUBNOR-a.

Nakon oslobođenja neprekidno je bila aktivna u društveno-političkim organizacijama — od mjesnih do gradskih foruma. Ratni je vojni invalid (70 posto). Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«. Odlikovana je s više ratnih i poslijeratnih odlikovanja.

Soka (Koje) Prica

Rođena je 1921. u malom ličkom selu Vrpile, Korenica, Hrvatska, u šestočlanoj siromašnoj seljačkoj porodici Koje i Anđe. Zbog teških socijalnih prilika već u ranoj mladosti primorana je privređivati — i to svaki dan više.

Ratni je vihor i ustaški teror, koji je uslijedio nakon okupacije zemlje, raspršio njene snove o

porodičnom životu i zamijenio ih borbom za održanje.

Nebrojeno je puta kći solunskog dobrovoljca slušala priče sa starih bojišta, ne pomišljajući da u ovom novom boju neće biti pošteđena ni malodobna djeca i starci. Zamijenivši oca i brata, koji su se krili u šumi da bi izbjegli sudbinu onih koji su završili u Jadovnom, bezvoljno je radila i najteže seljačke poslove koji su do tada bili predodređeni za jače. Iako se u tim momentima suočavala s mnogim opasnostima, postepeno se privikavala na nastalu tešku situaciju.

Nakon dizanja ustanka bojažljivost ustupa mjesto borbenosti pa poziv KPJ u borbu za Soku znači veliku satisfakciju. Brzo pristupa ustanku i odmah se uključuje u sve pore NOP-a u selu. U ljeto 1941. primljena je u skojevsku organizaciju. Također su svi punoljetni članovi njene obitelji pristupili NOP-u. Otac Kojo, iako u poznim godinama, angažiran je u NOP-u od ustanka; cijelo vrijeme rata bio je član NOO-a u selu. Brat Grujo borio se u operativnoj jedinici od 1942. godine, a od posljedica rata umro je 1951.

Sokina istinska želja bila je da se bori s puškom u ruci. To joj se ostvarilo godinu dana kasnije kada je stupila dobrovoljno, augusta 1942. godine, u Prvu žensku omladinsku partizansku čet. Ulaškom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«.

I danas se sjećaju njeni suborci dana kad je

došla u Treću četu tog bataljona. Tiha i bjeloputa kakva je bila nije odmah osvojila simpatije onih nepovjerljivih: »Đavola će ova ratovati. Mirna je kao jagnje. Nije ta u stanju ni pile zaklati,« prokomentirao je komandir zvani »Čapajev«. (Savo Sarač, »Jedna iz plejade hrabrih«, Zbornik Korenica — Udbina, str. 537).

Ali snagom duha i volje ta je djevojka brzo uklonila sve sumnje svojih suboraca.

Htijući se dokazati prvi puta se javlja u bombašku grupu prilikom napada na neprijateljsko uporište u Tušiloviću. Vođa bombaša sa sumnjom je primio novog dobrovoljca, ali se uzdržao od primjedbi. Izvan svakog očekivanja Soka je pokazala svu smjelost u izvršenju bombaškog zadatka, djelujući tako pozitivno na borbeni polet boraca. Dva dana kasnije, 26. oktobra 1942. godine, zbog tog je podviga pohvaljena Naredbom Štaba 2. udarne brigade.

U bataljonu »Mićo Radaković« ratovala je više od šest mjeseci učestvujući u borbama: na Poloju, u Tušiloviću, Rakovici, Vagancu, Ličkom Petrovom Selu, Lađevcu, Slunju, Dvoru na Uni, Lovincu, Gračacu, Babinu Potoku i drugdje, redovito među prvim komunistima — dobrovoljcima u zauzimanju neprijateljskih uporišta. Nevjerojatnu izdržljivost u borbama i zamornim marševima pokazala je u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi. Prilikom juriša na Šijanov klanac javila se u bombašku grupu iako je bila ozbiljno bolesna i pod

poštedom. Sva nastojanja njenih drugova i druga-rica bila su uzaludna, nisu je mogla odvratiti od želje da se bori.

Takva je bila: nenametljiva, skromna i mirna, a u stvari izrazito čvrsta ličnost. Bila je izrazita plavuša, višeg rasta, nježnog profila.

Sjećanje njene ratne drugarice Maše Seršić-Narančić najbolje će ilustrirati Soku kao svestranu ličnost: »Kada je riječ o Soki Priča, valja još nešto nadodati. Pored svoje više puta pokazane hrabrosti, discipline i drugarstva, u četi je bila poznata i po izradi slapa za borce. Činila je to u časovima predaha, a to tako znalački i lijepo da bi joj mogli pozavidjeti mnogi današnji tvorci takvih suvenira u stilu narodnih vezova«.

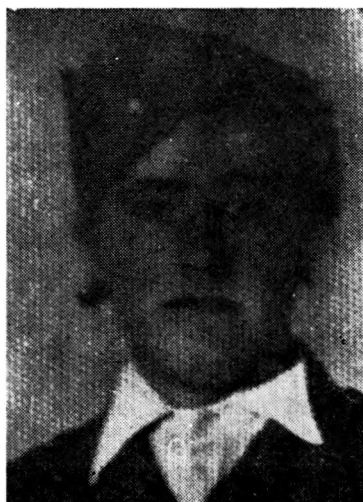
A onda je došla noć 20. aprila 1943. i njena posljednja borba. I tu je njena odlučnost došla do izražaja što je djelovalo i na grupu bombaša: »Znate li, drugovi, što smo obećali? Nema za nas nemoguće.«, rekla je svojim suborcima. Bila je u prvoj borbenoj liniji s bombom u ruci nedaleko žandarmerijske stanice iz koje je pružen vrlo jak otpor. Puzeći, privlačila se žici preko brisanog prostora koji su ustaše držale pod neprekidnom mitraljeskom vatrom. U času pokreta, kada je htjela baciti bombu, pokošena je mitraljeskim rafalom. Premda teško ranjena u glavu, junački je podnosila bolove. Ubrzo je umrla, bez jauka, na rukama svojih ratnih drugova.

Jeka Radaković

Dušanka Sladić Ivančević

Anđa Serdar

Danica Stojić Narančić

Jeka (Mile) Radaković

Jeka, od milja nazvana Jekica, rođena je 1924. u selu Bruvnu, Gračac, Hrvatska, u seljačkoj porodici.

U vremenu prije rata živjela je teško.

Živahna i neposredna, šali sklona, često se smijala i s veseljem obavljala kućne poslove, učestvovala u sjetvama i žetvama, izvršavajući svoj dio obaveza za egzistenciju mnogočlane porodice.

Od 1941. u Jekinoj porodici nižu se tragedije jedna za drugom. Otac Mile i brat Petar, koji su bili otišli na pečalbu u rudnik u Srbiju, pri povratku kući ginu u aprilskom ratu 1941. prilikom talijanskog bombardiranja vlaka kod Vrhovina. Ubrzo nakon toga, poslije uspostave ustaške vlasti, gine joj i majka Soka pa je bila prisiljena preuzeti brigu za mlađu braću i sestre.

Međutim, te su nedaće još više usmjerile njen put prema NOP-u. Uključuje se u rad omladinske organizacije u selu i radi na sakupljanju dobrovoljnih priloga za prve partizanske jedinice, prekopavanje putova, rušenju željezničkih pruga. Tako je radila cijele prve ratne godine te je koncem 1941. primljena u SKOJ.

25. augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku čet, a nakon vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade.

Od samog dolaska u brigadu Jekica doživljava naklonost svojih drugarica i drugova jer je spadala među hrabre i izdržljive borce. Jedno se vrijeme dokazala kao puškomitraljezac i bombaš, a kasnije je postavljena za četnu bolničarku. U svakoj borbi koju je vodila njena jedinica služila je za primjer ostalima. Naročito se istakla u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, zatim prilikom desanta na Drvar te u oslobođenju Valjeva i Beograda.

Sa zadivljujućom je odlučnošću prošla teški ratni put 6. proleterske divizije. Kao primjeran borac i bolničarka nekoliko je puta pohvaljena od Štaba brigade i divizije. Tako se u Naredbi Štaba 6. divizije, iz početka 1943. godine, navodi:

»U svim dosadašnjim borbama hrabrošću i požrtvovnošću kao i ljubavlju za ranjene drugove istakla se drugarica Jeka Radaković, bolničarka 1. bataljona 2. udarne brigade.«

Jekica je bila u igri i pjesmi, na maršu i u boju uvijek među prvima. No, slučaj je htio da život izgubi na samom kraju teškog puta.

Poginula je na dužnosti referenta saniteta bataljona »Stojan Matić«, u proboju sremskog fronta, na Ilincima aprila 1945. godine.

U osvit oslobođenja ugasio se njezin život.

Borka (Vaje) Rapajić

Rođena je 1922. u selu Jezerce kod Plitvica, Korenica, Hrvatska, kao osmo od petnaestero djece Vaje i Milice.

Osnovnu školu je završila u Prijeboju, a 1939. i domaćinski tečaj koji su vodili napredni učitelji na Plitvičkim jezerima. Te i sljedeće godine sudjeluje u raznim akcijama pri ogranku »Seljačkog kola«.

Nakon dolaska ustaša na vlast, u junu 1941. godine, s ostalim je narodom protjerana u Bosnu i s obitelji smještena u okolicu Drvara. Njena je aktivnost i tu došla do izražaja prilikom dizanja ustanka u Drvaru i okolini.

Početak septembra vraća se u Jezerce. Uključuje se u rad omladinske organizacije i prihvaća različite zadatke zbog čega je koncem 1941. primljena u SKOJ.

25. augusta 1942. ulazi u sastav Prve ženske omladinske čete u Trnavcu. Poslije završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljon (kasnije: »Staniša Opsenica«) 2. ličke udarne brigade.

Borka je bila prava lička djevojka, jedra, samoprijegorna, voljela je svoje Jezerce, Plitvice i Kapelu.

Bila je požrtvovan borac. Po povratku u Liku, krajem 1942. godine, postavljena je za četnu bolničarku. Isticala se u svim akcijama svoje jedini-

ce, a naročito u Rakovici, Ličkom Petrovom Selu, Gračacu, zatim u borbama u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi i u sjevernoj Dalmaciji. Mnogi se sjećaju njene izdržljivosti i plemenitosti prema ranjenicima u šestoj neprijateljskoj ofanzivi te na borbenom putu u zamornom maršu 6. proleterske divizije od Bosne do Srbije.

Dolaskom u Srbiju prima dužnost referenta saniteta svoga bataljona u činu vodnika. Tu je dužnost vršila časno sve do 26. oktobra 1944. Tad je u prvom naletu na sremski front poginula kod Velikih Radinaca, nedaleko Sremske Mitrovice. S fronta su je izvukla braća Dušan i Nikola, a kasnije, tokom 1946. godine, posmrtni su joj ostaci preneseni na gradsko groblje u Rumu. Tu joj je podignut spomenik.

Sahranili su je i ožalili svi koji su je poznavali kao čilu djevojku i vrsnog borca.

Anđa (Miće) Serdar

Rođena je 1924. u Širokoj Kuli, Gospić.

»Na Tušiloviću je druga bitka u kojoj učestvuju naše partizanke. Hrabro jurišaju s partizanima na utvrđene bunkere. U jurišu na bunkere među prvima je bila Serdar Anđa« (»Žena u borbi«, broj 9, decembar 1942.)

Prvi put smo se srele kad je došla u Prvu žen-

sku omladinsku partizansku četu 25. augusta 1942. Bila je nižeg rasta, blaga, povučena. Imala je plave oči u kojima se ogledala tuga zbog gubitka oca. Otac Mićo Serdar bio je predratni komunist i on je na Anđu i ostale članove porodice prenosio napredne ideje. Međutim, nedugo nakon okupacije zemlje živ je bačen u bezdan Jadovna na Velebitu. Iako joj je bilo teško, to Anđu nije obeshrabrilo pa se ubrzo uključila u rad NOP-a. Učinila je to ne u rodnom selu Širokoj Kuli, već na Ljubovu, budući da je zbog teških socijalnih prilika porodice bila prisiljena raditi kod Opse-nice. S puno elana aktivira se u sakupljanju hrane, odjeće i obuće za borce, prekopavanju puteva te podizanju i sklanjanju ljetine ispred neprijatelja. Krajem 1941. primljena je u SKOJ.

Ubrzo nakon toga upoznale smo se u našoj četi, slušala sam je kako priča. Ugodnog glasa, staložena, pričala je na jednostavan način i o najtežim trenucima života. Govorila je o ocu, s tugom i sjetom, ali i buntovno o slobodi, o novim danima. Među ostalim rekla mi je da je rođena 1924. u Širokoj Kuli, zaseoku Podovi. Još smo dugo pričale — neposredno i bilo mi je jasno da se radi o smirenoj, ali odvažnoj djevojci kojoj je jasan cilj kome teži.

Ulaskom čete u sastav 2. ličke brigade raspoređena je u Udarni bataljon.

Opravdala je sva očekivanja. Već se u prvoj borbi na Poloju i drugoj na Tušiloviću pokazala ne-

ustrašivom. To se uostalom navodi u početnom citatu iz »Žena u borbi«, a nekoliko je puta pohvaljena i pred strojem. Anđa dugo sudjeluje kao borac i pomoćnik puškomitraljesca pa je tako u borbi na Gračacu, kad je neprijatelj stvarao obruč sa svih strana, uzela puškomitraljez iz ruku poginulog druga — i otvorila vatru.

U prvim redovima, s puno volje i odlučnosti, izdržala je sve teškoće borbenog puta 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«.

Krajem 1944. godine postavljena je na dužnost referenta saniteta bataljona za vezu pri 6. diviziji.

U proboju sremskog fronta, aprila 1945. godine, kod Batrovaca nailazi na minu koja je raznosi. Tako je okončan život te toliko hrabre i plemenite djevojke.

Dušanka (Miće) Sladić-Ivančević

Rođena 1925. u zaseoku Sječivica, selo Turjanski, Otočac, Hrvatska, od oca Miće i majke Božice koji su jedno vrijeme zbog ostavštine živjeli nevjenčani pa je prvo dvoje djece nosilo majčino prezime. Stoga je Dušanka imala oba prezimena.

Prije rata živjela je kao i mnoge druge ličke djevojke, a kada je otpočeo rat, aktivno se uključila na strani NOP-a te je u jesen 1941. primljena u skojevsku organizaciju.

U augustu 1942. godine — uz blagoslov majke koja izjavljuje: »Moja je Dušanka dobra i znam da će se časno ponijeti, danas nije sigurno nigdje« — odlazi u Prvu žensku omladinsku četu, a zatim u bataljon »Stojan Matić« 2. ličke udarne brigade.

Kada je stigla u bataljon, mnogo se govorilo o njenoj ljepoti, pažnji i pristupačnosti. Iz svih pojedinačnih zapažanja drugarica i drugova može se zaključiti da je iz nje zračio savršen sklad. Bila je blaga, uvijek prirodna i druželjeubiva pa nije čudno da se — u to vrijeme krvoprolića i svakodnevnih mučnih slika — o njoj toliko pričalo jer je bila nešto posve suprotno tadašnjim teškim zbivanjima.

Rado se i često smijala kako bi skrenula misli s ratnih zbivanja, a lijepo je i pjevala. Rijetko sama, odmah bi se pridružili i ostali. Tako je Dušanka za sve borce njenog bataljona značila tračak svjetla i nade na čemernim i kaljužnim putovima kojima se jedinica kretala. A i u borbi je bila svjesna, upečatljiva i snalažljiva. Uvijek je stigla biti tamo gdje je najpotrebnija, previti ranjenog druga.

Februara 1943. u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, u vihoru straha i smrti koji je bjesnio kroz Liku i nosio sve na što je naišao, u tom je vihoru na Vrpilama kod Korenice nestala i Dušanka. Ni grob joj se ne zna.

Kada je glas o pogibiji stigao do njene majke,

koja je u to vrijeme bila u zbjegu pred fašizmom, zapitala je: »Da li će netko zapamtiti Dušankin grob i da li će doživjeti slobodu onaj tko ga zapamti?«

Danica (Marka) Stojić-Narančić

Rođena je 1923. u selu Jošan kod Udbine, općina Korenica, Hrvatska, kao najstarije od četvero djece iz seljačke porodice Marka i Smiljane. Osnovnu školu završila je u rodnom selu, ali zbog obaveza u domaćinstvu, koje su na njena leđa pale već u ranom djetinjstvu, upisala se četiri godine kasnije.

Presudne 1941. Danica se zatekla u rodnom selu Jošanu, kod Udbine, u kojoj je nakon proglašenja tzv. NDH uspostavljeno ustaško poglavarstvo. U tom periodu punom straha, nesigurnosti i neizvjesnosti, kada je ustaški teror poprimio neopisive razmjere, suočavala se s mnogo teškoća i opasnosti.

Vijest o pozivu KPJ na ustanak vratila joj je nadu i samopouzdanje. Njen rad za NOP datira od prvih dana ustanka, kada se uključuje u omladinsku organizaciju i upoznaje s ciljevima NOB-a. Sudjelovala je u sakupljanju hrane, obuće i odjeće, u kopanju rovova, u izradi odjevnih predmeta za prve ustaničke čete i vodove.

Gornji Jošan, a naročito zaselak Stojića, nalazio se od ustanka nadalje na ratnom poprištu. Sigurnost naroda bila je ugrožena, zbog čestih ispada iz neprijateljskog uporišta i neposredne prisutnosti ustaškog mitraljeskog gnijezda u plantaži ispod prvih kuća. Danica je često po direktivi SKOJ-a izvršavala zadatke koji nisu bili laki ni bezopasni. Ona je s dvije omladinke preuzela svu brigu za smještaj, ishranu i pranje rublja boraca partizanskih vodova koji su obezbjeđivali selo prema neprijateljskom uporištu. Po sjećanju mnogih Danica je bila djevojka izuzetne odvažnosti. Koliko bi puta na čistini usred dana, uz pratnju ustaških plotuna, nosila hranu i vodu našoj posadi teškog mitraljeza na brdo Stražbenicu!

Zbog svoje izuzetne aktivnosti i neustrašivosti primljena je u SKOJ početkom 1942.

Prilikom prvog napada na Udbinu juna 1942. bila je vodič partizanskoj jedinici, koja je napadala na Gradinu, a u drugom napadu 21. 8. 1942. i sama je učestvovala kao borac.

Nakon nekoliko dana stupila je u Prvu žensku omladinsku četu koja je 25. augusta formirana u selu Trnavcu. Ulaskom te čete u sastav 2. udarne brigade raspoređena je u bataljon »Ognjen Priča«. Ognjenovci se i danas sjećaju Daničinih podviga u borbi na Poloju, 17. oktobra 1942. godine, kad je hvatala talijanske konjanike u trku. Sa svojim bataljonom učestvovala je u svim borbenim akcijama u Kordunu, Baniji i Lici pokazujući hra-

brost i staloženost. Posebno se istakla polovinom januara 1943. u napadu naših jedinica na četničko-talijanske snage u Gračacu.

Koncem januara 1943. godine, u četvrtoj neprijateljskoj ofanzi na položaju na Ljubovu, oboljela je od pjegavog tifusa i otpremljena na liječenje. Kad se aprila 1943. vratila u svoju jedinicu, primljena je u KPJ i postavljena za rukovodioca SKOJ-a u bataljonu »Ognjen Priča«.

Njena hrabrost i izdržljivost dolaze do izražaja i u borbama s Talijanima i četnicima u sjevernoj Dalmaciji gdje je 2. brigada upućena po zadatku u ljeto 1943.

Koristeći svaki slobodan momenat, nesebično se angažira u radu sa skojevcima i drugom omladinom kojoj je pri izvršenju svakog borbenog zadatka služila primjerom. Polovinom juna 1943. ranjena je u sjevernoj Dalmaciji kod Kistanja i otpremljena u Liku na bolničko liječenje.

Neposredno pred polazak 6. divizije u Bosnu u sastav 1. proleterskog korpusa vraća se u svoj bataljon i dalje vršeći dužnost sekretara bataljonskog biroa SKOJ-a. Početkom 1944. godine, zbog posljedica ranjavanja i opekline, ponovo je otpremljena u bolnicu u Bosanski Petrovac, zatim u Dobroselo pa Otočac. Kako više nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici, upućena je u Kotarski komitet KP Udbina gdje je aktivno radila do kraja rata.

Nakon oslobođenja upućena je na rad u Zagreb,

u kadrovsku službu Ministarstva trgovine i opskrbe. Kako joj je muž 1949. službeno premješten u Osijek, zapošljava se u Povjereništvu trgovine i opskrbe Oblasnog narodnog odbora. U Zagreb se vraća 1962. i radi kao administrativno lice na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu te nakon sticanja potrebnih uvjeta odlazi 1973. u penziju.

Kroz cijelo poslijeratno razdoblje nastavila je s društveno-političkom aktivnošću u sredinama u kojima je boravila. Danas s porodicom živi u Zagrebu te je na terenu svoje mjesne zajednice ostala i dalje aktivna u društveno-političkom životu. Zbog posljedica ranjavanja ratni je vojni invalid (30 posto).

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II reda i Ordenom bratstva i jedinstva.

Ljuba (Maksima) Šainović

Rođena je 1921. u Svračkovom Selu, Udbina, Hrvatska, od oca Maksima i majke Pere.

Primljena je u SKOJ decembra 1941. nakon što je sudjelovala u izvršavanju raznih zadataka za NOP preko omladinske organizacije. Ljuba je bila posebno zainteresirana za politička kretanja i vrlo aktivna. Tako je u jesen 1941. prilikom napada na Podlapaču prihvaćala i njegovala ranjenike. Učestvovala je u drugom napadu na Udbinu.

Nakon dolaska u četu, 25. augusta 1942. godine,

i završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljon 2. ličke brigade.

Od prvog je dana bila istaknuti borac, a zatim se i politički razvijala i postala politički delegat voda. Osim na Poloju, Tušiloviću i drugim bitkama, Ljuba je naročito zapažena u borbi na Slunju gdje je pokazala veliku hrabrost kad je s grupom boraca uskočila u žandarmerijsku postaju. Za taj je podvig pohvaljena, kao politički delegat voda, pred strojem bataljona. Ta pohvala upućena Ljubi Šainović nije bila jedina koju je dobila. Više je puta pohvaljivana zbog izvanredne hrabrosti. Zbog toga je već u novembru mjesecu primljena u KPJ. Imala je još jednu sposobnost, vrlo značajnu. Cesto bi pisala zanimljive članke za džepne novine i na druge se načine isticala u kulturno-prosvjetnom radu.

Kao rukovodilac uvijek je bila na visini zadataka. Njen se nježni glas čuo u svim prilikama, bodrila je svoje borce u teškim časovima.

Junački je izdržala tri ratne godine. Poginula je jula 1944. kao pomoćnik komesara čete, na položaju Korićani između Glamoča i Livna.

Njen ratni drug Milan Balać, komandir 2. čete Udarnog bataljona, piše: »Pored ostalih njenih saboraca ja sam živi svjedok mjesta i vremena pogibije drugarice Šainović Ljube. Drugom polovinom mjeseca jula 1944. godine 2. brigada na svom polaznom maršu za Srbiju vodila je žestoke borbe s njemačkim i ustaškim jedinicama na položaju

Livno — Korićani i uspješno sprečavala neprijatelja na Glamoču, nanijevši mu osjetne gubitke. Na položaju šume Korićani 2. četa Udarnog bataljona uspješno je odbijala napade — i u toj borbi hrabro je poginula drugarica Ljuba.«

Sara (Mile) Šijan-Spoja

Rođena je 1921. u selu Debelo Brdo, Bunić, Korenica, Hrvatska, kao treće od petero djece u seljačkoj porodici Mile i Božice. Osnovnu školu završila je u rodnom mjestu. Nakon toga ostala je u selu baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Poslije dizanja ustanka odmah se uključila u NOP angažirajući se u omladinskoj organizaciji u selu. Učestvovala je na organiziranju omladinskih skupova, u sabirnim akcijama. Prenosila je iz okupirane Korenice različiti materijal, poštu i poruke. Od početka 1942. aktivira se u SMG na radnim i drugim akcijama. Tada je primljena u SKOJ.

U augustu 1942. odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku čet u Trnavac gdje završava i vojno-političku obuku. Ulaskom Ženske čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u 2. čet u bataljona »Mićo Radaković«. Sa svojom jedinicom učestvovala je u svim borbenim akcijama na Kordunu i Baniji. Nakon povratka 2. bri-

Sara Šijan Spoja

Zorka Škorić Mitrović

Danica Tepavac

Milja Ugarak Balać

gade u Liku sudjeluje u borbi na Lovincu i Gračacu. U četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, na položaju u Končarevom Kraju, oboljela je od upale pluća i otpremljena na liječenje u bolnicu u Vrelo kod Korenice. Kako je bolnica evakuirana, liječenje i oporavak nastavila je u selu Krbavici u zaseoku Baljkuši.

Kada je ozdravila, u proljeće 1943. godine, priključila se Artiljerijskom divizionu 8. kordunaške divizije jer nije mogla sustići svoju jedinicu, koja je tada bila na borbenom zadatku u sjevernoj Dalmaciji. Krajem 1944. prekomandovana je u KNOJ u kome je ostala do septembra 1945. kada je demobilizirana.

U članstvo KPJ primljena je juna 1945.

Nakon demobilizacije zasnovala je porodicu s kojom živi u Beogradu. Majka je dvoje djece.

Aktivna je u društveno-političkim organizacijama na terenu gdje stanuje.

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III reda.

Zorka (Mile) Škorić-Mitrović

Rođena je 1923. u selu Donji Frkašić, Korenica, Hrvatska, u siromašnoj seljačkoj porodici Mile i Boje u kojoj je bilo troje djece. Zbog teške ekonomske situacije otac je morao otići na rad u

Francusku, jer nije mogao na malo oskudne zemlje izdržavati šestero članova obitelji. Osnovnu školu završila je u rodnom mjestu, a kako nije imala mogućnosti za daljnje školovanje, ostala je u krugu obitelji pomažući u zemljoradnji i domaćinstvu.

Nakon dizanja ustanka uključuje se u omladinsku organizaciju koja je bila bezrezervna podrška masovnom pokretu u selu. Tako se i Zorka aktivira na sakupljanju hrane, obuču i raznog drugog materijala za prve partizanske jedinice. U decembru 1941. primljena je u SKOJ te ju je skojevska organizacija zadužila za rad među ženama. Naročito se isticala u organiziranju žena i omladine na sakupljanju hrane i raznog materijala za bolnice u Frkašiću i Bijelim potocima.

Na tim i sličnim zadacima radila je do augusta 1942. kada odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selo Trnavac. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u 2. četu Udarnog bataljona. U sastavu tog bataljona učestvovala je u prvim borbenim redovima na borbenom putu 2. ličke udarne brigade u Kordunu i Baniji. Novembra 1942. primljena je u KPJ. Nakon povratka 2. brigade za Liku učestvuje u borbama u Lovincu i okolici, zatim u teškom borbenom okršaju s četnicima i Talijanima na Gračacu. Nakon toga završila je kurs za političke delegate pri Štabu 6. divizije te je po završenom kursu postavljena za delegata svoga voda.

Juna mjeseca 1943. razboljela se od pjegavog tifusa pa je otpremljena na liječenje u bolnicu u Krbavici. Nakon bolničkog liječenja i oporavka kod kuće Kotarski komitet Korenica rasporedio ju je na teren za političkog radnika. Birana je za člana Općinskog NOO-a i Općinskog komiteta KP Bjelopolje. Na tim je zadacima radila sve do oslobođenja zemlje.

Nakon toga radila je u Kotarskom NOO-u u Titovoj Korenici u odjeljenju unutrašnjih poslova. U oktobru 1945. kolonizirana je s porodicom u Zemun. Tu se odmah društveno-politički aktivirala. Bila je sekretar Mjesne partijske organizacije, član Općinskog komiteta i član odbora za naseljavanje kolonista. Početkom 1947. zaposlila se u tekstilnoj industriji »Sutjeska«, a oktobra mjeseca 1947. postavljena je za personalnog referenta Poduzeća »Miloš Mamić« u Zemunu. U tim je poduzećima bila društveno-politički aktivna.

Kako je zasnovala porodicu i rodila dvoje djece, bila je prisiljena da iz obiteljskih i zdravstvenih razloga prekine radni odnos 1952. godine, ali je i dalje ostala aktivna na terenu gdje je stanovala. Penzionirana je 1958. kao borac NOR-a.

Rezervni je kapetan JNA.

Ratni je vojni invalid (30 posto).

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941.«

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima, Ordenom bratstva i jedinstva sa srebr-

nini vijencem, Ordenom Republike sa srebrnim vijencem. Za društvenu-političku aktivnost dobita je tri puta Plaketu grada Beograda i Plaketu SUBNOR-a Zemun.

Danica (Bo[^]e) Tepavac

Rođena je 1922. kao peto od šestero djece Bože i Smilje u selu Visuću, Udbina, Hrvatska. Bavila se zemljoradnjom i domaćinstvom. Osnovnu je školu završila u svom selu.

Nakon izbijanja ustanka odmah se opredjeljuje za NOP, djelujući preko omladinske organizacije. Prenosi oružje, poštu, prikuplja odjevne predmete i hranu, spašava i njeguje ranjenike. Krajem 1941. primljena je u SKOJ.

25. augusta 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku partizansku četu i prolazi vojno-političku obuku u Trnavcu.

Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković«.

U razgovorima s borcima Danica je znala reći da joj ništa nije teško. Bila je staložena i kao osoba veoma upečatljiva. Imala je takta u ophođenju s ljudima pa je stekla mnoga prijateljstva. Svi su je cijenili i gledali u njoj ličnost koja se pamti.

Već u prvim akcijama prijavljuje se za bombaša. Ističe se u svim borbama svoje jedinice. Već početkom 1943. postaje član KPJ.

U to je vrijeme pohađala sanitetski kurs u Podlapači. U ljeto 1943. prolazi sav dinarski krš, a u borbi s četnicima na Mokrom Polju u sjevernoj Dalmaciji, jula 1943. godine, teško je ranjena (u obje noge). Prenesena je u Partizansku bolnicu u Krbavicu na liječenje. Tu je preboljela i pjega-vi tifus.

Kada je ozdravila i izašla iz bolnice, više nije bila sposobna za napore u operativnoj jedinici jer se teško kretala. Stoga je određena na politički rad u pozadinu i ubrzo izabrana u Mjesni NOO.

O toj njenoj aktivnosti napisano je ovo: »Kao najbolja odbornica NOO-a od 1943. do 1945. godine istakla se Danica Tepavac. Ona je najprije bila borac s puškom u ruci. Teško je bila ranjena. Kad se, oporavila, izabrana je u NOO.« (Jelena Bićanić, »Rad žena u nekim kotarima Like, Korduna i Banije i prva konferencija AFŽ-a Hrvatske.«

Uz dužnost u NOO-u aktivira se i u skojevskoj organizaciji pa je tako vrlo uspješno radila do kraja rata. A kada je došla dugo očekivana sloboda, kada su njeni snovi već postajali stvarnost, septembra 1945. godine, na putu na Kongres omladine u Zagreb, poginula je u saobraćajnoj nesreći kod Slunja.

Poslije svih patnji i borbenih okršaja za slobodu teško mi je napisati da je poginula nakon oslobođenja zemlje. Sahranjena je u Visuću, u svojoj 23. godini života.

Milja (Jovana) Ugarak-Balać

Rođena je 1925. u selu Vrebac, Gospić, Hrvatska, gdje je završila osnovnu školu. Potječe iz seljačke porodice Jovana i Marije u kojoj je bilo četvero djece. Do rata je živjela u krugu svoje obitelji baveći se zemljoradnjom i domaćinstvom.

Poziv KPJ za ustanak zatekao ju je u rodnom selu. Opredijelila se za NOP i uključila u rad omladinske organizacije. Bila je i član Odbora narodne pomoći u selu i angažirala se na sakupljanju hrane, obuće, odjeće i drugog materijala za prve partizanske jedinice. Krajem 1941. primljena je u skojevsku organizaciju. Od proljeća 1942. bila je član Mjesnog NOO-a u kojem je djelovala do odlaska u Prvu žensku omladinsku partizansku četu.

Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Ognjen Priča« u sastavu 2. ličke udarne brigade. Kao borac bila je sudionik svih borbenih akcija koje je ta brigada vodila na Kordunu, potvrđujući svoju hrabrost i istrajnost. Zbog primjernog držanja u borbama, već u novembru 1942. godine, primljena je u KPJ.

Nedugo zatim, 27. novembra 1942. godine, ranjena je prilikom borbe u Dvoru na Uni. Liječena je u partizanskim bolnicama: Slunju, Zbjegu i Petrovoj gori. Kada je ozdravila, raspoređena je u 3. ličku brigadu, u bataljon »Velebit« za bolničarku. Nakon izvjesnog vremena prekomandovana je u bataljon »Bićo Kesić«, a zatim u Artilje-

rijsku brigadu 6. proletherske divizije. U sastavu tih jedinica prošla je cijeli borbeni put i zamorni marš 6. proletherske divizije kroz Bosnu, Crnu Goru i Srbiju u stalnoj borbi i brizi za ranjenike. Sudionik je u oslobođenju Valjeva i Beograda.

Aprila 1945. godine, na sremskom frontu, upućena je za referenta saniteta bataljona za vezu pri 6. proletherskoj diviziji gdje je ostala do kraja rata.

Nakon oslobođenja zemlje demobilizirana je u činu zastavnika. Zasnovala je porodicu i majka je ženskog djeteta. Danas sa svojom obitelji živi u Beogradu.

Ratni je vojni invalid (40 posto).

Poslije demobilizacije radila je kao tvornička radnica. Kada je stekla potrebne uvjete, otišla je u penziju. Za ratne zasluge odlikovana je: Medaljom za hrabrost, Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva.

Sofija (Stanka) Ugarković-Popadić

Rođena je 1924. u selu Komić, Udbina, Hrvatska, gdje je završila osnovnu školu. Potječe iz siromašne seljačke porodice Stanka i Milke u kojoj je bilo dvanaestero djece. Mnogočlana obitelj teško je sastavljala kraj s krajem. Kada je 1939. umro otac, tako teška ekonomska situacija još se pogoršala. Zato se i Sofija već u ranim godinama mora-

la uključiti u rad na obrađivanju zemlje i u domaćinstvu.

Okupacija zemlje zatekla ju je u rodnom selu. Nakon dizanja ustanka, poziva KPJ za borbu, nje-na se čitava obitelj opredjeljuje za NOP. Sofija se angažira u omladinskoj organizaciji i postaje jedna od najaktivnijih omladinki u selu. Oktobra 1941. primljena je u SKOJ. Od tada pa dalje aktivira se na okupljanju omladine na raznim aktivnostima u sklopu NOP-a.

Juna 1942. godine stupa u bataljon »Mićo Radaković« gdje je bila bolničarka. Da bi završila vojno-političku obuku, prelazi u augustu iste godine u Prvu žensku omladinsku četu u selo Trnavac. Ulaskom čete u sastav 2. ličke udarne brigade raspoređena je u Udarni bataljon. U trećoj borbenoj akciji na Rakovici, krajem oktobra 1942. godine, ranjena je i liječena u partizanskim bolnicama u Zbjegu i Skradu. Početkom 1943. jedno je vrijeme liječena u Sanitetu 6. divizije u kojem je, nakon što je ozdravila, zadržana na dužnosti bolničarke.

U KPJ primljena je u decembru 1943. godine.

Početkom 1944. upućena je na viši sanitetski kurs pri Štabu 1. proleterskog korpusa. U to je vrijeme u Drvaru održavan Drugi kongres USAOJ-a, na kojem je bila prisutna kao delegat sanitetskog kursa. Kurs nije završio po planu zbog desanta na Drvar pa je s ostalim kursistima učestvovala u borbama za obranu Drvara.

Nakon toga raspoređena je na dužnost glavne sestre u Medicinskom bataljonu 6. proleterske divizije. U njemu je bila i sekretar bataljonskog biroa SKOJ-a te sekretar partijske ćelije u četi. Prošla je zamorni marš i borbeni put 6. proleterske divizije od Drvara do Srbije, zatim oslobodjenje Valjeva, Beograda, sremski front — do oslobođenja Zagreba.

Septembra 1945. demobilizirana je u činu kapetana. U Zagrebu je zasnovala radni odnos, a zatim se udala i s mužem preselila u Pančevo gdje i danas živi. Majka je ženskog djeteta.

U svim mjestima boravka bila je društveno-politički aktivna u mjesnim i općinskim društveno-političkim organizacijama. Više puta bila je delegat na raznim kongresima i konferencijama.

Ratni je vojni invalid (80 posto).

Za ratne zasluge odlikovana je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod III reda, Ordenom Republike s bronzanim vijencem i s dva strana odlikovanja.

Milica-Mika (Marka) Vejnović

Rođena je 1920. u selu Vrelu, Korenica, Hrvatska. Otac joj se bavio zemljoradnjom, mlinarenjem i stuparenjem. Prije rata pripadao je SDS. Majka Evica umrla je 1934. Za Miku su tada nastupili veoma teški dani jer je kao najstarija kćerka u

porodici preuzela sve kućne obaveze, ali i rad na polju i u šumi. Uz to je završila osnovnu školu u selu i dva razreda gimnazije u Korenici.

Pod uticajem komunista — brata joj Marka i Ilije Milanovića, Mika se već u ljeto 1940. politički opredjeljuje. Postaje član SKOJ-a.

Godine 1941. aktivno surađuje u NOR-u. Septembra 1941. nakon paljenja Vrela od strane Talijana, Mika odlazi kod tetke u Debelo Brdo gdje nastavlja svoju aktivnost za NOP. Nakon nekoliko mjeseci vraća se u rodno selo angažirajući se na okupljanju mladih u SMG i omasovljenju skojevske organizacije.

U augustu 1942. stupa u Prvu žensku omladinsku četu. Njen iskaz dopisniku Agitpropa OK KP za Liku, na vojno-političkoj obuci u Trnavcu, septembra 1942. godine glasi:

»Nije mi žao poginuti. Zašto da ja žalim svoj život? Strašnije je ostati rob nego poginuti za slobodu svoga naroda!« (»Lički partizan«, godina I, broj 6).

Nakon završene obuke raspoređena je u bataljon »Mićo Radaković« 2. ličke udarne brigade. S velikim je borbenim zanosom učestvovala u svim bitkama svoje jedinice. Budući da se politički brzo razvijala, već je u oktobru 1942. primljena u KPJ, što je bila rijetkost za mlada čovjeka u to vrijeme. Zatim je postavljena za delegata voda u svojoj četi.

U proljeće 1943. ranjena je u borbama oko Gos-

pića. U Krbavici na liječenju preboljela je pjega-vi tifus.

Kada je ozdravila, prekomandovana je u 1. lič-ku brigadu za sekretara biroa SKOJ-a, u bataljon »Marko Orešković«. Kao politički radnik bila je samopouzdana i odlučna, jednako kao i u borbi. Krajnje koncizna i odmjerena u stavovima veoma je pozitivno djelovala na okolinu.

Poginula je 25. maja 1944. prilikom njemačkog desanta na Drvar. Hrabro je položila svoj život u obrani vrhovnog rukovodstva NOP-a dosljedno se boreći do zadnjeg časa.

And a (Petra) Vukmirović

Rođena je 1922. na Ljubovu, Bunić, Korenica, Hr-vatska, kao treće dijete u seljačkoj obitelji Petra i Mileve (Čuje). Potječe iz siromašne mnogočlane seljačke porodice, koja je teško egzistirala na os-kudnom imanju kamenitog i vrletnog Ljubova. Zbog lošeg imovinskog stanja otac i najstariji brat Jovo često su odlazili na rad u inozemstvo i to u zemlje Evrope i Amerike, gdje su se upoznali s idejama radničkog pokreta. Nakon povratka ku-ći svoja su uvjerenja i saznanja prenosili na svo-ju djecu: Anđu, Milana te Jovinu djecu: Dušana, Milu i Petra. Najstariji brat Jovo i dalje odlazi na rad u Francusku, kako bi prehranio šestero

djece i teško bolesnu ženu, dok se starija sestra Mika udaje. Na Andina leđa pada briga o čitavoj obitelji. Pored kućnih poslova obavlja i teške težačke radove. U zimsko doba marljivo bi prela, tkala i plela, spremajući djevojačko ruho, a kad je stasala za udaju došli su teški dani: okupacija zemlje, hapšenja, progoni, pokolji. . .

Juna 1941. ustaše joj odvođe oca i bacaju u jamu na Prijeboju. Neposredno pred ustanak hapse brata Milana i njegovog sina Petra te ih zatvaraju u Korenici.

Naravno, to ne plaši Anđu. Ona i cijela porodica aktivno se uključuju u NOP na poziv KPJ na ustanak. Postaje jedna od najaktivnijih omladinki u selu, zbog čega je u oktobru 1941. primljena u skojevsku organizaciju.

Nakon odluke OK SKOJ-a prijavljuje se i odlazi (augusta 1942. godine) u Prvu žensku omladinsku četu u Trnavac. Na žalost, nakon završene borbene obuke nije mogla biti raspoređena u operativnu jedinicu, jer je u međuvremenu doživjela tešku tjelesnu povredu, pa je morala ostati na liječenju. U januaru 1943. ulazi u sastav bataljona »Ognjen Priča« koji je upravo tada, u četvrtoj ofanzivi, držao položaj na Ljubovu. Kasnije sa svojim bataljonom učestvuje u borbama: na Širokoj Kuli, Bilaj Ribniku, u prvom napadu na Gospić te u borbama u sjevernoj Dalmaciji, gdje je 2. udarna brigada upućena radi čišćenja tog terena od četnika i Talijana. Povratkom brigade u Liku

Sofija Ugarković Popadić

Mara Zorić Trstenjak

učestvuje u borbama na komunikaciji Bihać—Donji Lapac—Gračac te ponovo u borbama za Gospić i okolicu.

Na forsiranom maršu 6. divizije od Like preko Čemernice, Drvara, Glamoča, do Bugojna Anđa je išla ponosno, kao da nije znala za umor. Izmjenjivala bi borce u nošenju oružja i municije, a svaki zastoj i kraći odmor koristila je da im ušije dugme ili okrpi čarape i odjeću. Nakon kratkog odmora u Bugojnu 2. brigada je upućena po najvećoj ciči zimi i vijavici preko Kupresa i Kupreškog polja na borbeni zadatak u Šujicu.

Tu je borbeni put Anđe Vukmirović zauvijek prekinut. Njen san o slobodi i ljepšoj budućnosti izgubio se uz zvižduk vjetra i prasak topovske gra-

nate. Poginula je 17. decembra 1943. u svojoj dvadeset prvoj godini života na Šujici — daleko od rodnog sela — željenog Ljubova. Sahranjena je u zajedničku grobnicu s grupom boraca koji su istog dana poginuli od topovske granate.

Bila je tiha, ali čvrsta i hrabra djevojka — glasnik pobjede koju nije dočekala.

Mara (Jove) Zorić-Trstenjak

Rođena je 1926. u selu Lički Osreci, Donji Lapac, Hrvatska, kao šesto od devetero djece u siromašnoj seljačkoj porodici Jove i Duke. Nakon završetka osnovne škole otišla je u Žednik kod Subotice gdje se zaposlila. 1941. godine vratila se u rodno selo.

Nakon dizanja ustanka opredjeljuje se za NOP. Preko omladinske organizacije angažira se u akcijama na sakupljanju hrane, obuće, odjeće i drugog materijala za prve partizanske jedinice. U skopsku organizaciju primljena je decembra 1941.

U augustu 1942. dobrovoljno se javlja i odlazi u Prvu žensku omladinsku partizansku četu u selo Trnavac. Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u Udarni bataljon 2. ličke brigade.

U svojoj borbenoj akciji, u borbi s talijanskim jedinicama na Poloju kod Perjasice, pokazala je primjernu hrabrost. Već u drugom sukobu s ne-

prijateljem, prilikom napada na Tušilović, 24. oktobra 1942. ranjena je u jurišu na betonirane bun-kere pa je otpremljena na liječenje. Nakon po-vratka u jedinicu raspoređena je u četu za vezu iste brigade. U toj je jedinici prošla daljnji bor-beni put u Lici, sjevernoj Dalmaciji, a učestvova-la je i u borbama u šestoj neprijateljskoj ofanzivi u Bosni. U članstvo KPJ primljena je početkom 1944.

Nedugo zatim ponovo je teško ranjena prilikom njemačkog desanta na Drvar 25. maja 1944. Ot-premljena je s grupom teških ranjenika na liječe-nje na Siciliju — u Italiju.

Nakon oslobođenja zemlje vratila se u Jugosla-viju pa je produžila liječenje u Zagrebu još godi-nu i pol dana. Nakon toga otišla je u Apatin gdje joj je bio koloniziran otac. U to je vrijeme pen-zionirana u činu potporučnika.

Nakon nekoliko mjeseci prešla je u Beograd i upisala gimnaziju, ali je zbog bolesti nije mogla završiti. Ubrzo se zaposlila u invalidsko-privred-nom poduzeću u kojem je radila do 1950. Te je godine kao stipendista OUN-a otišla na šest mje-seci u skandinavske zemlje na izučavanje socijal-ne problematike. Po povratku u Beograd radila je još godinu dana, ali je zbog pogoršanog zdrav-stvenog stanja otišla u penziju. Danas sa svojom porodicom živi u Sarajevu. Majka je ženskog dje-teta. Još je uvijek društveno-politički aktivna, ko-liko joj dopušta zdravstveno stanje.

Ratni je vojni invalid (100 posto) I grupe.

Za zasluge u ratu odlikovana je: Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluga za narod III reda.

Ljuba (Proke) Žakula

Ova najmlađa pripadnica Prve ženske partizanske čete rođena je 1927. od oca Proke i majke Mare u Jasikovcu, Korenica, Hrvatska, gdje je završila osnovnu školu.

Odmah nakon dizanja ustanka 1941. aktivan je sudionik u radu omladinske organizacije u Jasikovcu. Te joj godine umire majka pa sav teret domaćinstva pada na nju i stariju sestru Savku. Savka se morala nastaviti brinuti za obitelj, dok je Ljuba, ponesena omladinskim entuzijazmom i borbenošću, prva u selu dobrovoljno otišla u Prvu žensku omladinsku četvu u Trnavcu.

Nakon završene vojno-političke obuke raspoređena je u bataljon »Mičo Radaković« 2. ličke udarne brigade.

Već u tim danima postaje svjesna da je fizički malaksala. No, kad je to uspoređivala sa svekolikom patnjom boraca i naroda, izgledalo joj je nevažno te je još upornije išla naprijed. A ići naprijed to je značilo — ne štedeći se, u prvim borbеним redovima proći sve teške borbe: Poloj, Tušilović, Vaganac, Rakovica, Ličko Petrovo Selo, Slunj i Dvor na Uni. U povratku jedinice u Liku

učestvovala je u napadu na Lovinac i Gračac, a zatim se u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi suočila s danonoćnim napadom neprijatelja kao i s vremenskim nepogodama, što je prevazilazilo njenu snagu i znatno se odrazilo na već načetom joj zdravlju.

Nakon četvrte ofanzive s jedinicom kreće u sjevernu Dalmaciju, a po povratku iz Dalmacije ta krhka djevojka, već ozbiljno bolesna, učestvuje u napadu na Gospić.

Desetak dana usiljenog marša, prilikom odlaska 6. divizije u sastav 1. proleterskog korpusa, dalje pogoršava njeno zdravstveno stanje da bi pred napad na Drvar bila već na izmaku snage. No, nije pristala da ide na liječenje u Italiju, već je za vrijeme desanta na Drvar radila kao bolničarka da bi uskoro i sama pala u krevet. Bolest ju je svakodnevno pratila u obliku otežanog disanja i krvavih tragova. Stoga će još neko vrijeme biti liječena u partizanskim bolnicama, a zatim vraćena kući

1945. godine.

Nadala se da će u slobodi lakše podnositi svoju bolest i pobijediti je. Ali duge patnje i stradanja već su joj iscrpile organizam. Svenula je. Dijagnoza je bila kobna: TBC kostiju, od koje je oktobra 1946. i umrla.

Kao djevojčica je došla u četu, a kao tek punoljetna djevojka, prošavši cio borbeni put do desanta na Drvar — umrla je, umrla u proljeću života s prvim jesenskim kišama.

Đuro Radovanac

Ilija Vukmirović

Đuro (Sofronija) Radovanac

Rođen je 1907. u selu Mekinjar, Korenica, Hrvatska, od oca Sofronija i majke Janje. Tu je završio osnovnu školu. Porodica je bila siromašna pa je on već u šesnaestoj godini otišao u Srbiju i kao fizički radnik radio na željezničkim prugama i putovima do 1928.

Po odsluženju vojnog roka stupio je u žandarmeriju i tu ostao do 6. aprila 1941. U žandarmeriji je završio pripremnu, patrolnu i podoficirsku školu. Zatim je raspoređen u Dravski žandarmerijski puk u Ljubljani. Rat ga je zatekao u stanici Jezersko nad Kranjem u svojstvu komandira sta-

nice. Kapitulaciju bivše jugoslavenske vojske doživio je u Litiji kod Ljubljane. Odatle je uspio da se prebaci u svoje rodno selo.

Drugog augusta 1941. kada je u njegovom selu planuo ustanak, izabran je za komandira sela Donji Rebić i zaseoka Gornji Rebić. Formirao je seosku stražu i postavio osiguranje prema ustaškom garnizonu na Udbini. Od prvih dana ustanka učestvovao je u svim oružanim akcijama koje su vođene na udbinskom području.

Krajem januara 1942. formiran je bataljon »Krbava« u kojem je Đuro Radovanac postavljen za komandira 2. čete. U maju iste godine postavljen je za zamjenika komandanta bataljona, a istovremeno je vršio dužnost operativnog oficira bataljona do jula mjeseca te godine.

Naredbom Štaba 2. ličkog partizanskog odreda određen je da obavi vojnu obuku s Prvom ženskom omladinskom partizanskom četom koja je formirana 25. augusta 1942. u selu Trnavcu kod Korenice. Kad je završena obuka, četu je predao Štabu Grupe ličkih partizanskih odreda u Šalamuniću i 28. septembra vratio se na svoju raniju dužnost u bataljon.

Početkom decembra 1942. postavljen je za komandanta bataljona »Krbava«, a 21. decembra postao je član KPJ. U bataljonu »Krbava« bio je do 2. marta 1943. godine, a tada je primio dužnost komandanta bataljona »Velebit« 3. ličke brigade. Odmah zatim razbolio se od tifusa. Kada je ozdravio,

10. maja iste godine postavljen je za komandanta bataljona »Pekiša Vuksan« i na toj dužnosti ostao do januara 1944. Tada je primio dužnost obavještajnog oficira brigade, a poslije 7. oktobra dužnost komandanta grada Valjeva gdje je ostao do marta 1945. Tada je prešao u Narodnu miliciju u svojstvu komandanta Oružane milicije Valjevo. U januaru 1946. godine postavljen je za upravnika Oficirske škole Narodne milicije SR Srbije, a u septembru 1948. za upravnika Oficirske škole Ministarstva unutrašnjih poslova FNRJ. U septembru 1951. otišao je na školovanje u Višu školu Ministarstva unutrašnjih poslova FNRJ.

Nakon tog školovanja 1953. odlazi na dužnost komandanta Narodne milicije za grad Beograd. Na tom je položaju ostao do novembra 1956, a zatim je postavljen za inspektora u Republički sekretarijat unutrašnjih poslova. Uskoro je proizveden za višeg savjetnika s kojim je zvanjem otišao u mirovinu krajem 1963.

Već 1953. imao je čin pukovnika.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«, a za ratne zasluge, kao i za zasluge u miru, odlikovan je s više ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Živio je u Beogradu gdje je 23. 12. 1985. godine umro i uz najveće počasti sahranjen na gradskom groblju.

Ilija (Peträ) Vukmirović

Rođen je 1914. u selu Ljubovu, općina Bihać, u veoma siromašnoj seljačkoj porodici. Zbog siromaštva nije imao mogućnosti za školovanje pa je već u četrnaestoj godini počeo raditi kao sluga i nadničar na dobrovoljačkim imanjima u banatskom mjestu Karađorđevo. Radio je i kao drvosječa i na izgradnji putova i željezničkih pruga sve do 1937.

U vremenu od 1937. do 1939. godine bio je na odsluženju vojnog roka. Nakon godinu dana postao je kaplar jugoslavenske vojske. Po odsluženju vojnog roka radio je na utvrđivanju vojnih objekata na jugoslavensko-talijanskoj granici u blizini Škofje Loke. Odatle je kao vojni obveznik u aprilu 1941. otišao u Banju Luku gdje ga je zatekla kapitulacija zemlje. Poslije kapitulacije pao je u zarobljeništvo ustaša koji su ga sproveli u Zagreb i predali njemačkoj vojsci. Nijemci su ga odveli u sabirni logor odakle je trebao biti transportiran u Njemačku. Međutim, prilikom ukrcajanja u transport uspio je pobjeći i pod lažnim imenom stići u svoje selo.

Nakon izbijanja ustanka odmah je stupio u odred Staniše Opsenice na Ljubovu. Bio je izabran za komandira voda na kojoj je dužnosti ostao do augusta 1942.

Kada je 25. augusta 1942. formirana Prva ženska omladinska partizanska četa u selu Trnavcu,

nedaleko od Korenice, Ilija je, po nalogu Štaba Grupe NOP odreda za Liku, poslat za vojnog instruktora u tu četvu koja je u Trnavcu imala vojno-političku obuku. Četvu je s uspjehom obučio rukovanju oružjem, savlađujući i sav ostali vojnički dio programa na vrijeme. Po završetku vojno-političke obuke sve su drugarice raspoređene u 2. ličku brigadu. Ilija se s četom oprostio u Veljunu na Kordunu i otišao na novu dužnost. Bio je raspoređen u bataljon »Stojan Matić«, a nešto kasnije prekomandovan je u bataljon »Mićo Radaković« gdje je primljen u KPJ.

Tu je bio komandir čete sve do ranjavanja 1943. Kada je ozdravio, ostao je na radu u obavještajnom centru sa sjedištem u Korenici. Na toj je dužnosti ostao do oslobođenja zemlje.

Poslije oslobođenja koloniziran je s porodicom u Bački Brestovac. U Seljačkoj radnoj zadruzi radio je kao traktorista, a 1963. otišao je u penziju.

Bio je član Sreskog narodnog odbora. Aktivan je u političkom životu u Veterniku gdje danas živi.

Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«.

Odlikovan je s više ratnih odlikovanja.

*Palim drugaricama Prve periske
partizanske cete*

*Bunker, čuke i strništa
ostala su stalna prebivališta
Zorke, Nene i Dušanke,
partizanki Prve ženske čete.*

*Junački su na Kordunu pale
na žici život ostavile.
One su ne samo živjele, već
i mrtve s nama nastavile.*

*Na Gračacu na dnu mutne bare
u podrumu kod četničke navale,
posljednjim pogledom, drugarski
pozdrav su nam dale.*

*Tri djevojke odvažne i hrabre
Zorka, Anka i Borka,
u grabi zakopane mlade
mrtve, aV gorde su ostale.*

*I tako smo mladost pokopavali
s osjećajem bola za njima,
njihove sudbine oplakivali
i dužnu im počast odavali.*

Iz dnevnika Dese STOJIC

Pjesma je napisana na Ljubovu u rovu 29. 1. 1943.
godine u IV neprijateljskoj ofanzivi.

*Nezaboravni likovi prve ženske
partizanske čete*

*Ostale su nijeme usne
nedorečene riječi:
Mene, Dušanke, Drage,
Bosiljke jedne i druge,
obje Zorke, Stojanke, Jeke i Danice,
Ljube, Anđe i Milice,
i onih na Ljubovu
što život izgubiše —
mlade hrabre bombašice.*

*Oči su im htjele da gledaju
riječi sa usana da naviru,
a ležale su s rukama ispruženim
pokraj srušenog zida.
U samrtnom pogledu i nijemim usnama —
dok im se život prekida,
plamtjela je snaga u njima.*

*Ostao im je osmijeh na licu
usred puste bare
i podruma u Gračacu.*

*Svoj život hrabro su dale —
za slobodu, mir i zoru,
koja više neće biti tragična,
tmurna, crna i stravična,
već svijetla kao biser u moru.*

*Palim partizankama — herojima
Prve ženske čete
neka je vječna slava!
A zora nek blista
kao nedorečene riječi —
zora sunčana, slobodna i plava.*

Desanka STOJIĆ — MARČETIĆ

Tužni povratak

*Vraćam se sama — ranjena — pored groblja.
Ponoć je — kasno doba.
Proljeće je počelo — aV tmurno,
selo ofanzivom opustjelo — tužno.*

*Nema više roditelja
a ni obiteljskog doma,
ni lasta da sviju gnijezda —
jer nema ni krova.*

*Grobovi i goli zidovi ostali su u seocu,
kao otvorena rana na srcu.
U surovom ratu život je zamro i u maju,
jedino je kukavica tužno kukala u gaju.*

*U mašti sam se prisjećala djetinjstva
i dana ranijeg povratka,
kad sam se ljeti kući vraćala
gledajući burno rađanje života.*

*Slušala sam lavež pasa oko tora,
veseli cvrkut ševa iznad polja,
bleket janjeta zalutalog kod vrela
i odjek djevojačke pjesme sa prela.*

*Preživljavajući ljudske sudbine
bol je potisnuo oživjele uspomene,
a s golih zidina ispod brine
osjetih pustoš i miris paljevine.*

*Al' na tragičnom umiranju u sumraku
rađao se novi život u svitanju!
Polet zore u svom tinjanju —
navješćuje slobodno proljeće u maju.*

Proljeće, 1943.

Desanka STOJIC — MARČETIĆ

Sadržaj

	Strana
Predgovor.....	7
Uvod.....	9
Borbeni polet ličke omladine.....	13
Odluka OK SKOJ-a za Liku.....	16
Vojno-politička obuka.....	19
Ratna štampa o Prvoj ženskoj omladinskoj četi . .	24
Ulazak čete u sastav 2. ličke brigade.....	32
Druga ženska omladinska četa.....	37
Ženska omladinska četa odreda »Velebit«	40
Ženska omladinska četa 3. NOP odreda.....	42
Ženska omladinska četa 4. NOP odreda.....	43
Prvo borbeno krštenje.....	45
Dokazivanje u narednim borbama.....	55
Sin naše čete.....	64
Povratak za Liku.....	68
Posljedice četvrte neprijateljske ofanzive	74
»Nagari, neslani Jovane!«.....	76
Od Like do Srbije.....	81
Od Beograda do Zagreba.....	90
Druže, drži vezu!.....	94
Memorijalni Muzej Prve ženske partizanske čete . .	99
Likovi boraca	109
Politički komesar čete Naranča (Petra) Končar-Rodić	111
Komandir 1. voda Sofija (Bogdana) Drakulić-Bogojević	114
Politički delegat 1. voda Nevenka Nena (Save) Lazić	117

	Strana
Komandir 2. voda Danica (Stojana) Mirić	121
Politički delegat 2. voda Desanka (Nikole) Stojić- -Marčetić.....	124
Komandir 3. voda Milica (Sime) Obradović-Milošević	126
Politički delegat 3. voda Kata (Ise) Radaković-Prica .	129
Savka (Jovana) Bjegović-Obradović.....	131
Milica-Mica (Gavre) Bjelobaba-Tišma.....	133
Marija (Miće) Bogdanović-Panjковиć.....	135
Anka (Miladina) Brkić-Đukić.....	137
Jovanka (Milana) Budisavljević-Broz.....	140
Dragica (Bože) Cvjetićanin.....	143
Jeka (Stevana) Čanković.....	145
Milica (Jovana) Čortan-Svilar.....	147
Dragica (Mile) Ćosić.....	150
Dušanika (Mila) Ćuiđ.....	151
Milica (Janka) Ćuić-Radenović.....	153
Milica-Mica (Dušana) Delić-Đukić	155
Mileva (Dragana) Dmitrašinović-Orelj.....	156
Jelka (Petra) Dozet-Blagojević.....	160
Marija Mara (Nikole) Đukić-Pavičić.....	162
Zorka (Petra) Đukić.....	164
Bosiljka (Jove) Đerić-Krga.....	166
Zorka (Mila) Gajić.....	168
Draga (Mile) Glumac-Drakulić	171
Zorka (Blagoja) Grbić-Vujović.....	172
Milka (Marka) Grković-Prstojević.....	174
Evica-Dunjka (Bude) Jelavac-šijan.....	176
Pera (Bude) Klačnja.....	179
Soka (Jovana) Keča.....	181
Bosiljka Lola (Petra) Kolundžić.....	182
Draga (Stanka) Končar.....	186
Vida (Nikola) Končar.....	189
Milica-Mica (Petra) Korać-Belić.....	191
Anka (Dane) Kosanović.....	192

	Strana
Mileva (Jovana) Kovačević-Jokanović.....	194
Danica (Jove) Krga-Panjković.....	196
Milka (Mile) Lukić.....	199
Soka (Mojsije) Ljubović-Džombić.....	201
Jovanka (Bože) Mandarić-Hočevar.....	203
Bosiljka-Bosa (Isaka) Marčetić.....	205
Stojanka (Vuje) Matijević.....	210
Saja (Dane) Medić-Gotovina.....	211
Soka (Nikole) Medić.....	214
Ljeposava-Sava (Ise) Miljanović.....	216
Smilja (Petra) Miljuš-Mitić.....	217
Soka (Save) Mirić-Ratković.....	219
Stojanka (Nikole) Mirić-Šijan.....	220
Milica-Mica (Bogdana) Momčilović-Kirin	223
Maša (Milana) Narančić-Seršić.....	226
Dragica (Ise) Ninković-Vorkapić.....	228
Ljubica (Save) Njegovan-Kleut.....	230
Danica (Vaje) Orlić.....	233
Bosiljka (Mile) Petrović.....	235
Borka (Đure) Pilja-Hrnjak.....	237
Milica Mica (Nikole) Počuča.....	238
Milka (Nikole) Pokrajac-Zorić.....	241
Dušanka (Mile) Popović.....	244
Soka (Koje) Priča.....	245
Jeka (Mile) Radaković.....	250
Borka (Vaje) Rapajić.....	252
Anđa (Miće) Serdar.....	253
Dušanka (Miće) Sladić-Ivančević.....	255
Danica (Marka) Stojić-Narančić.....	257
Ljuba (Maksima) Šainović.....	260
Sara (Mile) Šijan-Spoja.....	262
Zorka (Mile) Škorić-Mitrović.....	264
Danica (Bože) Tepavac.....	267

	Strana
Milja (Jovana) Ugarak-Balać.....	269
Sofija (Stanka) Ugarković-Popadić.....	270
Milica-Mika (Marka) Vejnović.....	272
Anđa (Petra) Vukmirović.....	274
Mara (Jove) Zorić-Trstenjak.....	277
Ljuba (Proke) Žakula.....	279
Đuro (Sofronija) Radovanac.....	281
Ilija (Petra) Vukmirović.....	284
Palim drugaricama Prve ženske partizanske čete . . .	286
Nezaboravni likovi Prve ženske partizanske čete . . .	287
Tužni povratak.....	289

Desanka Stojić
PRVA ŽENSKA PARTIZANSKA ČETA*

Izdavač
REPUBLIČKA KONFERENCIJA SSRN HRVATSKE
KONFERENCIJA ZA DRUŠTVENI POLOŽAJ ŽENE
I PORODICE, ZAGREB, Vlaška 70a
HISTORIJSKI ARHIV U KARLOVCU, Lj. Šestica 5

Za izdavača
JELENA CUKROV
Dr ĐURO ZATEZALO

Redaktor
Dr GOJKO VEZMAR

Oprema i grafičko uređenje
Graf. ing. ROKO BOLANCA

Lektor
VERA BATELJ, prof.

Korektor
JELENA ZATEZALO

Naklada
3 000 primjeraka